

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗВО УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Інститут Історії Церкви

Магістерська робота

**МІЖ РИМОМ ТА МОСКВОЮ: СУПЕРЕЧКИ НАВКОЛО
ПРОГОЛОШЕННЯ ПАТРІАРХАТУ УГКЦ, НА ПРИКЛАДІ
ДІЯЛЬНОСТІ БЛАЖЕННІШОГО ЛЮБОМИРА ГУЗАРА**

Студент 6-го курсу: Олег Ярошик

Науковий керівник: Олег Беген

кандидат історичних наук

Рецензент: Анатолій Бабинський

доктор філософії з богослов'я

Львів 2022

Ярошик О. Б. Між Римом та Москвою: суперечки навколо проголошення патріархату УГКЦ, на прикладі діяльності блаженнішого Любомира Гузара: Магістерська робота: (041 «Богослов'я») / О. Б. Ярошик / Український Католицький Університет. Інститут Історії Церкви; Наук. Кер: к. і. н. Беген О. Б. – Львів: УКУ, 2022. – 126 с.

Анотація. У роботі проаналізовано діяльність кардинала Любомира Гузара у контексті розвитку патріаршого устрою УГКЦ. Розкрито особливості визнання Апостольським престолом таємних свячень українських єпископів. Критично проаналізовано реакцію ієрархів Православних Церков стосовно надання УГКЦ патріаршого устрою. Підсумовано позицію Римської курії щодо намагання Синоду єпископів УГКЦ домогтись проголошення Святішим Отцем помісного статусу. Описано процес перенесення осідку Верховного Архієпископа до м. Києва. Робота базована на періодичних виданнях релігійно-церковної преси.

Ключові слова: блаженніший Любомир Гузар, Українська Греко-Католицька Церква, УГКЦ, патріархат, патріарший устрій, Синод Єпископів.

Abstract. The paper analyzes the activities of cardinal Lubomyr Husar in the context of the development patriarchal system of the UGCC. The peculiarities of the recognition by the Apostolic See of the secret ordinations of Ukrainian bishops were revealed. The paper critically analyzes the reaction of the hierarchs of the Orthodox Churches to the granting of the UGCC patriarchal system. The position of the Roman Curia regarding the efforts of the Synod of Bishops of the UGCC to achieve the proclamation of local status by the Holy Father was summarized. The process of transferring the residence of the Supreme Archbishop to Kyiv was described. The work was based on periodicals of the religious and church press.

Keywords: His Beatitude Lubomyr Husar, Ukrainian Greek Catholic Church, UGCC, patriarchate, patriarchal system, Synod of Bishops.

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПАТРІАРШОГО УСТРОЮ ДЛЯ УГКЦ	9
1. ІДЕЯ ПАТРІАРХАТУ В КИЇВСЬКІЙ ЦЕРКВІ.....	9
2. КРОКИ ДЛЯ ЗДОБУТТЯ ПАТРІАРХАТУ У ХХ СТ.....	16
РОЗДІЛ II. ДІАЛОГ УГКЦ З ВАТИКАНОМ У СПРАВІ ПРОГОЛОШЕННЯ ПАТРІАРХАТУ	28
1. СПРАВА ТАЄМНИХ СВЯЧЕНЬ УКРАЇНСЬКИХ ЄПИСКОПІВ У РИМСЬКІЙ СТОЛИЦІ	28
2. «ПРОГРЕС» У СТОСУНКАХ З АПОСТОЛЬСЬКИМ ПРЕСТОЛОМ... ..	35
3. РОЛЬ БЛАЖЕННІШОГО ЛЮБОМИРА ГУЗОРА У РОЗВИТКУ ПАТРІАРШОГО УСТРОЮ	43
РОЗДІЛ III. ДІЇ ПРАВОСЛАВНИХ ЦЕРКОВ, У СПРАВІ УКРАЇНСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ	56
1. ПРОЦЕС ПЕРЕНЕСЕННЯ ОСІДКУ ВЕРХОВНОГО АРХИЄПИСКОПА ДО М. КИЄВА ТА НАРОСТАННЯ ГНІВУ МОСКОВСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ	56
2. ВІЗИТ ПАПСЬКОГО ПОСЛАНЦЯ ДО МОСКВИ.....	70
3. ОФІЦІЙНА ПОЗИЦІЯ ПРАВОСЛАВНИХ ЦЕРКОВ ЩОДО НАДАННЯ ПАТРІАРШОГО УСТРОЮ	77
4. ВІДПОВІДЬ УГКЦ НА ЗАКИДИ ПРАВОСЛАВНОГО СВІТУ	82
ВИСНОВКИ	91
СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	96

СПИСОК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

ВЗЦЗ МП - Відділ зовнішніх церковних зв'язків Московського патріархату

ГКЦ – Греко-Католицька Церква

ЗМІ – Засоби Масової Інформації

кан. – канон

канн. – канони

КДБ - Комітет державної безпеки СРСР

ККСЦ – Кодекс Канонів Східних Церков

м. – місто

МЗС – Міністерство закордонних справ

о. – отець

оо. – отці

ПЦ – Православна Церква

р. – рік

РКЦ – Римо-Католицька Церква

РПЦ – Російська Православна Церква

рр. – роки

РФ – Російська Федерація

св. – святий

СНГ – Співдружність Незалежних Держав

США – Сполучені Штати Америки

тис. – тисяча

УГКЦ – Українська Греко-Католицька Церква

УКЦ – Українська Католицька Церква

УПЦ – Українська Православна Церква

УПЦ КП – Українська Православна Церква Київського Патріархату

УПЦ МП – Українська Православна Церква Московського Патріархату

ВСТУП

Актуальність теми зумовлена потребою висвітлити намагання блаженнішого Любомира Гузара, предстоятеля Церкви визнання Апостольським престолом патріаршого статусу для Української Греко-Католицької Церкви (далі УГКЦ). Адже на сьогоднішній час відомо, що для цього процесу у ХХ ст. доволі багато зусиль доклав блаженніший Йосиф Сліпий, однак немає ґрунтового дослідження щодо діяльності в цьому процесі кардинала Любомира.

Тема роботи не втратила своєї актуальності в наш час, так як питання проголошення патріаршого устрою для Церкви залишається невирішеним. УГКЦ є найбільшою Східною Католицькою Церквою у світі, яка налічує понад п'ять з половиною мільйонів вірних в Україні та за її межами. Блаженніший Любомир як предстоятель намагався довести та показати Апостольському престолу, що греко-католикам потрібний патріархат, який би дозволив Церкві й надалі розвиватись. Однак Римська курія у той час надмірно потурала інтересам Московського патріархату, через що справа надання патріаршого ступеню не була здійснена. Залишивши крісло Глави УГКЦ, блаженніший Любомир залишив великі сподівання, що врешті-решт справа помісності Церкви буде невдовзі вирішена.

Великим прагненням кардинала Любомира Гузара, було повернення та відновлення УГКЦ у довоєнних правах та структурі. Довести, православним ієрархам, що УГКЦ є Церквою-спадкоємницею Володимирівського хрещення, а не якимось вибриком «раскольників» ХVІ ст.

Переїнявши повноваження очільника УГКЦ блаженніший Святослав Шевчук, неодноразово обговорюючи питання довершеності патріаршого устрою з папою Франциском, продовжив працю за визнання патріаршої Церкви.

Наукова новизна полягає в тому, що в праці вперше здійснено комплексне дослідження діяльності єпископату УГКЦ на чолі з Верховним архієпископом Любомиром Гузаром стосовно вирішення її юридичного статусу в Апостольській столиці. Аналізовано поїздку ватиканського кардинала Вальтера Каспера до Москви. Уперше цілісно розкрито процес перенесення осідку

Верховного Архієпископа до м. Києва. Досліджено звернення ієрархів Російської Православної Церкви до Ватикану щодо процесу проголошення патріархату та перенесення осідку греко-католиків до міста Києва. Цілісно розкрито таємні обставини хіротонії українських владик кардиналом Йосифом Сліпим. Підсумовано позицію українського єпископату після кількарічних перемовин з Апостольським престолом у справі помісного устрою УГКЦ.

Мета: Комплексний критичний аналіз процесу розвитку патріаршого устрою УГКЦ блаженнішим Любомиром Гузаром та позиція стосовно цього Ватикану та Православних Церков.

Завдання:

- Висвітлити богословсько-еклезіологічну ідентичність УГКЦ у контексті здобуття патріархату.
- Розкрити особливості визнання Ватиканом таємних свячень українських владик.
- Проаналізувати діяльність Любомира Гузара як Глави УГКЦ у процесі розвитку патріаршого статусу Церкви.
- Охарактеризувати позиції Апостольського престолу стосовно процесу проголошення патріархату УГКЦ.
- Критично проаналізувати реакцію Православних Церков щодо можливості надання патріаршого устрою для УГКЦ.
- Узагальнити та підсумувати ставлення Римської курії щодо намагання українського єпископату домогтись проголошення помісного статусу.

Об'єктом дослідження виступає процес діалогу Синоду єпископів УГКЦ на чолі з предстоятелем блаженнішим Любомиром Гузаром з Апостольським престолом у справі проголошення патріархату УГКЦ.

Предметом дослідження є проблематика формування патріаршого устрою УГКЦ в контексті діяльності предстоятеля УГКЦ блаженнішого кардинала Любомира Гузара та особливості політичної сфери відносин між Католицькою та Православними Церквами.

Хронологічними рамками дослідження: є період 1977 – 2006 рр. Нижня межа дослідження 1977 р. коли кардинал Йосиф таємно висвятив о. Любомира Гузара на єпископа. Верхня межа 2006 р. офіційне повідомлення прес-секретаріату Глави УГКЦ про те, що Українська Греко-Католицька Церква офіційно зупиняє наполягання з боку Апостольської столиці про надання патріаршого устрою. Для кращого розкриття теми автор змушений вийти за хронологічні межі дослідження, щоб пояснити особливості праці блаженнішого Любомира та історичне значення патріаршого устрою для Української Греко-Католицької Церкви.

У праці використано такі методи: синтезу, комплексного аналізу, хронологічно-описовий, дослідницький, компаративний, мікроісторичний, критично-аналітичний, узагальнення. Також буде застосовано **методологічний принцип історизму**.

Огляд джерел і літератури: Для написання праці було використано промови, пастирські послання та інтерв'ю блаженнішого Любомира Гузара. Опрацьовано звернення та послання Святішого Отця до духовенства УГКЦ, Рішення та постанови Синоду Єпископів УГКЦ та Патріаршого Собору: Особливий акцент надавався таким листам: *Пастирське послання Блаженнішого Любомира «Про утвердження патріаршого устрою УГКЦ»*, *«Звернення Святішого Отця Івана Павла II до членів Постійного Синоду УГКЦ»*, *«Звернення Синоду єпископів УГКЦ до вірних щодо результатів Третьої сесії Патріаршого Собору Української Греко-Католицької Церкви, що проходила у червні-липні 2002 року»*, *«Звернення делегатів Третьої сесії Української Греко-католицької Церкви до Синоду єпископів та Блаженнішого Патріарха Любомира Глави і Батька УГКЦ»* та *«Лист делегатів Патріаршого Собору Української Греко-Католицької Церкви до Святішого Отця Івана Павла II»*. Проаналізовано листи предстоятелів Православних Церков до Апостольського престолу з приводу надання патріархату УГКЦ: *Послання Патріарха Константинопольського Вартоломея до Папи Івана Павла II* звернення ієрархів Російської Православної Церкви до Ватикану, із застереженням та попередженням довкола процесу

проголошення патріархату та перенесення осідку греко-католиків до міста Києва, а саме: *«Патриарх Алексий II считает неоправданным перенос кафедры главы украинских греко-католиков в Киев»*, *«Предстоятель Української Православної Церкви Блаженніший Митрополит Володимир звернувся з листом до Папи Римського Бенедикта XVI щодо скасування рішення про перенесення кафедри греко-католиків до Києва»*.

Головним джерелом, яке буде опрацьовано, для комплексного дослідження цієї теми є релігійно-церковна преса, яка видавалась в Україні та в діаспорних осередках УГКЦ. Саме за її допомогою, буде висвітлено інформацію про тогочасний стан та проблеми ГКЦ, а також аналізовано листи, звернення та послання церковних ієрархів з 1977-2006 роки. Журнал *«Патріархат»* є інформативним збірником статей та документів, у яких подані матеріали для інформування української громадськості у світі щодо діалогу між Ватиканом та УГКЦ у справі надання патріархату для Церкви. Також містить публікації, які висвітлюють тогочасний стан УГКЦ та ситуацію довкола визнання патріаршого устрою Римською столицею у час очолювання Церкви предстоятелями Йосифом Сліпим та Любомиром Гузаром. У *«Благовіснику Верховного Архiepіскопа Києво-Галицького Української Греко-Католицької Церкви»* містяться опубліковані документи Апостольської столиці та декрети блаженнішого Любомира, звернення та послання Синоду Єпископів УГКЦ, а також хроніка церковних подій УГКЦ та Ватикану. У виданнях *«Релігійна панорама»* та *«Бюлетень ЦРІ»* висвітлено інформацію, що стосувалась реакцій з боку предстоятелів Православних Церков, низки церковних православних діячів та ієрархів і відгуку на це предстоятеля УГКЦ Любомира. В інформаційному бюлетені *«Агенція Релігійної Інформації»* подано інтерв'ю блаженнішого Любомира та ієрархів УГКЦ щодо ситуації перенесення осідку Верховного архiepіскопа до столиці держави. Також важливим є джерелом для аналізу діяльності владики Любомира Гузара. У цьому періодичному виданні прослідковуємо важливі моменти життя: єпископської хіротонії та праці владики-помічника Глави УГКЦ. У *«Львівських Архiepісархiальних Вістях»*

знаходяться декрети, послання, звернення та призначення здійснені блаженнішим Любомиром Гузаром до моменту перенесення осідку до міста Києва. У виданнях «Християнський Голос» і «Церковний Вісник» поміщено низка статей, які стосувались діяльності преосвященнішого Любомира, як помічника Глави УГКЦ та предстоятеля Церкви. Подано інтерв'ю церковних діячів та ієрархів українських Церков, стосовно екуменічного діалогу, а також публікації щодо справи надання патріаршого устрою для УГКЦ.

Структура роботи: Робота побудована за проблемно-хронологічним принципом і складається із вступу, списку скорочень, трьох розділів, висновків, списку джерел і літератури.

У першому розділі представлено намагання Київських митрополитів реалізації встановлення патріархату для ГКЦ та прагнення поживлення цього процесу з боку Апостольського престолу. Перебування кардинала Йосифа Сліпого в Римі, його діяльність у розвитку патріаршого устрою для ГКЦ та негативна реакція Ватикану.

У другому розділі розкрито таємні обставини хіротонії українських владик кардиналом Йосифом Сліпим. Описано процес налагодження стосунків з Римською курією предстоятелем УГКЦ Любомиром Гузаром. Проведення Патріаршого собору та звернення учасників собору до Святішого Отця з проханням про встановлення патріархату. Представлено діяльність блаженнішого Любомира у праці довкола проголошення помісного патріаршого устрою УГКЦ. Проаналізовано процес діалогу УГКЦ із Апостольською столицею.

У третьому розділі описується перенесення осідку Верховного архиєпископа зі Львова до Києва. Будівництво катедрального храму у столиці. Критика довкола цієї події з боку РПЦ та УПЦ МП. Представлено розвиток подій у православному світі та реакцію довкола надання патріархату УГКЦ. Ситуацію навколо візиту кардинала Каспера до Москви. Підсумовано позицію українських ієрархів, після кількарічних перемовин з Ватиканом у справі помісного устрою УГКЦ.

РОЗДІЛ І.

ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПАТРІАРШОГО УСТРОЮ ДЛЯ УГКЦ

1. ІДЕЯ ПАТРІАРХАТУ В КИЇВСЬКІЙ ЦЕРКВІ

Уклавши Берестейську унію, Апостольський престол гарантував Києво-Галицьким митрополитам усі їхні права, які вони мали до цього. Перебуваючи у сопричасті з Католицькою Церквою, Київські митрополити часто звертались до Ватикану з проханням розширення їхніх привілеїв та прав. Неодноразово ініціатива походила і від самих Римських архиєреїв. ГКЦ була невід'ємною частиною Католицької Церкви, виразно зберігаючи при цьому ознаки помісності. Однак кожна спроба у справі довершення патріаршого устрою так і не доводилась до кінця. Подекуди перепони виникали серед Римської курії, іноді серед мешканців Галичини. Так, справа століттями не довершувалась аж до Другого Ватиканського собору. Після приїзду до Риму Йосифа Сліпого справа надання патріаршого устрою для ГКЦ набирає обертів. Кардинал Йосиф починає активну працю над наданням патріаршого статусу для ГКЦ.

Щоб зрозуміти важливість надання патріаршого устрою для будь-якої Церкви, насамперед варто поглянути на історичний контекст цієї проблеми. Протягом перших століть відбувались різноманітні збори архиєреїв, на яких вирішувались церковні суперечки та встановлювались догми. Найбільший авторитет серед єпископів мали Римські понтифіки. Згодом, відбулось нагородження ієрархів титулами, що «служило офіціалізації географічно обмежених єпархій та їх перегрупуванню в Патріархати»¹.

Нікейський собор 325 року називає єпископів Риму, Олександрії та Антіохії митрополитами, яким було надано привілей мати владу на своїх територіях². Однак, Римська столиця притримувалась того, що Рим, будучи останньою катедрою першоапостола Петра, має й надалі особливий привілей

---

¹ Баб'як А. *Легітимність українського Патріархату*. Жовква 2004, 21-22.

² *Правила Первого Вселенського Собора 325 г. в г. Нікеї* // sedmitza.ru (15.09.2021).

опіки над усією Христовою Церквою³. Незабаром вже Константинопольський собор 386 року надає єпископу Царгородському почесне місце серед патріархів одразу після Римської катедри⁴. Згодом вже на Халкедонському соборі у 451 році встановили порядковий диптих - патріархів, першість з яких мав Рим. За ним слідував Олександрійський, Антіохія, Константинополь та Єрусалим⁵.

У перших століттях перші патріархи могли висвячувати митрополитів, а митрополити самі висвячували єпископів. Патріарх судив митрополитів на Синоді, а митрополити у свою чергу були зобов'язані їздити на Синоди до осідку патріарха⁶. Завдяки своєму титулу, патріархи займали привілейоване становище серед інших єпископів: «протягом усього I тисячоліття Рим жодного разу не заявляв, що патріархи отримали своє панівне становище як привілеї від папи та як частку з повноти папської влади»⁷.

У II тис. права патріархів⁸ починають трактуватись, як похідні від влади – папи Римського⁹. У повноваження патріархів входить можливість автономно керувати патріархатом, як однією із частин Вселенської Церкви. Однак, надаючи автономію патріархатам, Рим не виключав зі своїх обов'язків можливе втручання у справи патріархів Апостольського престолу¹⁰.

Після укладення Берестейської унії, папа Климент «гарантував Києво-Галицьким митрополитам всі їхні стародавні права і все інше по вічні часи»¹¹. Згодом, 23 лютого 1596 року папа Климент VII видає буллу *Romanum Pontificem*, у якій йдеться про те, що Римський архієрей визнає за Києво-Галицьким митрополитом право висвячувати єпископів без попередньої на це згоди

³ Бабинський А. *Патріархат в Католицькій Церкві* // risu.ua (15.09.2021).

⁴ Марусин М. *Рим і Патріархати у другому тисячолітті* // *Alma mater* журнал студентів української папської колегії св. Йосафата в Римі 71. Рим 2006, 16.

⁵ Михайлишин М. *Блаженніший Йосиф Сліпий та ідея патріархату УГКЦ*. Львів 2007, 24.

⁶ Нагаєвський І. *Патріархати їх початок в церкві та український патріархат, історично-правова студія*, Лондон 1976, 32.

⁷ Фріс В. *Рим і Патріархи Сходу* / переклад з нім. О. Конкевича, С. Матіяш, Львів 2015, 35.

⁸ Патріарх – найвищий титул в православній церкві, а також особа, що має цей титул. (Білодід К. *Словник української мови*: Київ 1975, 96).

⁹ Фріс В. *Рим і Патріархи Сходу* / переклад з нім. О. Конкевича, С. Матіяш, Львів 2015, 38.

¹⁰ Фріс В. *Рим і Патріархи Сходу* / переклад з нім. О. Конкевича, С. Матіяш, Львів 2015, 39.

¹¹ Нагаєвський І. *Патріархати їх початок в церкві та український патріархат*, 32, історично-правова студія, Лондон 1976, 32.

Римського престолу¹². Окрім цього, йдеться про те, що Синод єпископів самостійно обирає митрополита помісної Церкви. Невдовзі обраний митрополит повинен скласти визнання віри перед папою¹³.

Тривалі суперечки, які виникали у роз'єднаних Київських Церквах, привели до спроб вирішення проблеми внутрішньоцерковної єдності¹⁴. Митрополит Йосиф-Вельямин Рутський вирішив розпочати переговори про об'єднання Церков в один єдиний патріархат із тодішнім православним митрополитом Йовом Борецьким. Згідно із його ідеєю, очільником руського патріархату повинен був стати архимандрит Петро Могила, а патріархат повинен бути обов'язково підпорядкований Апостольському престолу¹⁵, але і водночас також і визнаватись Православними Церквами¹⁶. Однак в подальшому, поки Рим обмірковував ідею одного патріархату, у 1637 році, помирає митрополит Рутський. Згодом вже сам Петро Могила продовжує намагання створення руського патріархату. У 1645 році спеціальною комісією було ухвалено основні умови для укладення «Вселенської Унії на Руській землі», згідно з якою тогочасні митрополити з боку католицької сторони Антоній та з боку православних Петро Могила, узгодили деталі утворення єдиного патріархату, за яким митрополит Могила мав стати першим патріархом руським¹⁷. Однак і ця ідея не була втілена, адже незабаром у 1647 році помер і сам Петро Могила¹⁸.

Згодом Апостольським престолом була видана конституція підтверджена папою Венедиктом XIV у 1742 році, у якій для Східних патріархів, які були є єдності зі Святіший Отцем, Рим визнавав права, що:

Вони скликали і предсідали на своїх Синодах, але його ухвали мав затвердити папа, патріархами могли обирати й святити владик на своїй території; вони святити Св. Миро; посилали митрополитам сакру¹⁹ з омофором²⁰ і приймали від їх суду відклики;

¹² Василів Р. *Визнання та узаконення помісності УГКЦ // Патріархат* 5-6 (2004) 8.

¹³ Василів Р. *Визнання та узаконення помісності УГКЦ // Патріархат* 5-6 (2004) 8..

¹⁴ Бендик М. *Еклезіологічні перспективи УГКЦ: до питання про патріархат // Патріархат* 2-3 (2003) 7.

¹⁵ *Наприкінці червня виповнюється 372 роки від спроби об'єднання українських православної та греко-католицької церков в єдиний патріархат // radiosvoboda.org* (15.09.2021)

¹⁶ Мицик Ю. *Київський патріархат у проектах Петра Могилы / Український історичний журнал* 1 (2007) 62.

¹⁷ Баб'як А. *Легітимність українського Патріархату*. Жовква 2004, 65.

¹⁸ Баб'як А. *Легітимність українського Патріархату*. Жовква 2004, 65.

¹⁹ Сакра - висвячення, посвячення. (Дзира Я. *Літопис Самовидця*, Київ 1971, 189).

²⁰ Омофор – частина убрання сановної духовної особи (єпископа, архієрея і т. ін.), що накидається на плечі. (Бусел В. (ред.), *Великий тлумачний словник сучасної української мови*, Київ 2005, 843).

побирали від владик десятину їх доходів, а на своїх Синодах могли їх суспендувати. Патріярхи несли на своїй території патріяршого хреста, мали в Римі своїх представників і що три роки мали візитувати свої єпархії²¹.

У 1839 році після насильних приєднань греко-католиків Волині та Полісся до православних царем Миколою І, отець Августин Тайнер, який у той час був референтом Східних Церков, вносить проект до Риму про розгляд руського патріярхату. У 1840 році він дораджує папі Григорію XVI, аби той зробив усе можливе для розвитку Руської Церкви, яка щиро віддана Апостольській Столиці. Саме це допоможе українцям католикам захиститися від нападів з боку православних та латинників²². Також він заявив Святішому Отцю, що найбільшим виявом піклування про Греко-Католицьку Церкву буде те, що Ватикан надасть їй патріярший статус і в цей же час надасть її Главі титул кардинала. Окрім цього, отець Августин закликає утворити дві нові єпархії для українців католиків у Станіславові та Тернополі і засудити перетягування польськими єзуїтами на латинський обряд греко-католиків²³.

Папа Григорій XVI, знаючи про потреби греко-католиків розпочинає процес надання патріярхату у Львові, до складу якого також повинні були входити католицькі громади Буковини та Закарпаття²⁴. У 1843 році Святіший Отець Григорій XVI сам пропонує під час проведення сесії Конгрегації Надзвичайних Церковних Справ, створення патріярхату для українців. Цей проект був підтриманий усіма учасниками Конгрегації одногосно. Представити це рішення австрійському уряду папа Григорій XVI доручив О. Ламбускіні, який займав посаду державного секретаря Ватикану²⁵. Згодом кардинал Ламбускіні виготовив меморіал²⁶ для ознайомлення австрійському урядові, у якому йшлося про те, що всі українці католики, які проживали на

²¹ Нагаєвський І. *Патріярхати їх початок в церкві та український патріярхат, історично-правова студія*, 41.

²² Нагаєвський І. *Патріярхати їх початок в церкві та український патріярхат, історично-правова студія*, 68.

²³ Нагаєвський І. *Патріярхати їх початок в церкві та український патріярхат, історично-правова студія*, 69.

²⁴ Нагаєвський І. *Патріярхати їх початок в церкві та український патріярхат, історично-правова студія*, 69.

²⁵ Баран О. *Питання Українського Патріярхату в часі смерті Маркіяна Шашкевича // Патріярхат 7 (1974) 6.*

²⁶ У Меморіалі йшлося про те, що через схизму єпископів та насильницький прозелітизм українців і білорусів східного обряду з боку латинського духовенства Ватикан змушений прийняти певні міри, щоб запобігти подальшому руйнуванню вище зазначених Церков. Саме тому папа змушений знову і знову закликати австрійську владу, яка всупереч постановам і заборонам Римських архисреїв перетягнула велику частину української інтелігенції на латинський обряд, тим самим руйнуючи українську Церкву (Баран О. *Питання Українського Патріярхату в часі смерті Маркіяна Шашкевича // Патріярхат 7 (1974) 6.*).

території Галичини і Закарпаття повинні мати патріарха, юрисдикція якого буде поширюватися на всі східні обряди в Семигороді та Хорватії²⁷. Тоді розпочалось обговорення питання, де б мав бути осідок нового патріарха. На думку кардинала Ламбускіні, Львів мав стати місцем, де повинен осісти патріарх. Проте, якщо вірні з території Закарпаття не погодяться бути приналежними до патріарха, який матиме титул галицький, потрібно буде або обмежити юрисдикцію до території Галичини або ж надати Главі Церкви альтернативну резиденцію. Проте, якщо це не спрацює, варто подумати про те, щоб настановити двох примасів, відповідно до кожної з територій²⁸.

Невдовзі австрійський уряд повідомив, що римський меморіал є затверджений. Проте, через деякий час малярський парламент на Закарпатті розпочав протести. Однак, через великі протести малярів та побоювання втратити територію Закарпаття, надання патріархату не було реалізоване²⁹.

Під час понтифікату папи Пія Х, становище Греко-Католицької Церкви у Галичині значно покращилось. Після кількох приватних аудієнцій преосвященного Андрея із Римським архиєреєм, де Шептицький доповідав про давні права Київських митрополитів, Святіший Отець вирішує розширити права митрополита. Вже 18 лютого 1908 року владика Андрей отримав від Римського понтифіка Пія Х адміністративні повноваження, які поширювались на всю Російську імперію. А 28 грудня, цього ж року, папа Пій Х надає митрополиту Андрею владу, яку мав Маронітський патріарх у своїй Церкві. Також йому було присвоєно права, які перед цим отримали Апостольські Делегати Північної і Південної Америки³⁰.

Андрей Шептицький мав ідею відродження єдиної Церкви Київського східного християнства і включення її як самоуправну Церкву в лоно Вселенської. Тому згодом віродив ту ідею патріархату та об'єднання Церков, яку намагався здійснити ще П. Могила та В. Рутський. Однак, ідея об'єднання Церков будь-

²⁷ Баран О. *Питання Українського Патріархату в часі смерті Маркіяна Шашкевича* // *Патріархат* 7 (1974) 7.

²⁸ Баран О. *Питання Українського Патріархату в часі смерті Маркіяна Шашкевича* // *Патріархат* 7 (1974) 7.

²⁹ Баран О. *Питання Українського Патріархату в часі смерті Маркіяна Шашкевича* // *Патріархат* 7 (1974) 7.

³⁰ *Папа Пій Х і Митрополит Андрей* // *Патріархат* 12 (1980) 7.

якою ціною його не цікавила. Він шукав добровільного возз'єднання «зробити все, щоб загальна опінія наших братів – східніх християн – змінилась таким чином, аби вони самі прагнули і добровільно шукали возз'єднання з центром католицької церкви»³¹. Навіть, коли надійшла пропозиція з ініціативи від групи Автокефальної Православної Церкви стати патріархом української Церкви, він погодився прийняти цю пропозицію лише тоді, якщо його обере більшість на соборі і також, якщо всі приєднаються і залишаться у єдності з Католицькою Церквою³². Однак, насамперед митрополит Андрей бачив специфіку Греко-Католицької Церкви не лише в її обряді, а й у глибині східнохристиянської духовності і богослов'я, які є властивими рисами помісності ГКЦ. У той час таке розуміння Церкви було занедбане, і лише Шептицький³³ сміливо порушує питання Київського патріархату, говорячи, що Греко-Католицька Церква - помісна Церква, а не обрядова видозміна Латинської Церкви³⁴.

Зусиллями митрополита Андрея в першій половині ХХ ст. відбувалося духовне оновлення Церкви. Владика Андрей Шептицький робив те духовне піднесення одночасно за двома напрямками, поліпшенням літургійного та чернечого життя. Адже, на його думку, першим кроком до цілісного церковного єднання мало бути об'єднання в літургічній площині.

Митрополит Андрей в одному із листів до ерцгерцога Вільгельма Габсбурга погодився на його пропозицію, а саме, посісти патріарше місце, однак за умови, якщо буде вибраний єпископатом за більшою кількістю голосів, а також, якщо цей вибір буде затверджено у Римі. Однак цей план був відкинтий русифікованим єпископатом, який не бажав проголошення патріархату через єднання Церкви³⁵.

³¹ Гузар Л. *Митрополит Андрей Шептицький та екуменізм* // *Богослов'я* 65 (2001) 34.

³² Гладка Г. *Екуменічні пошуки патріарха Йосифа Сліпого в контексті релігійної і суспільно-політичної діяльності митрополита Андрея Шептицького* // *Кардинал Йосиф Сліпий і сучасність*. Івано-Франківськ 2002, 79.

³³ У 1907 році митрополит організує Велеградські зїзди, задля поживлення ідеї зближення Сходу та Заходу. Він був головою цього зїзду, та оголошував доповідь на тему «З'єднання в Італії, Німеччині, Англії, Голандії».

Ще у 1927 році митрополит скликав «З'їзд архієреїв» першу конференцію чи радше синод візантійсько-слов'янських католицьких єпископів (Ленчик В. *Визначні постаті української церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріарх Йосиф Сліпий*, Львів 169).

³⁴ *Питання ідентичності УГКЦ* // *Патріархат* 1-2 (2002) 11. / Федів Л. *Повертаючись до Києва, виконуємо заповіт патріарха* // *Церковний Вісник* 8 (21 квітня 2002) 4.

³⁵ Михайлишин М. *Блаженніший Йосиф Сліпий та ідея патріархату УГКЦ*. Львів 2007, 51.

Згодом після того, як розпочалась Перша світова війна, активно поширювалась наклепи на митрополита Андрея, тому невдовзі «губернатор граф Бобринський велів арештувати Митр. Андрея за діяльність на шкоду Росії»³⁶.

На початку ХХ ст. Андрей Шептицький був призначений папою Пієм Х – генеральним вікарієм для Східної Європи³⁷. 10 жовтня 1939 році на підставі повноважень, отриманих від папи Пія Х, митрополит Андрей Шептицький створив чотири екзархати³⁸ і просив Римського понтифіка їх визнати³⁹. Після початку Другої світової війни владика Андрей Шептицький, користуючись наданим Пієм Х правом, на поч. 1940 року розширює свої повноваження як Глави Церкви від Галичини на усю Східну Європу, включно з територією Сибіру. Однак через кілька місяців у травні 1940 року Святіший Отець Пій ХІІ обмежує владу митрополита лише до території Галицької митрополії⁴⁰.

Римський понтифік надав митрополиту Андрею патріарші права для поширення ідеї з'єднання на Сході, особливо в Росії. Митрополит добре розумів, що об'єднання Церков може відбутись тоді, коли з боку греко-католиків будуть відкинуті усі латинські звичаї та практики, які впродовж попередніх століть були введені до церковного життя. Тому митрополит Шептицький розпочав очищення Уніатської Церкви до повернення тих практик, які застосовувались у період діяльності митрополитів Вельямина Рутського та Петра Могили, аби перед об'єднанням в обох Київських Церков були однакові обряди.

У 1940 році Андрей Шептицький, будучи у Вічному місті, надав Апостольському престолу остаточний проект щодо встановлення Київського патріархату⁴¹. На думку митрополита Андрея, щоб наблизити чи приєднати православних до Католицької Церкви, потрібно насамперед гарантувати, що їм не треба буде нічого змінювати зі своїх церковних, обрядових чи національних традицій, запевнивши їх у збереженні їхнього обряду, будучи в єдності з

³⁶ Папа Пій Х і Митрополит Андрей // *Патріархат* 7 (1974) 8.

³⁷ Михайлишин М. *Блаженніший Йосиф Сліпий та ідея патріархату УГКЦ*. Львів 2007, 50.

³⁸ *Шлях до завершення структури Української Греко-Католицької Церкви* // *Патріархат* 11 (1992) 15.

³⁹ *Шлях до завершення структури Української Греко-Католицької Церкви* // *Патріархат* 11 (1992) 15.

⁴⁰ Мулик-Луцик Ю. *Перші історичні кроки унії* // *Українська унійність (Берестейський собор 1596 р. у баченні о. Івана Шевціва та однодумців)*. Київ 2021, 165.

⁴¹ Михайлишин М. *Блаженніший Йосиф Сліпий та ідея патріархату УГКЦ*. Львів 2007, 51.

Латинською Церквою. В останніх роках свого життя він звертається до православних з цією ідеєю. Митрополит був навіть готовий, аби патріарх обирався серед православного єпископату⁴². Лише однією умовою, за якої він уважав єдність Церков у одному патріархаті, за умови визнання цим патріархом зверхності єпископа Риму⁴³.

2. КРОКИ ДЛЯ ЗДОБУТТЯ ПАТРІАРХАТУ У ХХ СТ.

Після повернення Глави ГКЦ із заслання, у Римі відбувається перша зустріч з папою Павлом ХХІІІ⁴⁴. Надалі митрополит Йосиф Сліпий, виступаючи перед отцями Другого Ватиканського собору⁴⁵, заявляє про позицію надання ГКЦ патріархального статусу⁴⁶: «Київські митрополити, хоч не носили патріаршого титулу, управляли церквою наче патріархи, користуючись патріаршими правами по взору інших Східних Церков. Вони були свідомі, що Патріархат Церкви – це видимий знак зрілості і самобутності помісної Церкви та могутній чинник в церковному і народному житті»⁴⁷.

У грудні 1963 року Святіший Отець наділив митрополита Йосифа Сліпого почестями, надавши йому титул Верховного архієпископа⁴⁸. А вже 25 лютого 1965 року у соборі св. Петра Главу ГКЦ блаженнішого Йосифа було піднесено до кардинальської гідності папою Павлом VI⁴⁹.

Відновивши працю Синоду Єпископів, владики почали налагоджувати управління Церквою під проводом Верховного архієпископа, який вважав, що насамперед потрібно відновити управління в ГКЦ у всіх країнах, де існують

---

⁴² Шевців І. *Екуменізм у працях Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького* // Збірник: статті, доповіді, промови. Сідней 1996, 70.

⁴³ Димид М. *Патріярший Собор* // *Патріярхат* 7-8 (2002) 13. / *Визначні постаті української церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріярх Йосиф Сліпий*, Львів 273.

⁴⁴ Хома І. *Приїзд митрополита Йосифа Сліпого з Сибіру 9 лютого 1963 р.* // *Церковний Вісник* 16 (2002) 8.

⁴⁵ Другий Ватиканський собор в Декреті про Східні Католицькі Церкви зазначає: «Тому ж що патріярхальна інституція в Східних Церквах є традиційною формою управи, Святий і Вселенський Собор бажає, щоб де цього зайде потреба, були встановлені нові патріярхати, яких установа застерігається Вселенському Соборові або Римському Архиреєві» (II Ватиканський Собор. Декрет про Східні Католицькі Церкви *Orientalium Ecclesiarum*. Львів 1996, 177).

⁴⁶ Глібчук П. *Патріярх Йосиф Сліпий. Через терня випробувань до зірок Небесної слави*, Тернопіль 2002, 96.

⁴⁷ Турій О. «Будьмо Собою» *Життя і заповіт Патріярха Йосифа Сліпого*, Львів 2017, 55. / Дідула П. *Щоб не зрадити ідеї патріярхату* // *Патріярхат* 5-6 (2002) 12.

⁴⁸ Хома І. *Йосиф Сліпий Отець та ісповідник Української мученицької Церкви*, Рим 1992, 164.

⁴⁹ Іжик С. *У стій кардинала-ісповідника*. Вінніпег 1965, 36. / Сапеляк А. *Українська Церква на Другому Ватиканському Соборі*. Львів 1995, 181.

українські діаспори. Однак, на заваді цьому ставав Апостольський престол, заперечуючи такі намагання кардинала Йосифа, покладаючись на те, що греко-католики не мали ніякого легального статусу діяльності на Україні, а інші терени поза межами України не входили в юрисдикцію управління Верховного архиєпископа ГКЦ⁵⁰. Однак, єпископат на цьому не зупинився, у 1969 році блаженніший Йосиф скликає IV Архиєпископський Синод, на який з'їхались 17 єпископів⁵¹. Цей Синод став основою у подальшому відстоюванні єпископатом надання патріархату. На завершення цього Синоду кардинал Сліпий, звернувшись до єпископату, зазначивши: «нам ніхто нічого даром не дасть, але ми мусимо самі мозольною працею здобувати»⁵². Українські владика приймають Конституцію патріархального устрою⁵³ та звертаються офіційно з листом⁵⁴ до Римського понтифіка Павла VI, аби той згідно з рішеннями Другого Ватиканського собору проголосив патріарший устрій для ГКЦ⁵⁵, заявляючи на весь світ «Ми стоїмо безповоротньо на патріархальному устрої нашої Церкви»⁵⁶. До Римської курії почали надходити звернення, від мирян з усіх континентів світу про проголошення патріаршого устрою,⁵⁷. У відповідь кардиналу Йосифу, прийшов лист від Конгрегації Східних Церков про те, що папа Павло VI відхилив прохання української ієрархії щодо встановлення патріаршого устрою⁵⁸.

⁵⁰ Бендик М. *Проблема патріархату в діяльності Йосифа Сліпого* // *Патріарх Йосиф Сліпий як визначний український ієрарх, науковець та патріот. Матеріали Міжнародної наукової конференції* Київ 2003, 119.

⁵¹ Після приїзду Йосифа Сліпого до Риму, блаженніший розпочав очолення Конференції українських католицьких єпископів. Вони відбулись у 1963, 1964 і 1965 роках, і їх згодом було названо I, II і III Архиєпископськими синодами (Мончак І. *Священний синод Української Католицької ієрархії* // *Церковний Вісник* 3 (6 лютого 1983) 5-6).

⁵² Митрович К. *Все наше релігійне життя спрямовуймо через патріярха і постійний Синод* // *Патріярхат* 11 (1979) 23.

⁵³ Галів М. *Ватиканський діалог і Українська Католицька Церква* // *Патріярхат* 1-2 (2003) 22. / Галів М. *Розсудливість, зрівноваженість і спокій конечні в суспільній праці* // *Патріярхат* 4 (1979) 19. / Лозинський А. *Збули Патріярхат і Патріярха* // *risu.ua* (25.09.2021).

⁵⁴ Цей лист став першим каменем спотикання між єпископатом, адже його відмовилось підписати троє владик, що ще тоді засвідчило, що між ними немає єдності. (Галів М. *Ватиканський діалог і Українська Католицька Церква* // *Патріярхат* 1-2 (2003) 22).

⁵⁵ Хома І. – Прах Б. *Слово патріярха Йосифа. Документи. Матеріали. Світлини 1917-1984*, Львів 2003, 129. / Шевців І. *Муж Божого провидіння* // *Церковний Вісник* 4 (13 лютого 2000) 3.

⁵⁶ Дацько І. *Діяльність патріярха Йосифа поза межами Києво-Галицької митрополії* // *Богослов'я* 66 (2002) 174.

⁵⁷ Бабинський А. *Історія УГКЦ за 90 хвилин*. Львів 2017, 96.

⁵⁸ Шевців І. *Справа Українського Католицького Патріярхату в минулому і сьогодні* // *Збірник: статті, доповіді, промови*. Сідней 1996, 107.

На думку кардинала Йосифа, аби ГКЦ відповідала патріаршому статусу, потрібно аби функціонувало сім критерій: наявність в Греко-Католицькій Церкві власного обряду, обрядових звичаїв, церковного права, мови богослужінь, благочестя, однаковий текст богослужінь та функціонування системи богослов'я⁵⁹.

Дізнавшись про рішення Синоду ГКЦ, з Москви до Риму негайно виїхали митрополит Никодим з архієпископом Філаретом. Апостольському престолу одразу ж пригрозили «якщо папа встановить український Патріархат, то діалог з Москвою буде припинений»⁶⁰. Відповідь на прохання Синоду прийшла майже через два роки, де відмову було акцентовано на «канонічні, історичні, духовні і душпастирські причини, а згодом додано проблему території»⁶¹.

Проблема території була важливим аргументом⁶² і з боку блаженнішого Йосифа. Адже папа Павло VI мав намір надати кардиналу Йосифу приватний титул патріарха, однак від цього відмовився сам Йосиф Сліпий, відповівши, що «це потрібно не для мене, а для українського народу»⁶³.

Після приїзду блаженнішого Йосифа до Риму між діаспорним духовенством та однодумцями кардинала Сліпого постійно виникали незгоди, особливо, коли справа торкалась календаря, визначення нових єпископів та патріархату⁶⁴.

У жовтні 1971 року, перебуваючи на засіданні Папського Синоду, патріарх Йосиф, звернувшись до усіх присутніх, заявив:

Українці - католики жертвували гори трупів та ріки крові за католицьку віру і за вірність Апостольській столиці. І тепер вони терплять жахливі переслідування, і що гірше - ніхто не стає в їх обороні. Тепер українців - католиків, які так багато страждали як мученики й віросповідники, унаслідок дипломатичних переговорів усунуто як невігідних свідків минулих страхіть. Ватикан став в обороні католиків латинського

⁵⁹ Бендик М. *Патріархат УГКЦ – сучасний етап становлення* // risu.ua (25.09.2021)

⁶⁰ *Єдність наших владик – передумова патріархату* // *Патріархат* 2 (1982) 16.

⁶¹ Галів М. *Великий син Церкви і України* // *Свобода* 38 (20 вересня 2002) 9.

⁶² Ватиканські чиновники називали проблему території основною перешкодою щодо патріархату. Водночас, навіть Святіший Отець Іван-Павло II у 1980 році у листі до кардинала Йосифа, згадує про обмеження влади Йосифа Сліпого через брак території. «Верховний Архієпископ не спроможний навіть запросити на Архієпископський Синод “приєднаних” ієрархів, тобто тих, які перебувають у країнах поза територією львівської провінції» (Іванків Є. *Папа Іван Павло II і Українська Католицька Церква* // *Церковний Вісник* 22 (18 грудня 1983) 5.

⁶³ Часто П. *Владика Лостен: «Йти треба найкоротшою дорогою»* // *Свобода* 52 (27 грудня 2002) 9.

⁶⁴ Гель І. *УГКЦ перед новою дорогою* // *Свобода* 3 (19 січня 2001) 5.

обряду, але він забув про шість мільйонів українських вірних, які страждали від релігійних переслідувань⁶⁵.

Блаженніший Йосиф неодноразово доказував папі Павлові VI, що у Східній Церкві встановлення патріархату було завершальним етапом зрілості та свідомості Церкви. Крім цього, доказуючи, що в історії «ні Папи, ні навіть Вселенські Собори не встановляли Патріархатів окремих помісних Церков»⁶⁶. Крім цього з твердістю за деякий час заявив Папі Римському, що якщо «Не схвалите Ви, схвалить Ваш Наступник... Бо вже тому, що ми, наша Українська Церква, існуємо, ніколи не можемо відказатися від Патріархату!»⁶⁷.

Під час відвідин українських парафій у США, він розповів журналістам про свою аудієнцію із Святішим Отцем, розкривши проблеми між єпископами ГКЦ та Ватиканом стосовно патріаршого устрою, зазначивши: «Наша справа є Божою справою, і з Божою поміччю ми звершимо те, що почали робити. Ми досягнемо всесвітнього визнання, що наша Українська Церква є патріархатом»⁶⁸.

Розумівши, що ватиканські чиновники не зважають на прохання зі сторони кардинала Сліпого на отримання патріархату, під час архиєрейської літургії у соборі св. Петра у 1975 році «на велике прохання мирян, священників і частини владик рішився прийняти⁶⁹ титул⁷⁰ Патріярха»⁷¹. У Римі в жодному разі не бажали визнавати титул Йосифа Сліпого, обгрунтовуючи, що ідея українського патріархату, ще не є на часі, адже між Ватиканом та РПЦ на той час проводився так званий період «східної політики», тому погодження патріаршого устрою для

⁶⁵ Рудницький Л. *Твердий і незламний був його дух // Патріархат* 11-12 (2004) 12.

⁶⁶ «Ви ж живі, існуючі її діти» // *Патріархат* 9-10 (2002) 12. / Колодчин В. *Чи здійснено Заповіт Патріярха Йосифа?* // *Патріархат* 11-12 (2002) 9. / Турій О. *«Будьмо Собою» Життя і заповіт Патріярха Йосифа Сліпого*, Львів 2017, 55.

⁶⁷ Козакевич О. *Заповіт патріярха*. Львів 2003, 22. / Галів М. *Шануймо і виконуймо свої власні постанови // Патріярхат* 9-10 (2001) 4.

⁶⁸ Пелікан Я. *Ісповідник віри між Сходом та Заходом. Портрет українського кардинала Йосифа Сліпого*, Київ 1994, 240.

⁶⁹ О. Іван Гринох вперше офіційно пом'янув блаженнішого Йосифа Сліпого патріярхом Києво-Галицьким і всієї Руси (Путько-Стех А. *Священик, вчений, патріот // Свобода* 37 (10 вересня 2004) 23.

На Великому Вході було взято виголос «Пом'яни, Господи, Блаженнішого Києво-Галицького та всієї Руси Патріярха Отця Йосифа І-го» (Шевців І. *«Per astra ad astra» - через труди до зір // Збірник: статті, доповіді, промови*. Сідней 1996, 113).

⁷⁰ Вже після цієї події блаженніший Йосиф почав підписувати документи як «Патріярх» (Киричук О. *Йосиф Сліпий: ректор-митрополит – вязень – кардинал і патріярх*. Львів 2017, 139. / Бабинський А. *Три титули блаженнішого Йосифа Сліпого // risu.ua* (25.09.2021)).

⁷¹ Галів М. *До 110-ліття з дня народження патріярха Йосифа // Патріярхат* 3-4 (2004) 4. / Галів М. *УГКЦ – Помісна Церква // Свобода* 10 (9 березня 2001) 18.

ГКЦ серед Римської курії було відкинута, аби не нашкодити розпочатому діалогові з Московським патріархатом⁷².

Однак, не тільки у Ватикані не бажали визнавати патріарший титул. Проти цього виступив у 1975 році один з єпископів ГКЦ, апостольський екзарх Великої Британії Августин Горняк⁷³. Тутешній англійський єпископ Августин заборонив священнослужителям поминати блаженнішого Йосифа під час богослужень, як патріарха та не дозволяв співати «*Молитву за Патріярха*»⁷⁴. Однак, у його екзархаті не усі погодились із думкою єпископа. Миряни почали простестувати проти того, що крп Августин ігнорує визнання блаженнішого Йосифа патріархом. На що єпископ наказав зачинити ті храми, де підтримують поминання кардинала Йосифа патріархом⁷⁵. Після такої вимоги українці в Британії розпочали писати листи з наполяганням, «щоб єп. А. Горняка, який наробив багато клопоту, а що найголовніше – великого згіршення – було забрано з терену Англії»⁷⁶. На що в одному із листів британський екзарх зазначив: «ця частина наших вірних збунтувалася, а навіть образилася, бо хотіла силою здобути додатковий, земський титул для нашого Первоєрарха Йосифа, Митрополита Львівського»⁷⁷. Крім цього, така відверта антипозиція англійського екзарха була на руку Римській курії, адже владики Августин завжди вставляв «палки в колеса» блаженнішому Йосифу, не підтримуючи його рішень на синодах українського єпископату. Він, офіційно виправдовуючись твердив, що «не міг в совісті погодитись на введення нового титулу, слухаючи рішень Апостольського Престолу і очікуючи легального надання титулу, найвищою Церковною Владою»⁷⁸. Наступною витівкою екзарха було відкрите ігнорування синоду єпископату та аудієнції з блаженнішим Йосифом⁷⁹.

⁷² Йосиф Сліпий і питання патріархату на сучасному етапі // *Нова Зоря* 34 (2001) 5.

⁷³ Галів М. До проблем Надзвичайного синоду // *Патріярхат* 7 (1980) 9.

⁷⁴ Сороковський А. Матеріяли до історії українського патріархального руху (1963-2001) Львів 2009 108-109.

⁷⁵ Люди в Великій Британії були позбавленні кілька років душпастирської опіки та змушені молитись по домівках та англіканських церквах (Галів М. *Ще в справі єп. А. Горняка у Великій Британії* // *Патріярхат* 4 (1982) 27.

⁷⁶ Галів М. *Ще в справі єп. А. Горняка у Великій Британії* // *Патріярхат* 4 (1982) 27.

⁷⁷ Галів М. *Владиці А. Горнякові не дозволяє совість...* // *Патріярхат* 3 (1982) 26.

⁷⁸ Галів М. *Владиці А. Горнякові не дозволяє совість...* // *Патріярхат* 3 (1982) 26.

⁷⁹ Гоцький В. *Кругообіг завершений, що далі* // *Патріярхат* 10 (1980) 20.

Згодом у 1980 році владика Горняк⁸⁰ надсилає листа до єпископів ГКЦ, у якому зазначає, що єдиною владою над ним є Святіший Отець з Римською курією. Крім цього, називаючи блаженнішого Йосифа самозваним патріархом, який незаконно почав втручатись у справи його екзархату: «отож я виступлю на черговому Синоді зі зажаленням на самого верховного архієпископа за його незаконне втручання до нашого Апостольського Екзархату (куди його юрисдикція не сягає!), з обвинуваченням всіх злочинних подій у Вел. Британії»⁸¹.

На синодальному зібранні у вересні 1979 року єпископатом було ще раз ухвалено продовжувати працю стосовно визнання Ватиканом помісності та патріаршого устрою ГКЦ⁸².

Однак не все було так успішно, як здавалось. 21 вересня 1979 року з Ватикану без відома єпископату та Глави ГКЦ⁸³, було повідомлено про номінацію о. Мирослава Любачівського⁸⁴, Святішим Отцем на митрополита Філадельфійського⁸⁵. Це призначення викликало бурхливі протести до Ватикану відрізних мирянських організацій ГКЦ⁸⁶. Розуміючи, що після таких протестів, номінанта Філадельфійського не сприймуть у своїй єпархії та будь-де, Любачівський сам пише листа до кардинала Йосифа. На лист особисто відповідає блаженніший Йосиф: «замість дати можливість єпископатові нашої Церкви, за апостольським звичаєм Християнського Сходу, вибрати єпископа для Філадельфії чи принаймні предложити кандидата, чужинцям було дозволено

---

⁸⁰ Несподіваний конфлікт у Великобританському екзархаті між духовенством почав виникати, коли єпископ Горняк заборонив служити двом священникам о. Івану Музичці та о. Миколі Матичаку, коли ті почали на Богослужіннях поминати блаженнішого Йосифа патріархом (Сороковський А. *Матеріали до історії українського патріархального руху (1963-2001)* Львів 2009, 109.

Кардинал Йосиф, прийняв тих священників у Римі, а за два роки, відіслав, їх знову до Британії, на ті місця, які підтримували кир Йосифа. Однак, там владика Горняк дізнавшись про їх повернення, домігся в Конгрегації Східних Церков, заборони для цих ієреїв священодіяти. (Гоцький В. *Що здобув своєю поставою єп. А. Горняк // Патріархат* 10 (1981) 24-25. / *Господи прости їм... // Патріархат* 7 (1981) 25).

⁸¹ *Лист єп. А. Горняка до владик // Патріархат* 10 (1980) 17-18. / *Єпископ Горняк у войовничому настрої // Патріархат* 10 (1980) 18. / Гоцький В. *До проблеми листа єп. А. Горняка // Патріархат* 11 (1980) 27.

⁸² *Синодальні наради українських єпископів у Римі // Церковний Вісник* 18 (28 жовтня 1979) 4.

⁸³ Галів М. *Чому? // Патріархат* 11 (1979) 15.

⁸⁴ *Новий архієпископ-номінант для українців католиків в ЗСА // Свобода* 219 (26 вересня 1979) 1. / *О. шамбелян Мирослав Любачівський найменований на архієпископа і митрополита українців католиків у ЗСА // Свобода* 216 (22 вересня 1979) 1.

⁸⁵ Галів М. *Чому? // Патріархат* 11 (1979) 15.

⁸⁶ *Номінація митрополита була предметом нарад у Дітроїті // Патріархат* 11 (1979) 22. / *Звернення до Владики – номінанта о. М. Любачівського // Патріархат* 12 (1979) 27.

рішити питання, таке поважне для нас»⁸⁷. Однак у листі кардинал Йосиф стверджує, що сама номінація є неважною, проте він її не забороняє, а затверджує призначення на митрополита, якщо що він особисто буде святити в Римі номінанта⁸⁸ «Ваше призначення тому, за Божою і церковною справедливістю неважне і неіснуюче. Тому добре зробили Ви, що звернулися до мене, як до Глави Вашої Церкви, щоб затвердити Вас як єпископа Української Католицької Церкви»⁸⁹. Після цього лист блаженнішого був підтриманий українським мирянським рухом. Через ці події номінант Мирослав Любачівський звертається до Апостольської столиці. У Ватикані чітко прописали: хіротонія відбудеться 12 листопада за григоріанським календарем, о 17:30 у Сикстинській каплиці, богослужіння очолить особисто Римський архиєрей⁹⁰.

Під час понтифікату папи Павла VI усі номінації на єпископів відбувались без згоди блаженнішого Йосифа та Синоду єпископів. Після обрання нового Римського понтифіка Івана-Павла II ця ситуація змінилась⁹¹. Перед скликанням Надзвичайного синоду папа Іван-Павло II відновив право для Глави ГКЦ скликати Синоди та на них усіх єпископів, які перебувають поза межами території України⁹². Це було однією із цілей Йосифа Сліпого. Відновити право збирати єпископат на Синоди та головувати на них, адже без цієї концепції, про встановлення патріаршої інституції не могла йти мова, усі справи ГКЦ

---

⁸⁷ Тверде і рішуче слово // Церковний Вісник 20 (25 листопада 1979) 1. / Олійник М. Римський період діяльності кардинала Й. Сліпого / Кардинал Йосиф Сліпий і сучасність. Івано-Франківськ 2002, 139. / Блаженніший Патріярх Йосиф затвердив найменування о. прелата Мирослава І. Любачівського на Архиепископа і Митрополита Філадельфійського, протестуючи рівночасно проти знехтування прав ієрархів УКЦеркви Римською курією // Свобода 237 (18 жовтня 1979) 1.

⁸⁸ Навколо хіротонії й інсталяції владики І. Любачівського // Патріярхат 1 (1980) 17-18.

⁸⁹ Патріярх Йосиф заявив, що буде святити в Римі владику-номінанта о. д-ра Мирослава Любачівського // Патріярхат 11 (1979) 21.

⁹⁰ Розвиток подій навколо хіротонії о. М. Любачівського // Патріярхат 12 (1979) 12-13. / Папа Іван Павло разом з патріярхом Йосифом і митрополитом Максимом довершив свячення о. Мирослава Любачівського на архиепископа Філадельфійського і митрополита для українців католиків у ЗСА. Зворушливі торжества відбувалися у старослов'янській і українській мовах у Сикстинській каплиці у Ватикані у приявності багатьох владик, духовенства і вірних // Свобода 259 (14 листопада 1979) 1. / Новий митрополит для українців католиків в Америці і його святителі // Свобода 262 (17 листопада 1979) 1.

⁹¹ Хіротонія двох єпископів УКЦеркви // Церковний Вісник 8 (12 квітня 1981) 5.

⁹² Соборне послання Священного Синоду Єпископів Помісної Української Католицької Церкви // Церковний Вісник 16 (6 вересня 1981) 5. / Лончина Б. І. Сучасне положення Української Католицької Церкви // Патріярхат 5 (1980) 8.

вирішував і затверджував до цього Ватикан⁹³. Також, на надзвичайному Синоді ГКЦ⁹⁴ папою Іваном-Павлом II в Римі⁹⁵, були узаконені попередні Синоди українського єпископату⁹⁶ та надано з благословення Святішого Отця повноваження скликати синодальні наради⁹⁷.

Надзвичайному Синодові передувала подія особистої зустрічі блаженнішого Йосифа зі Святішим Отцем Іваном Павлом II⁹⁸. Після надзвичайного Синоду, папа Іван-Павло II надав українському єпископату права самостійно обирати кандидатів на єпископів⁹⁹. Тому вже наступний Синод¹⁰⁰ у листопаді 1980 року в складі 15 єпископів зайнявся завданням вибору номінантів¹⁰¹. 2 грудня на закінчення Синоду¹⁰² єпископат ГКЦ, мав зустріч¹⁰³ з папою Іваном-Павлом II¹⁰⁴. Крім призначень, згодом від імені Святішого Отця в червні 1980 року в пресі з'являються дві булли, однак офіційно видані «заднім» числом 27 березня: У першій буллі було прописано обов'язки та функції помічника блаженнішого Йосифа. Це знову вдарило по авторитеті кардинала Сліпого, адже Апостольський престол знову вліз у справи Греко-Католицької

⁹³ Бублик Т. Діяльність патріарха Йосифа Сліпого щодо легалізації УГКЦ у світлі радянських документів (1960–1980-і роки) // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету № 37. Запоріжжя 2013, 150-151.

⁹⁴ Надзвичайний Синод Єпископів Помісної УКЦеркви // Патріархат 5 (1980) 4. / Папа скликає Синод Українських Єпископів // Свобода 64 (19 березня 1980) 1.

⁹⁵ «Константинополь, Москва, Унія, Папа» // Церковний Вісник 21 (30 листопада 1980) 7.

⁹⁶ Галів М. Папа-слов'янин Іван-Павло II // Патріархат 7-8 (2001) 8.

⁹⁷ Комунікат Патріаршої канцелярії // Церковний Вісник 17 (5 жовтня 1980) 10. / Галів М. Дивні діла Твої Господи ... (До питання Надзвичайного Синоду українських єпископів) // Патріархат 5 (1980) 10.

⁹⁸ Аудієнція тривала 35 хвилин, кардинал вручив понтифіку книгу особистого листування з папою Павлом VI (Дацько І. Повідомлення // Патріархат 4 (1980) 6.

⁹⁹ Матеріали звичайного Синоду, що почався 25 листопада і тривав до 2 грудня 1980 р. в Римі // Патріархат 1 (1981) 5. / Лончина Б. Сучасне положення Української Католицької Церкви // Патріархат 5 (1980) 8.

¹⁰⁰ Однак підготовка до Синоду не була доволі вдалою. Блаженніший Йосиф не був належно підготовлений до Синоду, адже хотів щоб синод відбувся через рік. За ним тепер стояло повне право призначення єпископів та митрополитів, тому мабуть він хотів, детальніше ознайомитись із характеристиками осіб, яких варто висувати на номінантів аби мати вірних йому єпископів. Однак з боку оточення коадютора бажали, аби Синод відбувся чим швидше (Проблеми Синоду // Патріархат 12 (1980) 17. / Маркусь М. Перед Синодом єпископів УКЦеркви // Церковний Вісник 18 (19 жовтня 1980) 7.

¹⁰¹ Слово кардинала В. Рубіна на відкритті Синоду, 25 листопада 1980 // Патріархат 1 (1981) 7.

¹⁰² На завершення Синоду блаженніший Йосиф звернувся до Синоду та представників Апостольського Престолу зі закликом «Великим нашим завданням — це здобути визнання нашого Києво-Галицького Патріархату, що є нашим об'єднуючим чинником в Україні і на - оселеннях суших. І всі ми кріпко віримо, що під час понтифікату Папи Івана Павла Другого ми діждемось цього благословенного визнання. їх Емінецію Кардинала Рубіна прохаємо переказати це наше душевне бажання Святішому Отцеві, а від Вашої Еміненції сподіємось помочі в осягненні цієї нашої цілі» (Слово Патріарха Йосифа на закінчення Синоду // Патріархат 1 (1981) 9.

¹⁰³ В часі аудієнції Римський понтифік піднявся з трону та підійшовши до блаженнішого Йосифа щиро обійняв його. (Лончина Б. Синод: світла і тіні // Патріархат 1 (1981) 12).

¹⁰⁴ «А з вами благословлю увесь український народ» // Церковний Вісник 2 (18 січня 1981) 8.

Церкви. Інша булла надавала й надалі владиці Мирославу Любачівському право управляти Філадельфійською архієпархією, призначаючи його апостольським адміністратором.

Дізнавшись про зміст першої булли, одразу запротестував блаженніший Йосиф написавши листа, а згодом обговоривши на приватній аудієнції з Святішим Отцем¹⁰⁵.

Справжній фурор стався, коли у грудні 1980 року на Синоді єпископів ГКЦ¹⁰⁶ під очолюванням блаженнішого Йосифа Сліпого було засуджено та прийнято офіційний документ «Торжественне Заперечення канонічності т. зв. Львівського Собору 1946 року»¹⁰⁷, у якому йшлося, що Львівський збір:

Безправно назвав себе «собором», що його насильно накинула безбожна світська влада в 1946-му році, не міг бути і не був ніяким правним собором нашої Церкви, бо жоден з єпископів Української Церкви не брав у ньому участі, а присутність деяких священиків і мирян не вистачає для законності і правосильності правдивого «собору», тим більше, що участь тих нечисленних була вислідом чистого насилля¹⁰⁸.

Незабаром, 22 грудня 1980 року, патріарх Пімен пише листа до Римського понтифіка¹⁰⁹ у якому зазначає, що заява українського Синоду становить загрозу у відносинах Католицької Церкви з Російською Православною Церквою¹¹⁰. Зазначаючи, також, що без затвердження рішень Синоду Єпископів Римським архиєреєм, рішення не мають ніякої юридичної та канонічної сили¹¹¹.

На що папа Іван-Павло II відповідає¹¹² у дуже лагідному тоні, що він шкодує про публікацію документа¹¹³ і що потрібно було спершу ознайомитись

¹⁰⁵ Маркусь В. *Дві Булли й одна відповідь* // *Церковний Вісник* 13 (20 липня 1980) 11.

¹⁰⁶ *Перший звичайний синод єпископів УКЦеркви* // *Церковний Вісник* 22 (14 грудня 1980) 2.

¹⁰⁷ *Пресовий комунікат перший звичайний Синод Єпископів Української Католицької Церкви* // *Патріярхат* 1 (1981) 10.

¹⁰⁸ *Торжественне осудження т.зв. «Львівського собору» з 1946 року* // *Патріярхат* 1 (1981) 9.

¹⁰⁹ *Послання патріярха Пімена, Його Святості Святішому Івану Павлові II, Папі Римському* // *Церковний Вісник* 13 (28 червня 1981) 2.

¹¹⁰ *Шум довкруги осудження т.зв. «Львівського собору»* // *Патріярхат* 10 (1981) 11.

¹¹¹ *Шум довкруги осудження т.зв. «Львівського собору»* // *Патріярхат* 10 (1981) 11.

¹¹² На цей обмін листами різко відреагував кардинал Йосиф Сліпий, заявляючи що листування відбувалось без відома єпископату і ці дії він обговорюватиме із самим понтифіком (*Заява Блаженнішого Патріярха Йосифа* // *Церковний Вісник* 13 (28 червня 1981) 2). Після заяви кардинала Йосифа, Греко-католицький єпископат Канади, звернувся до вірян з проханням підтримати блаженнішого Йосифа (*Звернення Української Католицької ієрархії Канади* // *Церковний Вісник* 17 (20 вересня 1981) 3-4).

¹¹³ Після цього Апостольською Столицею було поставлено вимогу ГКЦ не розповсюджувати і не публікувати більше цього документу. (Галів М. *Ватиканський діалог і Українська Католицька Церква* // *Патріярхат* 2-3 (2003) 17).

йому самому. Відповідаючи на лист Пімена¹¹⁴, папа запевнив, що документ *Торжественне осудження т. зв. Львівського собору з 1946 р.* не є важним, бо Він як Римський архиєрей його не одобрив¹¹⁵. А від Імені Святішого Отця в усі нунціатури країн, де перебувають українці було повідомлено, що тексти документа не були погоджені і через це були позбавлені було-якого офіційного характеру¹¹⁶. Врешті Римський престол забороняє друкувати ухвалення Синоду¹¹⁷. Однак блаженніший Йосиф згодом заявив, що до 22 грудня 1980 року ні він особисто, ні члени єпископату, не були повідомлені про те, що матеріали засідань Синоду мають бути схвалені Апостольською столицею¹¹⁸.

У 1982 році блаженніший Йосиф Сліпий видає послання з нагоди завершення 90-ліття життя, у якому пише: «Моліться, як дотепер, за Патріярха Києво-Галицького і всієї Руси, а в майбутньому — хай і безіменного чи невідомого. Прийде час, коли Всемогучий Господь пошле його нашій Церкві і об'явить його ім'я. Але наш Патріярхат існує! За ним вже чотириста років змагань, за ним сім років дійсности, перед ним тільки визнання Апостольського Римського Престолу[...]»¹¹⁹. За деякий час кардинал Рубін, який тоді був префектом Конгрегації для Східних Церков, надсилає листа до єпископату ГКЦ, у якому критикує послання кардинала Йосифа та заперечує існування українського патріярхату¹²⁰. Крім цього, префект Владислав у своєму повідомленні виявляє блаженнішому Йосифу акт непослуху рушенню Апостольського престолу, стосовно справи патріярхату та вибору послідовника зазначаючи¹²¹, що:

---

¹¹⁴ Пізніше, московський патріярх Алексій зазначив: «УКЦ східного обряду повинна б або самоліквідуватись, або без причини зникнути, або Апостольська Столиця повинна викреслити її, як неіснуючу» (Галів М. *Розвиток подій в українському православному світі* // *Патріярхат* 10 (2000) 18).

¹¹⁵ Галів М. *На українському церковному полі без змін* // *Патріярхат* 1 (1998) 5.

¹¹⁶ Галів М. *Ватиканський діалог і Українська Католицька Церква* // *Патріярхат* 2-3 (2003) 17. / Галів М. *Відкритий лист до кардинала Анджельо Содано* // *Патріярхат* 6 (1998) 8. / Іванків Є. *Папа Іван Павло II і Українська Католицька Церква* // *Церковний Вісник* 21 (4 грудня 1983) 7. / Пімен до Івана Павла II: *лист, що прийшов із холоду* // *Церковний Вісник* 13 (28 червня 1981) 7.

¹¹⁷ Кузик Д. *25-ліття існування патріярхату Української Католицької Церкви* // *Патріярхат* 6-7 (2000) 10.

¹¹⁸ *Соборне Послання Священного Синоду Єпископів Помісної Української Католицької Церкви* // *Церковний Вісник* 4 (20 вересня 1981) 4-5.

¹¹⁹ Хома І. – Музичка І. *Твори патріярха і кардинала Йосифа. Послання, проповіді, промови і привіти 1976-1984 XIV*. Рим 1985, 40-41. / Галів М. *Церква вчить — заподіяну кривду направити* // *Патріярхат* 1 (1983) 8.

¹²⁰ Іванків Є. *Невмируща ідея патріярхату непокоїть декого* // *Церковний Вісник* 21 (21 листопада 1982) 7.

¹²¹ *Невмируща ідея патріярхату непокоїть декого* // *Церковний Вісник* 22 (5 грудня 1982) 5.

Відносно наступника для Львівської Митрополії Його Емінінції Кардинала Сліпого: такий наступник вже є назначений в особі Кoadьютора, Його Ексцеленції Прелата Мирослава Івана Любачівського. Отож всілякі рекомендації про можливість покликання іншого Ієрарха, який мав рівні або вищі права від уже наставленого держателя для Львівського Архиепископського Престола — є без вартости¹²².

За тиждень часу на лист кардинала Рубіна, відповідає особисто блаженніший Йосиф, заявивши префекту: «Ваше письмо є грубою зневагою і образою моєї Церкви і її Глави і Батька. Чи це удар у моє 90-ліття? Зневага ще у тому, що пишете до моєї Канцелярії, неначе б я був її зняряддям і вже живим умерлим»¹²³. Про зміст та наявність цієї листової переписки, крім Римської курії та єпископату ГКЦ, не знав ніхто. Вони заздальгідь домовились про те, що не будуть публікувати цих листів у пресі для мирян. Однак, за кілька місяців, домовившись про дозвіл від римських кардиналів, аби підняти свій авторитет у Великобританії, єпископ Горняк розпоряджається надрукувати ці листи, однак зі своїм вступним коментарем. Цією публікацією він хотів, щоб миряни дізнались вердикт Апостольського престолу – патріаршого устрою визнавати Ватикан не збирається¹²⁴. Через рік блаженніший Йосиф скликає наступний Синод 1983 року, на якому владики знову підтверджують намагання про визнання Апостольською столицею помісного патріархального устрою¹²⁵. Блаженніший Йосиф звернувшись на закінчення Синоду до владик, відзначив: «Український Патріархат — то напрям Другого Ватиканського Собору, наш Патріархат — це справа Божа, це — об'єднуючий чинник всієї Української Церкви і належне наше місце в родині Східніх Церков»¹²⁶.

7 вересня 1984 року помирає Отець і Глава ГКЦ блаженніший Йосиф Сліпий. Під час похорону кардинала Йосифа папа Іван-Павло II сказав до Мирослава Любачівського¹²⁷ та згодом єпископу Мирославу Марусину, що «Покійний боровся за справедливу справу, його варто пошанувати»¹²⁸. За час

¹²² «Рим знову заговорив» // Патріархат 12 (1982) 6. / Церква вчить – заподіяну кривду направити // Патріархат 1 (1983) 8.

¹²³ Лист блаженнішого кардинала Йосифа Сліпого до кардинала В. Рубіна // Патріархат 12 (1982) 7.

¹²⁴ Як довго ще мовчати? // Церковний Вісник 23 (19 грудня 1982) 6.

¹²⁵ Хомяк М. Чому необхідне завершення помісної УКЦеркви патріархальним устроєм? // Патріархат 7-8 (1984) 11.

¹²⁶ Заклик Патріярха Йосифа до владик після закінчення нарад синоду // Патріархат 4 (1983) 6.

¹²⁷ Галів М. Ватиканський діалог і Українська Католицька Церква // Патріархат 2-3 (2003) 17.

¹²⁸ Галів. М. Ісповідник віри завіщав нам велике майбутнє // Свобода 36 (3 вересня 2004) 5.

понтифікату Івана-Павла II, ніхто формально не забороняв блаженнішому вживати патріарший титул¹²⁹.

Після смерті Йосифа Сліпого його наступник кардинал Мирослав-Іван Любачівський також невдовзі старався порушити питання надання патріархату. Невдовзі блаженніший Мирослав звернувся¹³⁰ до Івана-Павла II із проханням визнати патріархат для ГКЦ, аби довершити справу кардинала Сліпого¹³¹. Однак на його прохання не зважали, а навпаки як він висловився, що «на прохання прийшли питання. Блаженніший не сказав, які питання, але це тільки говорить про те, що він не забував справи патріархату і все просив його визнання¹³².

До укладення Берестейської унії Київські митрополити управляли єпархіями, маючи значний суверенітет, мали право разом із Синодом єпископів проголошувати єпархії та їх змінювати. Уклавши унію, папа Климент VIII, гарантуючи їм збереження власного обряду та їхніх звичаїв, надав їм і додаткові привілеї. Упродовж наступних століть Апостольський престол з прихильністю ставиться до прав Київської Церкви та розширює їхні привілеї. Подекуди справа доходить до піднесення Церкви до патріаршої гідності, на яку навіть погоджувались ватиканські кардинали, однак щоразу різні суспільно-політичні події перешкоджали цьому. Особливу увагу цьому приділив Йосиф Сліпий, який, повернувшись із заслання, засвідчив на весь світ, що ГКЦ реально існує. Згодом його ідея патріаршого устрою була підтримана мирянами та духовенством, однак збоку Ватикану до бажання української діаспори не було ніякого діла. Аби задовільнити хоч якось потреби Йосифа Сліпого, Святійший Отець наділяє його титулом Верховного архиєпископа, а згодом кардинала. Однак, це було зовсім не те, за що боровся блаженніший Йосиф. Тому надалі серед духовенства на богослужіннях його починають спогадувати як патріарха, а Ватикан ніби не зауважуючи цього, ні не заперечує, ані не погоджує цих дій.

¹²⁹ Маркус В. Після звичайного синоду єпископів УКЦеркви // Церковний Вісник 3 (1 лютого 1981) 6.

¹³⁰ Слово патріярха Мирослава-Івана виголошене до Святішого Отця під час авдієнції українських владик, 5 жовтня 1985 року // Патріархат 11 (1985) 7-8.

¹³¹ Дацько І. Папа Іван Павло II і Українська Католицька Церква // Богослов'я 52 (1988) 5. / Інтерв'ю Блаженнішого Мирослава Івана з представниками радіо "Свобода" і "Вільна Європа" // Патріархат 2 (1986) 11.

¹³² Галів М. Світлій пам'яті патріярха Мирослава-Івана кардинала Любачівського // Патріархат 3-4 (2001) 7-8.

РОЗДІЛ II.

ДІАЛОГ УГКЦ З ВАТИКАНОМ У СПРАВІ ПРОГОЛОШЕННЯ ПАТРІАРХАТУ

1. СПРАВА ТАЄМНИХ СВЯЧЕНЬ УКРАЇНСЬКИХ ЄПИСКОПІВ У РИМСЬКІЙ СТОЛИЦІ

Патріарх Йосиф розуміє, що усі намагання «достукатись» до Ватикану з вимогою проголошення патріархату є марними, бо з боку Римського престолу далі продовжується так звана «Остполітік», де Російська Православна Церква, взагалі не хоче чути навіть згадки про існування Греко-Католицької Церкви. Тому кардинал Йосиф усвідомлює, що після його смерті може з'явитись небезпека втрати зв'язків з церквою в Україні. Він вирішує передати провід Церкви таємно висвяченим єпископам, які при першій можливості повинні повернутись до України і перейняти там керівництво Церквою. Розуміючи, що, якщо він звернеться із проханням свячень до Римської столиці, свячення стануть відомі КДБ, і повернення владик в Україну стане неможливим. Хіротонія все ж відбулась. Однак Ватикан їх не визнавав 18 років, аж до того моменту, поки Греко-Католицька Церква не вийшла з підпілля і тоді постала потреба досвідченого проводу Церкви.

У 1976 році, коли стан здоров'я патріарха Йосифа став постійно погіршуватись, кардинал мріє, щоб після того, як Церква стане вільною, її потрібно забезпечити гідними наслідниками на Україні¹³³. Однак, «Патріарх [...] дійшов висновку: папа, хто б ним не був, для України єпископів не дасть». Отож вирішив блаженніший діяти своєю властю, властю Глави всієї Української Церкви. Але діяти потрібно було «атай», тобто — таємно»¹³⁴. Тоді блаженніший восени цього ж року скликає нараду зі своїми найближчими співробітниками у монастирі Студіон. Перед початком розмови патріарх просить їх запрягнути, що вони будуть тримати все в таємниці. Під час наради патріарх Йосиф розкриває їм свої плани, стосовно розширення ієрархії в Україні, коли держава

---

¹³³ Галів М. *Побажання до Синоду Української Католицької Церкви // Патріархат 7-8 (1995) 15.*

¹³⁴ Косів М. *Вернімося до джерел // Патріархат 5 (1995) 8.*

стане вільною¹³⁵. Пояснивши, що Ватикан не дасть згоди на ці єпископські свячення сказав, що бажає бачити їх у єпископському сані.¹³⁶ Звертається до них такими словами: «Ватикан - це бюрократія, а у бюрократії там мало, що можна втримати в тайні. А блаженнішому залежало на тому, що цей факт, що він має таких запасових єпископів, щоб це зберегти у тайні»¹³⁷.

Тому Йосиф Сліпий пропонує висвятити їх на єпископів: «на Львів і Главу УГКЦ - Івана Музичку; на Івано-Франківськ - Степана Чміля; на Перемишль - Івана Хому; на Луцьк і Екзархом Великої України - Любомира Гузара¹³⁸. Це було для усіх отців несподіванкою. Отець Любомир, запитав кардинала: “Чи Папі буде відомо про це, і як воно буде по закону?”¹³⁹? На що блаженніший Йосиф відповів: «“Ви не журіться, я все те беру на себе; це моя справа, а ви нівчому не відповідальні за це. Так поступив Митрополит Андрей, коли створив чотири екзархати-єпископства. Потім, а звідки я знаю, скільки я буду ще жити. Чекати я більше не можу, я все обдумав!” — “Але колись це треба буде виявити” — “Побачимо, я про те подумаю. Я маю право, свячення будуть важні, і всю відповідальність беру на себе я”»¹⁴⁰. Тоді отці: «Гузар, Чміль і Хома відповіли, що якщо така воля Блаженнішого, то нехай буде. Отець Музичка відмовився. Найбільшим ентузіастом був о. Гузар»¹⁴¹. Після розмови, як отці вийшли, о. Степан сказав до інших отців: «Ну, хіба можна відмовитися?»¹⁴².

Через кілька місяців, у Лазареву суботу, 3 квітня 1977 року, блаженніший усуває усіх зайвих осіб із монастиря Гроттаферрата, що біля Риму, і саме там, висвячує трьох священників на єпископів¹⁴³. Кардинал Йосиф не просить дозволу

¹³⁵ Димид М. Таємні обставини хіротонії отців Гузара і Хоми // Агенція Релігійної Інформації 14 (1996) 2-3.

¹³⁶ Слово блаженнішого Любомира під час урочистої академії у Львівській опері з нагоди 25-ліття його єпископської хіротонії // Благовісник Верховного Архiepіскопа 2 (2002) 265.

¹³⁷ Живе телебачення. "Любомир. Бути людиною" (4 серія) 20 березня 2016 // youtube.com (05.02.2021).

¹³⁸ Димид М. Таємні обставини хіротонії отців Гузара і Хоми, 2-3.

¹³⁹ Цуновський О. До 100 річниці з дня народження владика Степана (Чміля): коротка біографія // ichistory.org.ua (20.02.2021).

¹⁴⁰ Хіротонія (єпископські свячення) о. Степана Чміля // risu.ua (20.02.2021)

¹⁴¹ Димид М. Таємні обставини хіротонії отців Гузара і Хоми, 2-3.

¹⁴² Слово блаженнішого Любомира Кардинала Гузара під час урочистої академії з нагоди 25-ліття його єпископської хіротонії яка відбулася у Львівській опері ... // Львівські Архiepіархіальні Вісті 4 (2002) 52-53.

¹⁴³ Проповідь владика Гліба Лончини під час божественної літургії в соборі Святого Юра з нагоди 25-ліття єпископської хіротонії блаженнішого Любомира Гузара // Благовісник Верховного Архiepіскопа 2 (2002) 262. / Проповідь Владика Гліба Лончини під час Божественної літургії з нагоди 25-ліття єпископської хіротонії

в Римського архиєрея через те, що впевнений у тому, що хто б не був папою, жоден з єпископів на українські землі не буде призначений¹⁴⁴. Згодом ієреї, які служили разом з кардиналом Йосифом літургію, помітили цікаві особливості: «У Великий четверг блаженніший завжди посвячував антимінси. [...] При святім причасті, як архиєрей править, то він дає священникові частицю. А як архиєрей править з архиєреєм, то кожний бере собі. І як отець Хома і отець Гузар і отець Чміль приступили, щоб він їм дав, він сказав: “Ви берете самі”»¹⁴⁵. Деякі з присутніх отців зрозуміли у чому річ, але надалі тримали це все в секреті. Однак, таємниця хіротонії через деякий час стала явною.

Через рік у 1978 році помер владика Степан Чміль¹⁴⁶, «Під час Парастасу Патріарх скликнув: “Де його омофор?”. Сестра Текля думала, що Блаженніший хотів замінити свій омофор. Вона побігла до кімнати Патріарха і принесла йому його. Цей подивився на сестру і сказав, показуючи на о. Стефана у домовині: “Не мій омофор, а його!”»¹⁴⁷. При цьому поминаючи його не архимандритом, а архиєреєм: «Блаженніший, поминаючи покійного, почав вживати “архиєрей”. А люди, які щось трошки знають, одразу здогадалися у чому справа. Розуміється, це також пішло до Ватикану. І був великий скандал, що Блаженніший зробив таку річ. Йому робили різні закиди, що він виступає проти Папи, нехтує церковним законом»¹⁴⁸.

Під час похоронних богослужінь також, був присутній кардинал Филип, який на той час був префектом Ватиканської Конгрегації Східних Церков, що прибув вшанувати пам'ять о. Степана разом з архиєпископами цієї Конгрегації

Блаженнішого Любомира Кардинала Гузара в соборі Святого Юра 2 квітня 2002 // Львівські Архиспархіальні Вісті 4 (2002) 54.

¹⁴⁴ Гар С. *Неправильне наświetлення // Патріархат 7-8 (1995) 9.*

¹⁴⁵ Open Church, о. Іван Дацько *про Патріарха Йосифа | Відкрита Церква. Діалоги*, 30 березня 2017 // youtube.com (05.02.2021).

¹⁴⁶ «Якщо будемо близькі до Бога, тоді справді є надія, що наше життя не буде прожитим намарно»: *Українська Греко-Католицька Церква святкує 25-ліття єпископської хіротонії блаженнішого Любомира кардинала Гузара // Агенція Релігійної Інформації 4 (2002) 5.*

¹⁴⁷ Небесняк Є. «Людина справжньої усмішки» // *Патріархат 1 (2018) 9.* / Небесняк Є. *Святість владика Степана Чміля* [PDF] 8.

¹⁴⁸ Климончук О. *Любомир Гузар*. Харків 2019, 37.

та її членами¹⁴⁹. Незадовго після цього до Верховного архієпископа Йосифа приходив лист від Конгрегації Східних Церков з питанням:

Чи ви дійсно поминали архиєрея Степана, і якщо, то яким правом? І хто його висвятивна архиєрея? А він сказав: «Так я поминав його! [...] Я його висвятив на єпископа» [...] Ну і він думав, що цим він заткав кардинала Філіпа. Він за три дні другого листи пише і каже: "На якій правній основі ви святили?" І він відповів власною рукою: «Правами Києво-Галицьких митрополитів, які були гарантовані Римським Архиєреєм ім і їхнім наступникам»¹⁵⁰.

Згідно за Берестейськими артикулами, Йосиф Сліпий мав право висвячувати єпископів, і їхні свячення були важними. Він керувався правом, яке надав ще в 1907 році митрополиту Андрею св. папа Пій X словами: «*Utere iure tuo*», тобто, «користуйся своїм правом»¹⁵¹. Однак, так як свячення відбулись на території Римської єпархії у Римі, а в Римі єдиним повновладним єпископом, який може делегувати частину своєї влади для католиків усіх обрядів, є лише папа. Тим самим, згідно з канонами, коли інший єпископ оселяється на території Римської єпархії, усі його права та інші привілеї не можуть бути канонічними. Перш за все, діючи за спиною Римської курії, він повинен був дізнатись, які права йому належать стосовно свячень нових владик. Згодом після цього цю справу свячень обгрунтовував патріарх Йосиф папі Павлові VI та просив, аби він визнав ці свячення¹⁵². Святіший Отець навіть не думав визнавати свячення: «Ситуація “зависла”, лишилась “непорозумінням”, яке Святий престол виправити не міг, але й не згоджувався з ним [...] патріарх Йосиф і папа Павло VI кожен лишилися у своєму праві: один – висвячуючи єпископів, другий – не визнаючи цих свячень»¹⁵³. Надалі стало відомо, що Римська курія готує серйозний вирок¹⁵⁴ для блаженнішого Йосифа, а саме екскомуніку¹⁵⁵. Однак,

¹⁴⁹ Сапеляк А. *Світло святості Отець Степан Чміль*. Львів 2014, 86.

¹⁵⁰ Open Church, o. Іван Дацько про Патріарха Йосифа | *Відкрита Церква. Діалоги*, 30 березня 2017 // youtube.com (05.02.2021).

¹⁵¹ Музичка І. *Екуменічна діяльність Митрополита Андрея Шептицького в Росії в 1914-1917 роках // Патріархат* 11 (1986) 7.

¹⁵² Галів М. *Децо з синоду УКЦеркви в Римі і Юрисдикцію Верховного Архієпископа // Патріархат* 6 (1996) 7.

¹⁵³ Щоткіна К. *Любомир Гузар. Хочу бути Людиною*. Харків 2017, 74-75.

¹⁵⁴ «Римська Курія була цим актом дуже обурена, бо найбільше побоюється вона втратити вплив на вибір єпископату, а цим самим на провід помісних Церков.» (Мончак І. *Жертва життя владика Івана Хоми // Церковний Вісник* 18 (31 жовтня 1999) 7.

¹⁵⁵ У ККСЦ, кан. 1434, зазначається: Велика екскомуніка забороняє,

§ 1. Приймати інші святі тайни, уділяти святі тайни і сакраменталії, виконувати будь-які уряди, служіння або завдання, здійснювати акти управління, які, якщо однак здійснюються, є недійсні на підставі самого права.

згодом папа Павло VI помирає. Після обрання Івана Павла II справа надання екскомуніки кардиналу Йосифу була припинена¹⁵⁶.

У 1978 році, коли новим папою стає Іван-Павло II, блаженніший Йосиф знову звертається до Апостольського престолу стосовно визнання свячень. Надалі Ватикан вимагав точнішої інформації про обох владик і продовжував тримати у мовчанні рішення відносно прохання Йосифа Сліпого¹⁵⁷.

Щоб надалі зберегти церковну дисципліну, Апостольський престол вирішує сам призначати єпископів для ГКЦ, навіть не погоджуючи з блаженнішим Йосифом кандидатів до свячень. Саме через це сам Іван-Павло II, призначає о. Мирослава Любачівського на митрополита Філадельфійського¹⁵⁸, якого таємно готують, як заміну кардиналу Йосифу. У грудні 1980 р. у Римі патріарх Йосиф Сліпий скликає Надзвичайний Синод з метою обрання коадютора¹⁵⁹. На Синоді велись дискусії стосовно обрання наступника патріарха. Голосування єпископату щодо вибору тривало більше трьох годин¹⁶⁰.

На голосування було висунуто трьох кандидатів¹⁶¹. Серед яких були, митрополит Мирослав Любачівський, єпископ Мирослав Марусин¹⁶² та архимандрит Любомир Гузар¹⁶³. Блаженніший Йосиф, звертаючись до єпископату «зробив останню спробу забезпечити собі сильного наступника, який мав би бути об'єднуючим чинником для всіх наших вірних – в Україні і в розселенні»¹⁶⁴. Навіть висунув на кандидата о. архимандрита Любомира, однак

---

§ 2. Покараного великою екскомунікою не слід допускати до участі у Божественній Літургії та будь-яких інших прилюдних відправах богочитання.

§ 3. Покараному великою екскомунікою забороняється користуватися привілеями, які були йому раніше надані він не може правосильно одержувати сан, уряд, службу та інше завдання в Церкві [...]. (Кодекс Канонів Східних Церков, Львів: 1995, 353).

¹⁵⁶ Open Church, *о. Іван Дацько про Патріарха Йосифа | Відкрита Церква. Діалоги*, 30 березня 2017 // youtube.com (05.02.2021).

¹⁵⁷ Мончак І. *Жертва життя владика Івана Хоми* // *Патріархат* 10 (1999) 11.

¹⁵⁸ Кочан Н. *Ахілесова п'ята Ватикану* // ng.ru (05.01.2021)

¹⁵⁹ «Кoadитор – у римокатолицькій та грекокатолицькій церквах – правонаступник вищого духовного достойника» (Бусел В. (ред.), *Великий тлумачний словник сучасної української мови*, Київ 2005, 549).

¹⁶⁰ Музичка І. *Синод 24 березня 1980* // *Патріархат* 6 (1980) 5.

¹⁶¹ Германюк М. *Українська Католицька Церква існує як одна помісна Церква* // *Церковний Вісник* 8 (20 квітня 1980) 5.

¹⁶² Митрополит Мирослав Любачівський та єпископ Мирослав Марусин були висунуті як кандидати єпископатом, за страннями Римської курії, для альтернативи кандидату блаженнішого Йосифа (Галів М. *Дивні діла твої Господи...* // *Патріархат* 5 (1980) 10).

¹⁶³ Галів М. *Дивні діла твої Господи...* // *Патріархат* 5 (1980) 10.

¹⁶⁴ Кузик Д. *Думки з приводу Надзвичайного Синоду* // *Патріархат* 6 (1980) 10.

під час таємного голосування, вибір кардинала не підтримали¹⁶⁵. Владики вибрали того, хто буде виконувати вимоги Римської курії¹⁶⁶, вважаючи його «за поміркованого націоналіста, який сподівано погоджуватиметься з політикою детанту¹⁶⁷ Ватикану»¹⁶⁸. Згодом у світовій пресі писали, що «виграли противники Блаженнішого та що вибрано кандидата Ватикану»¹⁶⁹, а вибір був «продиктований вимогами ватиканської східної політики»¹⁷⁰. Коли папа Іван Павло II скликав Синод українських єпископів для того, щоб вибрати наслідника, то кардинал Анджей Дескур, напевно, за дорученням державного секретаря Агостіно Казаролі, всім (за винятком трьох патріархальних) єпископам прямо говорив: «Вам Сліпий скаже поставити кандидатуру і голосувати Гузара. Не смієте голосувати»¹⁷¹. Саме тому вибір митрополита Любачівського на коадютора було одразу підтверджено Святішим Отцем¹⁷². Римська курія зробила все можливе, аби наступником не був обраний єпископ, який продовжить «настирливе» намагання проголошення патріаршого устрою¹⁷³.

Після смерті блаженнішого Йосифа його наступник кардинал Мирослав також, почав просити у папи офіційного підтвердження свячень. Римський понтифік бажав, аби Синод УГКЦ офіційно звернувся до Ватикану із проханням визнання підпільних свячень¹⁷⁴. Сам Іван Павло II давно знав про підпільні свячення, але це приховав, вдаючи, що не знає, бо про це його офіційно ніхто не повідомив. Ватикан чекав від Синоду УГКЦ офіційного прохання, стосовно врегулювання справи єпископських свячень¹⁷⁵. Римський понтифік, чекав на розгляд Синоду, однак єпископат був не готовий колегіально підтримати

¹⁶⁵ Вітаємо Главу УГКЦ патріярха Любомира Кардинала Гузара // *Патріярхат* 3-4 (2001) 3.

¹⁶⁶ Іванків Є. У світлі нових подій // *Патріярхат* 5 (1980) 11.

¹⁶⁷ Детант - у політичній термінології 70-х рр. XX ст. позначав розрядку міжнародної напруги. (Бусел В. (ред.), *Великий тлумачний словник сучасної української мови*, Київ 2005, 289).

¹⁶⁸ Новий голова українців католиків // *Патріярхат* 5 (1980) 13.

¹⁶⁹ Кузик Д. Зауваги до статті єп. Василя Лостена // *Патріярхат* 10 (1980) 21.

¹⁷⁰ Папа Іван Павло II і Українська Католицька Церква // *Церковний Вісник* 20 (20 листопада 1983) 7.

¹⁷¹ Димид. М. Таємні обставини хіротонії отців Гузара і Хоми // *Агенція Релігійної Інформації* 14 (1996) 3.

¹⁷² Промова папи Івана Павла II на закінчення Надзвичайного синоду // *Патріярхат* 6 (1980) 5.

¹⁷³ Стельмах Б. Чи справді спроба вияснення, чи підневільного думання? // *Патріярхат* 11 (1980) 10.

¹⁷⁴ Лист – думки і пропозиції на один із Синодів УКЦеркви владики Івана Прашка, Австралія // *Патріярхат* 3 (2000) 4.

¹⁷⁵ Димид. М. Таємні обставини хіротонії отців Гузара і Хоми // *Агенція Релігійної Інформації* 14 (1996) 3.

звернення¹⁷⁶ до Папи, що стосувалось правдивого визнання свячень¹⁷⁷. Питання визнання офіційно було поставлене на обговорення на Синоді УГКЦ, але більшість єпископів проголосувала, проти визнання єпископських свячень¹⁷⁸. Тому вони не надсилали відповідного прохання від єпископату¹⁷⁹. Питання набрало актуальності, коли відкрились кордони і Церква потребувала духовних провідників¹⁸⁰: «У міжчасі ставилось питання, чи мав право Блаженніший Йосиф висвячувати єпископів. Згідно з підписаними Берестейськими Артикулами, так мав повне право. Свячення були важними. Ніхто не заперечив їх важности, і на тій основі прийшло визнання»¹⁸¹. Крім цього, миряни, які якимось чином дізнались про їх свячення, звертались до них як до єпископів¹⁸². Через кілька років, у листопаді 1995 року, на засідання Синоду УКЦ прибуває кардинал Ахілле Сільвестріні, який в усній формі повідомляє¹⁸³, що Римський престол визнає таємні єпископські¹⁸⁴ свячення¹⁸⁵. Владику Любомира було призначено екзархом Києво-Вишгородським, а владика Івана Хому прокуратором¹⁸⁶ (апокрисарієм)¹⁸⁷.

¹⁷⁶ Коли владика у 1987 році висунули на голосування визнання єпископських свячень оо. Л. Гузара та І. Хоми, 10 єпископів проголосувало проти, а підтримало лише 6 (*Лист єп. Івана Прашка // Патріярхат* 3 (2000) 5).

¹⁷⁷ *Отці-архімандрити Л. Гузар та І. Хома визнані єпископами УГКЦ // Вірую* 28 (1995) 1.

¹⁷⁸ Галів М. *Децо з синоду УКЦеркви в Римі і Юрисдикцію Верховного, Архиепископа // Патріярхат* 6 (1996) 7.

¹⁷⁹ *Родина Гузарів – зв'язок поколінь // Патріярхат* 2 (2002) 16.

¹⁸⁰ Димид М. *Отці архімандрити Гузар і Хома визнані єпископами УГКЦ // Агенція Релігійної Інформації* 49 (1995) 2. / *Українська Греко-Католицька Церква святкує 25-ліття єпископської хіротонії свого глави блаженнішого Любомира кардинала Гузара // Львівські Архиепархіальні Вісті* 4 (2002) 28-29.

¹⁸¹ Галів М. *З радістю вітаємо о. д-ра Івана Хому і о. д-ра Любомира Гузара з офіційним визнанням владиками помісної УКЦеркви // Патріярхат* 10 (1996) 11. / *Отець д-р Любомир Гузар і отець д-р Іван Хома визнані єпископами УГКЦеркви // Церковний Вісник* 1 (7 січня 1996).

¹⁸² Галів М. *Децо з приводу і про синод УКЦеркви, що відбувся 16-25 листопада 1995 р. у Римі // Патріярхат* 1 (1996) 10.

¹⁸³ Кардинал сказав, що Ватикан визнав, що Глава Києво-Галицької Церкви мав право висвячувати єпископів без попередньої згоди на те, Святішого Отця. Якщо б були у фактах цих свячень, якісь розбіжності, тоді цих свячень Апостольський престол не визнав. (Мончак І. *Жертва життя владика Івана Хоми // Патріярхат* 10 (1999) 11).

¹⁸⁴ Усі інші єпископи, які були висвячені у підпіллі були визнані Римом, ще 16 січня 1991 року. Це визнання, про яке турбувався кардинал Ахілле Сивельстріні, будучи префектом Конгрегації Східних Церков, наштовхнуло на думку, що Римська курія активно підшукує наслідників для кардинала Мирослава Любачівського (Димид М. *Патріярх Сліпий і Ватикан – хоч пізно, але визнання // Агенція Релігійної Інформації* 14 (1996) 3-4).

¹⁸⁵ Мончак І. *Жертва життя владика Івана Хоми // Патріярхат* 10 (1999) 11. / о. д-р Л. Гузар і о. д-р І. Хома визнані єпископами УГКЦеркви // *Свобода* 238 (15 грудня 1995) 1.

¹⁸⁶ «Прокуратор – посол чи представник блаженнішого Глави Церкви при Римському Апостольському Престолі» (Живе телебачення, "Посвята" Блаж. Любомир Гузар і єп. Іван Хома, 9 лютого 2013 // [youtube.com](https://www.youtube.com/watch?v=10.02.2021) (10.02.2021).

¹⁸⁷ Галів М. *З приводу офіційних призначень владика Л. Гузара і владика І. Хоми // Патріярхат* 1 (1996) 9.

2. «ПРОГРЕС» У СТОСУНКАХ З АПОСТОЛЬСЬКИМ ПРЕСТОЛОМ

Після повернення у 1991 році, кардинала Мирослава Любачівського до Львова, Апостольський престол обмежив юрисдикцію УГКЦ на територію Галичини та Буковини, відновивши, крім діючої Львівської та Івано-Франківської єпархій, ще Коломийсько-Чернівецьку¹⁸⁸, Тернопільську, Самбірсько-Дрогобицьку та Зборівську. Окремим чином зробивши все для того, аби Закарпаття¹⁸⁹ й надалі залишилось під прямим підпорядкуванням Ватикану¹⁹⁰. Папський нунцій передав греко-католицькому єпископату бажання Апостольського престолу, аби «якнайскоріше були створені “збори єпископів” цілої України, щоб усім було зрозуміло, що Греко-Католицька Церква в Галичині, Греко-Католицька Церква в Закарпатті, Римо-Католицька Церква – всі разом створюють Католицьку Церкву в Україні»¹⁹¹. Це очевидно, показує, що УГКЦ як повновладна Церква існує на Україні з величезною перевагою духовенства та вірних, на відміну від українських латинників, Ватикан має плани¹⁹² мати в Україні лише одну,¹⁹³ Католицьку Церкву.

Нелегким процесом було порозуміння між Ватиканом та єпископатом УГКЦ, стосовно утворення Києво-Вишгородського екзархату на східних та центральних теренах України. У 1994 році Синод українських єпископів просив благословення Ватикану на утворення Києво-Вишгородської єпархії. Прохання єпископів УГКЦ, безумовно, Апостольська столиця відкинула. Аргументом, який подав українському єпископату папський нунцій Антоніо Франко на Синоді було: «Знаємо історичну долю Київської Католицької Митрополії, яка де

¹⁸⁸ Мизак Н. – Яремчук А. *Нарис історії УГКЦ на Буковині*. Львів – Чернівці 2021, 49.

¹⁸⁹ Однак, ще приславши листа від Когретації Східних Церков, у якому застановляв над поглибленням відносин з Мукачівською єпархією (*Священна Конгрегація для Східних Церков // Патріархат* 6 (1996) 6).

¹⁹⁰ Іванків Є. *“Польський Папа” і українська церква // Патріархат* 5 (2006) 21.

¹⁹¹ Іванків Є. *Патріарх Йосиф і наша сучасна церковна дійсність // Церковний Вісник (15 вересня 2002) 5*.

¹⁹² Іван-Павло II навіть під час візиту до України ставив на другий план греко-католиків, віддаючи першість латинникам, а «Про УГКЦ як інституцію нема окремої згадки в жодній з папських проповідей в Україні» (Мончак І. *Київська церква між Римом і Москвою // Альманах Українського Народного Союзу* (2002) 94).

¹⁹³ «Ватикан ніколи не розглядав унію як кінцеву мету своєї політики на Сході. Рим вважав і вважає Греко-Католицьку Церкву свого роду “троянським конем”, лише способом переходу від православ'я до католицизму римського обряду. За часів Берестейської унії це не вдалося зробити через запеклий опір українського населення. Схоже, тепер Ватикан вирішив, що цей опір зламано і настав час прямого покатоличення українського народу, тому потреба в активній діяльності і розширенні УГКЦ для Ватикану відпадає» (*Комуністи про церкву та її роль у житті сучасної України // Бюлетень ЦРІ* 6 (1999) 37).

факто перестала існувати через остаточне знищення з'єднаної Церкви в Російській імперії з 1839 року, кілька місяців після смерти останнього Митрополита і, на мою думку, слід уважати її вимерлою (ККСЦ, кан. 927, 1¹⁹⁴)»¹⁹⁵. Крім цього, архієпископ Антоніо, радив єпископату, аби вони навіть не номінували єпископів на Східну Україну¹⁹⁶, адже Києво-Галицької митрополії для Ватикану вже більше не існує, тому юрисдикція для УГКЦ буде обмежуватись чітко в межах територій Буковини та Галичини і ні кроку більше, а всі парафії, що знаходяться за Збручем, надалі будуть у стані діаспорних осередків. На що усі владики одностайно виступили проти цього, заявляючи, що юрисдикція для УГКЦ повинна підлягати вся територія України¹⁹⁷. Цей процес тривав два роки. На цей період територія УГКЦ була визначена в межах Львівського Верховного архієпископства. Для того, аби поширити межі території, була потрібна юридична згода Римського архиєрея¹⁹⁸. Єпископат щоразу звертався до Римського понтифіка із проханням про затвердження юрисдикції УГКЦ над усією Східною Україною та призначення туди єпископа. Врешті-решт згодом у 1996 році Апостольський престол розширив юрисдикцію Греко-Католицької Церкви на Схід України¹⁹⁹, правда, замість бажаної українським єпископатом проголошення там єпархії для УГКЦ, Ватикан обмежився лише на екзархат²⁰⁰, що означало цілковите приниження УГКЦ з боку Апостольської столиці, не даючи утворити повноцінно структуровану єпархію, якою керуватиме єпископ²⁰¹. А нещодавно «визнаного» єпископа Любомира Гузара номінує туди екзархом²⁰². Києво-Вишгородський екзархат був

¹⁹⁴ У ККСЦ, кан. 927, 1. Зазначається: Юридична особа по своїй природі триває безперервно; однак перестає існувати, якщо скасовується компетентною владою або не діє протягом ста років. (Кодекс Канонів Східних Церков, Львів 1995, 244).

¹⁹⁵ Галів Г. *З приводу офіційних призначень владики Л. Гузара і владики І. Хоми* // *Патріярхат* 5 (1996) 10.

¹⁹⁶ Косів М. *Три краплі смутку* // *Патріярхат* 11 (1994) 16.

¹⁹⁷ Галів М. *Синод УГКЦеркви, що відбувся у лютому 1994 р., є кроком уперед* // *Патріярхат* 4 (1994) 8.

¹⁹⁸ Галів М. *З приводу офіційних призначень владики Л. Гузара і владики І. Хоми* // *Патріярхат* 5 (1996) 9-10.

¹⁹⁹ *Свята Конгрегація для Східних Церков* // *Агенція Релігійної Інформації* 14 (1996) 20.

²⁰⁰ Натомість, згодом утворивши для латинників на київських теренах одразу Києво-Житомирську єпархію. Що показувало, що римо-католикам надається вищий авторитет (Мончак І. *Візита папи і наша ідентичність* // *Свобода* 33 (10 серпня 2001) 10.

²⁰¹ Курпіль С. *Гальмується розвиток національної Церкви* // *Церковний Вісник* 6 (27 лютого 2000) 5-6.

²⁰² *Проповідь блаженнішого Мирослава Івана, кардинала Любачівського* // *Патріярхат* 6 (1996) 5. / *Представлення владику у Преображенській церкві* // *Мета* 8 (1996) 3.

створений²⁰³ для потреб²⁰⁴ багатьох священників та вірних УГКЦ. Це було «найбільше», чим зміг «уступити» на той час Ватикан. Надалі після проведення Синоду єпископів у 1996 році протягом кількох років Ватикан не підтверджував жодного дозволу на свячення єпископів для України: «священникам - найдостойнішим кандидатам на єпископів - почепили різні за змістом ярлики, але за значенням ідентичні: “не годиться”, “недостойний” і т. п. І вже (як і до) у постсинодівському часовому просторі продовжують твердити: нема кандидатів»²⁰⁵.

У 1996 році рішенням Синоду єпископів, у зв'язку із поганим здоров'ям кардинала Мирослава Любачівського, екзарха Любомира Гузара було обрано єпископом помічником Глави УГКЦ²⁰⁶. Фактично владика Любомир перебрав на себе усі обов'язки Глави УГКЦ²⁰⁷.

Не вирішеною, як не дивно, надалі залишалась доля Мукачівської єпархії. У 1992 році владика Семедій, виступаючи на Синоді в Римі, заявив, що «Мукачівська єпархія категорично не бажає належати до Львівської митрополії, “до якої вона ніколи не належала, що вона бажає належати до Святішого Отця”»²⁰⁸. Тому у 1993 році вона була безпосередньо підпорядкована Апостольській столиці. Згодом, начебто Римська курія робила вигляд, ніби

---

²⁰³ Через кілька місяців, розпочались невдоволення з боку Союзу Православних Братств України, який провів збори, на яких прийняли рішення, що «створення екзархату - грубе порушення домовленості, досягнутої між Московським патріархатом і Римським Престолом [...] Голова цього Братства, мав зустріч із Папським нунцієм, де у зверненні наголосив, що: «наявність 6-8 парафій на Київщині не дає права на створення такої керівної служби, як екзархат. Тому вони вважають подібні дії “католицькою експансією в православну Україну”» (*Союз Православних Братств проти Києво-Вишгородського екзархату УГКЦ // Агенція Релігійної Інформації* 21 (1996) 3).

Після інтронізації, екзарха Любомира, розпочалась критика з боку УПЦ МП. Глава МП Володимир Сабодан висловився, що «від Московського патріархату не було спеціального протоколу про те, що між главами Руської Православної Церкви та Римського Престолу було досягнуто якихось домовленостей стосовно відкриття екзархату УГКЦ. Віруючих нашої конфесії лякає і насторожує рішення Папи Римського призначити свого екзарха на канонічну територію православних. Це, на нашу думку, порушення прийнятих Вселенськими Соборами правил канонічних Церков» (Ковалик Л. *Урочисте введення владика УГКЦ Любомира Гузара на Києво-Вишгородського екзарха // Агенція Релігійної Інформації* 24 (1996) 3).

²⁰⁴ У 1996 році налічувалось близько 600 тисяч греко-католиків, які проживають за межами Західної України (Оленець Ю. *УГКЦ: Створено Екзархат Києва-Вишгорода. Відновлено уряд Апокрізіярія // Агенція Релігійної Інформації* 14 (1996) 2).

²⁰⁵ Курпіль С. *Гальмується розвиток національної Церкви // Свобода* 5 (5 лютого 2000) 17.

²⁰⁶ Умблат Г. *Закінчив роботу Синод єпископів УГКЦ // Агенція Релігійної Інформації* 49 (1996) 2. / Умблат Г. *Призначено нового єпископа-помічника Глави УГКЦ для ведення справ Церкви // Агенція Релігійної Інформації* 48 (1996) 2. / *Закінчив роботу Синод єпископів Української Греко-Католицької Церкви // Патріархат* 12 (1996) 11.

²⁰⁷ *Обрано нового Главу українських греко-католиків // Благовіст* 2 (2001) 3.

²⁰⁸ Коломиець І. *Пам'яті Великого патріота Слуги Божого єпископа Івана Магритича // Патріархат* 11-12 (2003) 30.

працює над планом, за яким би Мукачівська єпархія повинна бути піднесена до статусу митрополії та після цього увійти до складу УГКЦ, однак цей план²⁰⁹ досі не був реалізований через протидію тодішніх владик єпархії²¹⁰. Однак за кілька років погляди закарпатських архиєреїв розбіглись. У березні 1998 року, на Закарпатті відбулось засідання Комітету УГКЦ разом із духовенством Мукачівської єпархії. На зборах була розглянута проблема підпорядкування духовенства. Виявилось, що більше 30 зі 100 отців єпархії бажають підпорядковуватись²¹¹ Главі УГКЦ²¹². У той же час під керівництвом голови Синоду єпископа помічника Глави УГКЦ Любомира Гузара відбувся Постійний Синод єпископів. На цьому обговорювалась ситуація УГКЦ на Закарпатті, як би напоумити владик, щоб не допустити розколу в середині єпархії²¹³. Однак за кілька років прихильник об'єднання владика Іван Маргітич помирає, тому справа об'єднання знову припинилась²¹⁴.

Після смерті наприкінці 2000 року блаженнішого Мирослава Любачівського²¹⁵, його наступником 26 січня 2001 року Синод єпископів під час голосування²¹⁶ обрав²¹⁷ преосвященнішого Любомира Гузара²¹⁸. Те, що

²⁰⁹ Згідно цього, плану, було представлено, пропозиції Ватикану:

«1. Піднести Мукачівську єпархію до Митрополії, даючи їй, як суфраганію, нову єпархію, яку створили б на її території;

2. Включити Мукачівську Митрополію в територію Української Греко-католицької Церкви;

3. Встановити особливі норми (окрім канонів 133-139 ККЦ) для взаємовідносин між Мукачівським Митрополитом та Львівським Верховним Архієпископом з метою зберегти обрядові питомості Закарпаття і запевнити повну пошану до прав вірних українців і не українців» (*Секретне слово Апостольського нунція архієпископа Антоніо Франко // Патріархат* 6 (1994) 23).

²¹⁰ *Sui iuris Мукачівської греко-католицької єпархії: примара чи надбання колоніального минулого? // zakarpattya.net.ua* (19 лютого 2021). / *Про Закарпатську ГК митрополію і навколо неї // Патріархат* 5 (1996) 22-23.

²¹¹ Прихильником ідеї підпорядкування був єпископ-помічник Мукачівської єпархії Владика Іван Маргітич.

Протилежну думку відстоював єпископ-ординарій Іван Семедій разом із єпископом-помічником Йосифом Головачем та рештою священнослужителями єпархії, які стверджують, що протягом століть Мукачівська єпархія була єпархією власного права (*Засідання Комітету УГКЦ у Закарпатті // Християнський Голос* 8 (1998) 4).

²¹² *Засідання Комітету УГКЦ у Закарпатті // Християнський Голос* 8 (1998) 4.

²¹³ *Постійний Синод Єпископів УГКЦ // Християнський Голос* 8 (1998) 4.

²¹⁴ *Відійшов у вічність Владика Іван Маргітич // Агенція Релігійної Інформації* 9 (2003) 4.

²¹⁵ *Львів і Україна прощаються з Головою Української Греко-Католицької Церкви Мирославом-Іваном Кардиналом Любачівським // Свобода* 51 (22 грудня 2000) 1. / *Блаженніший патріарх Іван Любачівський відійшов у вічність // Церковний Вісник* 1 (7 січня 2001) 3.

²¹⁶ Під час голосування голоси єпископів були сильно розділені, а преса заявляла, що владика Любомир Гузар, в жодному разі не може бути обраний Главою (Турій О. *Спадкоємність проводу УГКЦ. Що буде після Патріарха Любомира? // istpravda.com.ua* (08.02.2021).

²¹⁷ Синод УГКЦ вперше самостійно обрав Главу, на обрання якого не впливав Ватикан. Під час голосування не був присутній папський нунцій (Хомяк Р. *Єкуменічна програма Глави УГКЦ // Свобода* 5 (9 лютого 2001) 1).

²¹⁸ *Владика Любомира Гузара обрано новим патріархом Української Греко-Католицької Церкви // Церковний Вісник* 4 (11 лютого 2001) 1. / *26 січня 2001 року Синод єпископів Української Греко-Католицької Церкви обрав*

Римський понтифік був згідний з рішенням було зрозумілим, через те, що через кілька годин Апостольським престолом був підтверджений вибір Синоду²¹⁹. У ЗМІ писали, що «так сповнилась воля Патріярха Йосифа, який ще 1980 року бажав бачити Владику Любомира своїм наслідником»²²⁰. Через кілька днів під час інтронізації, апостольський нунцій сповістив²²¹, що Іван-Павло II підніс²²² блаженнішого Любомира до гідності кардинала²²³. Надавши, титул кардинала-пресвітера²²⁴ з призначенням титулярного храму Собору Святої Софії²²⁵, який став відтоді базилікою²²⁶.

Після обрання нового Глави УГКЦ, розпочалось відстоювання греко-католиками своїх прав на рівні з Римо-Католицькою Церквою в Україні. До того часу, усі різні домагання греко-католицького єпископату до Римської курії надати їм юрисдикцію на інші регіони України завершувались твердою відмовою. Натомість розвиток латинських дієцезій, які за чисельністю вірних не досягали б створення на їхньому місці екзархату, відбувався шаленою швидкістю. Неодноразово Синод єпископів звертався до Ватикану про створення Луцького екзархату, на що їм, звісно, було відмовлено. Однак, замість того Апостольський престол утворив Луцьку дієцезію для римо-католиків²²⁷. Що викликало справжній шквал обурення з боку Московського патріархату, а їхній

її главою Верховним Архієпископом Львова Любомира Гузара // *Релігійна панорама* 2 (2001) 16. / *Єпископи УГКЦ проголосували за владика Любомира Гузара* // *Бюлетень ЦРІ* 2 (2001) 53. / *Новий Глава Української Греко-Католицької Церкви* // *АРКА* 3 (2001) 1.

²¹⁹ *Комінікат обрання Глави Української Греко-Католицької Церкви* // *Бюлетень ЦРІ* 1 (2001) 22. / *Хомяк Р. Єкуменічна програма Глави УГКЦ* // *Церковний Вісник* 6 (11 березня 2001) 1. / *Повідомлення про затвердження вибору владика Любомира на Верховного Архієпископа Львівського* // *Благовісник Верховного Архієпископа* 2 (2001) 66.

²²⁰ *Мончак І. Яку церкву зустріне папа в Україні?* // *Патріярхат* 5-6 (2001) 27. / *Мончак І. Яку церкву зустріне папа в Україні?* // *Свобода* 22 (1 червня 2001) 7.

²²¹ *Мончак І. Яка Церква вітатиме Папу в Україні* // *Церковний Вісник* 12 (10 червня 2001) 3. / *Папа призначає українських кардиналів* // *Бюлетень ЦРІ* 2 (2001) 3. / *Різун Т. Урочистості в Римі* // *АРКА* 5 (2001) 1.

²²² Окрім, блаженнішого Любомира титул кардинала, також, був наданий митрополиту Львівському Римо-Католицької Церкви Мар'яну Яворському (Різун Т. *Урочистості в Римі* // *Церковний Вісник* 4 (25 березня 2001).

²²³ *УГКЦ має нового керманіча* // *Свобода* 6 (9 лютого 2001) 9. / *Єпископ Любомир Гузар – Глава Української Греко-Католицької Церкви* // *Свобода* 5 (2 лютого 2001) 1. / *Нові кардинали уведені у сан* // *Свобода* 8 (23 лютого 2001) 1. / *Єпископові Любомирові Гузарові надано титул Кардинала* // *Свобода* 21 (24 травня 2001) 14. / *Папа призначає кардиналів для України* // *Благовіст* 2 (2001) 1.

²²⁴ *Лабунька М. Папа поблагословив Владику Л. Гузара у кардинальському сані* // *Свобода* 9 (2 березня 2001) 3.

²²⁵ *Блаженніший Любомир Кардинал Гузар офіційно перебирає храм Святої Софії* // *Агенція Релігійної Інформації* 11 (2001) 5.

²²⁶ *Грамота Святішого Отця Івана Павла II про надання блаженнішому Любомирові сану Кардинала та призначення титулярного храму Святої Софії в Римі* // *Благовісник Верховного Архієпископа* 1 (2001) 70. / *Кардинал Любомир Гузар одержав в Римі свій храм* // *Релігійна панорама* 12 (2001) 16.

²²⁷ *Іванків Є. “Великодній дарунок” Ватикану* // *Церковний Вісник* 11 (2 червня 2002) 12.

Глава Алексій II «поповнив свій список претензій до Римо-Католицької Церкви. Тут постали знову посягання на канонічну територію Російської Православної Церкви»²²⁸.

Несподіваним стало підтвердження Римським понтифіком у 2002 році рішення Синоду єпископів про створення одразу двох греко-католицьких екзархатів та ще й на сході України²²⁹. Єпископат одностайно погодився з рішенням заснувати повноцінні структури УГКЦ, виокремивши їх з території Києво-Вишгородського екзархату²³⁰. Хоч це рішення український єпископат прийняв ще під час проведення Синоду в 2000 році²³¹, було утворено Донецько-Харківський²³² та Одесько-Кримський екзархати²³³. Через деякий час на цю подію заявив Священний Синод РПЦ²³⁴: «вважаємо прозелітизмом сам факт ведення католицької місії серед християн апостольської віри, які не мають історичної та культурної зв'язку з Католицькою церквою»²³⁵. Засудивши будь-які дії з боку католиків серед православного населення:

²²⁸ Патріарх Московський Олексій II // Релігійна панорама 10 (2002) 16.

²²⁹ Нові єпископи для УГКЦ // Свобода 3 (2002) 6.

²³⁰ Саквук Ю. УГКЦ йде на схід України // Свобода 22 (2002) 14. / Тридцять один Єпископ прийняли участь в роботі Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви у Львові 1-5 липня 2001 року // Львівські Архiepархіальні Вісті 7-8 (2001) 27. / Введення на престол нового екзарха УГКЦ // Львівські Архiepархіальні Вісті 5 (2002) 32. / Постанови Синоду єпископів Української Католицької Церкви // Патріархат 1-2 (2002) 28.

²³¹ Грамота про єпископське найменування // Благовісник Верховного Архiepіскопа 2 (2002) 174.

²³² Донецько-Харківський екзархат охоплював: Донецьку, Харківську, Запорізьку, Луганську, Дніпропетровську, Полтавську і Сумську області з головним осідком у м. Донецьку, а другий у м. Харкові (Грамота про створення Донецько-Харківського екзархату // Благовісник Верховного Архiepіскопа 2 (2002) 172. / Донецько-Харківський екзархат // Благовісник Верховного Архiepіскопа 2 (2002) 173. / Слово Апостольського нунція Архiepіскопа Николи Етеровича під час єпископської хіротонії владика Степана Менька в Соборі Святого Юра // Благовісник Верховного Архiepіскопа 2 (2002) 177. / У Донецьку відбулась церемонія введення на Донецько-Харківській екзарший престол новопоставленого єпископа УГКЦ владика Степана (Менька) // Патріархат 4 (2002) 6.

Правлячим екзархом призначено владика Степана Менька ще під час синоду 2001 року, яке було підтверджено 11 січня 2002 року (Грамота про надання уряду // Благовісник Верховного Архiepіскопа 2 (2002) 180) / «Єпископ – це насамперед людина»: Єпископська хіротонія першого екзарха новоствореного Донецько-Харківського екзархату преосвященного Степана Менька // Агенція Релігійної Інформації 2 (2002) 6. / Нові номінації // Благовіст 2 (2002) 1. / Дня 11 січня 2002 року // Львівські Архiepархіальні Вісті 1 (2002) 26 / Трьома новими єпископами поповнилася греко-католицька Церква // Релігійна панорама 1 (2002) 23..

На той час Донецько-Харківський екзархат налічував близько 46 парафій (Паламарчук С. Греко-католики в Донецьку АРКА 5 (2003) 2).

²³³ Створено нові єпархії УГКЦ // Свобода 29 (2002) 3. / Синод Української Греко-Католицької церкви утворив на території Східної України два нових екзархати // Релігійна панорама 8-9 (2001) 25. / Хроніка подій року // Благовісник Верховного Архiepіскопа 3 (2003) 125.

²³⁴ РПЦ заявляла, що до юрисдикції належить ціла територія України. Надалі, вважаючи себе єдиною канонічною ПЦ в Україні, навіть не беручи до уваги УПЦ МП, яка на їхню думку є лише інтегральною частиною РПЦ, не маючи жодної юридичної автономії (Улицький Й. Канонічне православ'я східних слов'ян // Благовіст 1 (2003) 2).

²³⁵ Заявление Священного Синода РПЦ МП в связи с учреждением новых католических епархий на Украине // credo.press (10.02.2021) / Заявление Священного Синода Русской Православной Церкви в связи с учреждением новых католических епархий на Украине // Церковный вестник 14-15 (2002) 11.

Спроби поширити вплив на Схід України вживає і Українська Греко-Католицька церква. В середині січня 2002 Іван Павло II затвердив рішення греко-католиків про заснування «Донецько-Харківського екзархату» шляхом виділення його зі складу «Києво-Вишгородського екзархату». [...] Жителі Півдня і Сходу України завжди твердо стояли за Православну віру. Спроби латинізувати їх або насадити унію незмінно зазнавали краху. Зайве нагадувати про те, що даний регіон ніколи не мав греко-католицького єпископату. Згадані кроки знову свідчать про стратегічний намір Ватикану продовжувати експансію на Схід за всяку ціну і будь-якими засобами²³⁶.

В інтерв'ю блаженніший Любомир зазначив, що «цей поділ спричинений нагальною потребою душпастирської опіки вірних, які проживають на цих теренах, а експансією УГКЦ на Схід»²³⁷. Натомість, з боку УПЦ МП далі лунала критика стосовно уніатів²³⁸. Львівський єпископ УПЦ (МП) Августин закликав до силового спротиву поширення уніатизму на Сході України²³⁹.

До того часу УГКЦ заборонялось «висуватись» за межі Галичини та там створювати нові єпархії, дозволено лише ділити²⁴⁰ існуючі єпархії на менші частини²⁴¹. Саме тому реакція РПЦ не забарилась. З Москви відразу виставили за межі Росії католицького єпископа²⁴², а згодом взагалі заборонили проповідувати на територіях, що є під юрисдикцією Московського Патріархату²⁴³. Пізніше Алексій II далі поповнив свій список претензій до Римо-Католицької Церкви:

Католицький прозелітизм серед традиційно православного населення Росії та інших країн Співдружності Незалежних Держав є серйозною перешкодою для нормалізації православно-католицьких відносин. Події, що відбулися на Україні, де переважна більшість віруючих належить до Української Православної Церкви Московського Патріархату, свідчать про твердий намір Ватикану слідувати курсом місіонерської експансії, неприйнятної для Православної боку²⁴⁴.

²³⁶ Заявление Священного Синода в связи с учреждением новых католических епархий на Украине // Бюлетень ЦРІ 6-7 (2002) 76. / Заявление Священного Синода в связи с учреждением новых католических епархий на Украине // patriarchia.ru (08.02.2021). / Місіонерська опіка чи місіонерська експансія // Бюлетень ЦРІ 6-7 (2002) 42. / Російська Православна Церква офіційно засудила створення на півдні та на сході України двох нових дієцезій // Патріярхат 9-10 (2002) 27.

²³⁷ Створено нові екзархати УГКЦ // Бюлетень ЦРІ 7-8 (2001) 12.

²³⁸ У храмі Московського патріархату, перед Великим входом після виголосу «оглашенні вийдіть» священнослужителі вийшовши на амвон, просили покинути храм усіх людей, які не належать до УПЦ МП, особливо уніатів, оскільки вони не можуть в присутності цих людей заглибитись у молитву і відслужити анафору (Мосоров В. Рух УГКЦ на схід: Донецько-Харківський екзархат // Благовіст 9 (2003) 10).

²³⁹ Архиепископ Львівський Августин... // Релігійна панорама 4 (2002) 11.

²⁴⁰ Так відбулось у 2000 році, коли було утворено Сокальську, Бучацьку та Стрийську єпархії шляхом поділу та виокремлення з існуючих (Нові єпархії в Україні // Благовіст 11-12 (2000) 4).

²⁴¹ Іванків Є. Папські відвідини України у світлі фактів // Церковний Вісник 15 (12 серпня 2001) 9.

²⁴² Жура О. Ватикан офіційно вкорінюється у Донбасі // АРКА 15 (2002) 6.

²⁴³ Російська Православна Церква відхилила право Католицької Церкви проповідувати Євангеліє на території, що належить юрисдикції Московського Патріярхату // Патріярхат 11-12 (2002) 26.

²⁴⁴ Священный Синод РПЦ МП решительно осудил учреждение новых католических епархий на Украине // credo.press (08.02.2021).

У пресі ЗМІ писали, що греко-католикам на Галичині стало «затісно», і вони почали створювати свої парафії на православному півдні та сході держави²⁴⁵. Однак, інтронізація першого екзарха новоствореного²⁴⁶ Одесько-Кримського екзархату владика Василя²⁴⁷ теж не відбулась спокійно. На цей раз в «оборону православної землі» виступила Українська Православна Церква МП. Митрополит Агатафел виступив проти заснування Одесько-Кримського екзархату із закликом до вірних: «Повстань за землю російську!»²⁴⁸ У своєму листі він писав, що духовенство Одеської митрополії УПЦ: «Неодноразово висловлювали занепокоєння з приводу нічим не виправданого кроку Римо-Католицької Церкви – відкриття в Одеській області католицької єпархії. Однак це занепокоєння не лише не було враховане, але з боку Римо-Католицької Церкви зроблено новий крок, який викликає з нашого боку рішучий протест: створення католицького “Одесько-Кримського Екзархату” з центром в Одесі»²⁴⁹. Далі митрополит називає створення екзархату «новим демаршем Ватикану»²⁵⁰, який має на меті цілковите знищення Православної Церкви²⁵¹. У день здійснення хіротонії екзарха Одесько-Кримського²⁵² блаженніший Любомир прокоментував ці заяви:

Заяви представників Московського Патріархату не мають під собою підтвердження. Остаточно ми не є багатоконфесійною державою і мусимо навчитися жити один біля одного. Ми є всі християнами, хоча на жаль, поділені тепер [...]. Ми йдемо служити для тих наших людей, які там є, для моряків, які прибувають до Одеси та Криму з

²⁴⁵ Вижанов І. Рим не слухає Москву. Для урегулювання відносин між Московським Патріархатом і Ватиканом необхідно заключити "джентльменське угоду" // *credo.press* (08.02.2021).

²⁴⁶ Одесько-Кримський екзархат охоплює: Одеську, Миколаївську, Херсонську, Кіровоградську області та Автономну республіку Крим з осідком у місті Одесі (Грамота про створення Одесько-Кримського екзархату // *Благовісник Верховного Архієпископа* 3 (2003) 69. / Створено Одесько-Кримський екзархат // *Свобода* 2 (9 січня 2004) 16. / В Одесі відбулись урочистості з нагоди інавгурації Одесько-Кримського екзархату УГКЦ // *Патріархат* 2 (2003) 26).

²⁴⁷ Грамота Преосвященному владіці Василеві Івасюку // *Благовісник Верховного Архієпископа* 3 (2003) 70. / Грамота Всечесному Отцю Василеві Васюку // *Благовісник Верховного Архієпископа* 3 (2003) 67. / Владика Василь Івасюк – екзарх Одесько-Кримський // *Агенція Релігійної Інформації* 8 (2003) 4.

²⁴⁸ Літвич М. Єдність у розколі. Християнський діалог для багатьох залишається "німим"? // *Церковний Вісник* 10 (9 травня 2004) 6.

²⁴⁹ Одеський митрополит УПЦ (МП) проти греко-католицького екзархату // *risu.ua* (18.02.2021).

²⁵⁰ Постійний член Синоду УПЦ (МП) Митрополит Одеський та Ізмаїлівський владика Афангел... // *Патріархат* 11-12 (2003) 24.

²⁵¹ *Православні* // *Патріархат* 6 (2003) 24.

²⁵² Єпископська хіротонія першого екзарха Одесько-Кримського // *Агенція Релігійної Інформації* 9 (2003) 6. / Яців. І. Єпископська хіротонія екзарха Одесько-Кримського // *АРКА* 19 (2003) 1.

різних околиць. Ми хочемо служити всім тим, хто є членами нашої Церкви. Ми не хочемо комусь робити прикрасі, відбирати вірних інших Церков²⁵³.

Ці події показали, що Ватикан поставив під сумнів продовження «Ostpolitik»: «Католицька єрархія цілковито розчарувалась можливістю налагодити конструктивний діалог із Московським Патріархатом і вирішила покласти край загравання із ним. Москва вимагає занадто багато, нічого не даючи взамін. [...] Католики каялися перед православними, визнавали свої минулі провини, надавали православним щедрі супсидії, але дотепер так і не дочекалися зустрічного руху»²⁵⁴. Натомість, допомога для РПЦ прийшла з Константинополя. Патріарх Варфоломій I, підтримав Алексія II у суперечці з Ватиканом, назвавши греко-католиків «одним з багатьох непорозумінь», заявивши також²⁵⁵, що, аби відносини між Католицькою та Православними Церквами надалі покращились, Ватикану потрібно «відректись новинок», а саме виникнення УГКЦ²⁵⁶.

3. РОЛЬ БЛАЖЕННІШОГО ЛЮБОМИРА ГУЗАРА У РОЗВИТКУ ПАТРІАРШОГО УСТРОЮ

Про визнання патріархату український єпископат почав інтенсивно просити у 1990 році у Римі під час Синоду, на який вперше з'їхались владики з України та діаспори. Владики зустрілись з папою Іваном-Павлом II, де це прохання було йому озвучено. Відповідаючи єпископату, Римський понтифік ствердив, що тепер не бачить жодної причини відмові у цій справі²⁵⁷. Однак питання виникли у Конгрегації Східних Церков, від якої прийшла вимога, аби

²⁵³ Утворення Одесько-Кримського екзархату УГКЦ // *Релігійна панорама* 10 (2003) 15-16.

²⁵⁴ *Релігійний аналітик вважає, що Ватикан змінив "Східню політику"* // *Церковний Вісник* 15 (18 серпня 2002) 17.

²⁵⁵ Це показувало, що погляди Константинопольського патріарха до греко-католиків не надто змінились, адже на початку 2000 року Варфоломей I на одній із конференцій сказав, що «Унія найважчий момент у православно-католицькому діалозі, оскільки вона є штучним витвором, покликаним до існування в ім'я прозелітизму». («Не можна досягнути церковної єдності коштом греко-католиків» // *Агенція релігійної інформації* 1 (2000) 7). / Варфоломей I та «українське питання» // *Церква і життя* 11-12 (2000) 7. / *Не можна досягнути Церковної єдності коштом греко-католиків* // *Церковний Вісник* 7 (26 березня 2000) 7).

На ці слова згодом відповів тоді ще єпископ-помічник з делегованими правами Глави УГКЦ Любомир Гузар, дивуючись, що Вселенський патріарх гостро засудив існування Східних Католицьких Церков, назвавши їх «унією»: «Зароджується підозра великої тривоги зі сторони православних з причини існування таких Церков. Можна виправдано питати, чого вони так бояться [...] твердження типу відповіді Патріарха Варфоломея I без належного пояснення вглиб звучать як доволі примітивна пропаганда, ціль якої є щоб прикрити, заглушити якусь правду» (*Висловлювання Константинопольського Патріарха Варфоломея I на прес-конференції у Варшаві коментують владики Української Греко-Католицької Церкви* // *Агенція релігійної інформації* 1 (2000) 8).

²⁵⁶ *Константинополь підтримує Москву* // *АРКА* 10 (2003) 3.

²⁵⁷ Галів М. *Чи слово архієпископа А. Франко є в дусі Христової Церкви чи політики?* // *Патріархат* 6 (1994) 18-19.

УГКЦ довела, що «вона на своїй території, доказала що це є її територія, бо, мовляв, Київська Митрополія померла, не вказуючи, коли був похорон і хто був на цьому похороні»²⁵⁸.

Виступаючи на Синоді 1996 року, кардинал Ахілле Сільвестріні відповідаючи на питання українського єпископату про надання Церкві патріархату, заявив: «Церква без патріархату матиме більший престиж [...] Маю великий сумнів щодо прохання у справі патріархату, бо не вірю, що це буде для загального добра всієї Церкви»²⁵⁹. На цьому справа патріархату за діяльності блаженнішого Мирослава Любачівського була припинена. Єпископи могли звертатись до Апостольської столиці із продовженням цієї справи, однак це ватиканські посадовці не брали до уваги. Навіть, кардинал Мирослав не дуже піклувався про цілісне продовження ідеї патріархату, не бажаючи поминати вже себе під час богослужінь як патріарха²⁶⁰. Після смерті кардинала Йосифа блаженніший Мирослав, не вживав титулу патріарха і наголошував, щоб інші не вживали його стосовно нього. Згодом у служебнику 1980 року, який виданий з благословення патріарха Йосифа, у якому під час споминання ієрархії «За блаженнішого Верховного Архиєпископа»²⁶¹ було замінено на «за блаженнішого Патріарха»²⁶², яке після смерті кардинала Йосифа, блаженніший Мирослав Любачівський у своєму служебнику, змінює знову на «за блаженнішого Верховного Архиєпископа»²⁶³, чим дав зрозуміти, що він не бажає продовжувати працю Йосифа Сліпого у наголошенні себе як «патріарха» і Глави УГКЦ. У 1985 році, коли його запитали, як правильно вживати його в пресі, він відповів: «Мій теперішній офіційний титул є: Блаженніший Отець Мирослав Іван, Кардинал Любачівський»²⁶⁴. Однак, коли він у 1991 році повернувся до Львова, тут в

²⁵⁸ Галів М. *Ватикан намагається позбутись УКЦеркви* // *Патріархат* 5 (1994) 11.

²⁵⁹ М. Галів, *Дещо з Синоду УКЦеркви в Римі і юрисдикцію Верховного архиєпископа* // *Патріархат* 6 (1996) 8.

²⁶⁰ Фаринич М. *На порушені теми* // *Патріархат* 6 (1996) 25.

²⁶¹ У служебнику 1968 року, під час згадування ієрархії вживалось «Верховного Архиєпископа і Митрополита» (Божественна Літургія // *Священна і Божественна Літургія во святих отця нашого Йоана Золотоустого*. Рим 1968, 25).

²⁶² Божественна Літургія // *Священна і Божественна літургія во святих отця нашого Василя Великого*. Рим 1980, 32.

²⁶³ Божественна Літургія // *Священна і Божественна Літургія, Святого Отця нашого Йоана Золотоустого*. Видав Синод Ієрархії Української Католицької Церкви 1988, 21.

²⁶⁴ Галів М. *Думки і спостереження з приводу першої візитації Патріарха Мирослава Івана, кардинала Любачівського* // *Патріархат* 9 (1985) 9.

Україні його віряни були готові прийняти лише як патріарха, тому, аби здобути авторитет серед вірних, згодом «Кардинал Любачівський тихо взяв назад своє заперечення»²⁶⁵.

Вкотре роль патріархату, набрала нових обертів після обрання Главою УГКЦ єпископа Любомира²⁶⁶. У Римі після церемонії з нагоди надання кардинальських відзнак, блаженніший Любомир в інтерв'ю для «*The New York Times*»²⁶⁷ наголошує, що подальше проголошення патріархату, для нього залишається головним завданням. Крім цього, зазначив, що титул патріарха²⁶⁸ дав би змогу вести діалог із Православними Церквами нарівні²⁶⁹. Однак, Римська курія не дає нагоди УГКЦ функціонувати автономно: «В Римі вимагають, щоб ми з ними консультувались у всьому. Ми вважаємо, що можемо справлятися самі. Рим має своє бачення того, як жити з православними, а ми – своє. І ми хочемо робити по-своєму. Діє система, яку нам треба було б змінити»²⁷⁰.

Коли Іван Павло II прийняв запрошення і погодився прибути до України, духовенство, а разом із ними також і миряни мали велику надію, що під час візиту Римський понтифік побачить цю чисельну «гнану Церкву ХХ ст» і проголосить патріархат²⁷¹. Безумовно, що цим візитом був занепокоєний Константинопольський патріарх Варфоломій I який, дізнавшись про приїзд

²⁶⁵ Маданський В. Патріарх Йосип – 15 років після // *Церковний Вісник* 17 (19 вересня 1999) 6.

²⁶⁶ Ще будучи єпископом-помічником Глави УГКЦ, владика Любомир в інтерв'ю висловив свою думку стосовно встановлення патріархату для УГКЦ, вважаючи, що не потрібно проголошення патріархату, через який будуть розірваний контакт із православними: «Наразі Рим дійсно відсунув ідею патріархату на невизначений строк — щоб не вводити в конфлікти з Московським патріархатом [...]. Ми не за патріархат якою ціною, бо сам по собі він нічого не вирішить. Адже патріарх — то ще не значить авторитет, хоча б тому, що в Україні вже занадто патріархів. Маємо надію, що наш патріархат у майбутньому зможе стати інструментом єдності всіх християн східного обряду» (Гудзик К. *Contra spem spero* // day.kyiv.ua (22.02.2021) / Гудзик К. *Contra spem spero* // *Церковний Вісник* 4 (13 лютого 2000) 6. / Гудзик К. *Contra spem spero* // *Християнський Голос* 5 (березень 2000) 1-2.

²⁶⁷ У цьому інтерв'ю у 2001 році кардинал зазначив причини зволікання Ватикану про надання патріархату: Перша причина - це питання території Церкви, чи повинна Церква бути поширена на всю територію держави. Наступна причина, що Іван-Павло II опирається в основному на Україні на римо-католиків, зовсім не поцікавившись інтересами УГКЦ. І остання, що Апостольський Престол не бажає розриву відносин з РПЦ. (*Проблема Патріархату УГКЦ* // *Благовіст* 2 (2003) 5).

²⁶⁸ Крім, цього також зазначаючи, що УГКЦ є цілком Помісною Церквою, а Верховний Архієпископ згідно канонічного права є в усьому зрівнений з патріархом (Ференцевич Р. *Верховний Архієпископ УГКЦ в усьому зрівнений з Патріархом* // *Свобода* 10 (9 березня 2001) 9).

²⁶⁹ *Проблема Патріархату УГКЦ* // *Благовіст* 2 (2003) 5.

²⁷⁰ Єленський В. *Велике повернення: релігія у глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця ХХ – початку ХХІ століття*. Львів 2013, 447. / Єленський В. *Борьба за Патриархат* // ng.ru (12.02.2021).

²⁷¹ Гор. І. У червні 2001 року чекаємо на візиту папи в Україну // *Церковний Вісник* 22 (3 грудня 2000) 17. / Різун Т. «Хотілося б піднесення нашої Церкви до Патріаршої гідності...» // *АРКА* 11 (2001) 5. / *Десятками років Українська Греко-Католицька Церква плекає на свій Патріархат, а папа римський залишається глухим до цього* // *Релігійна панорама* 2 (2003) 11.

понтифіка, також, виявив бажання приїхати до України. Це викликало тривогу, адже «неканонічна» Церква в особі Глави блаженнішого Філарета вірила, що основною метою його візиту Вселенського патріарха, буде встановлення автокефалії: «Якщо буде автокефалія, то автоматично з тим є також і Патріархат»²⁷². Кардинал Любомир розумів, що ця подія остаточно поставила б УГКЦ на друге місце, «якщо вони будуть канонічно визнаним патріархатом, а ми будемо тільки Верховним Архиєпископством, то ми будемо на другому місці, не будемо могли говорити як рівні з рівними»²⁷³. Однак, не сталось ні одного, ні іншого. Усі сподівання, щодо надання патріархату Іваном-Павлом II під час візиту²⁷⁴ до України залишились нездійсненими²⁷⁵.

30 червня 2002 року відбулось урочисте відкриття Патріаршого²⁷⁶ Собору УГКЦ²⁷⁷, який проходив до 5 липня²⁷⁸ під керівництвом Глави УГКЦ блаженнішим Любомиром Гузаром на тему: «*Ісус Христос – джерело відродження українського народу (соціальні потреби УГКЦ²⁷⁹ у світлі науки Вселенської Церкви)*»²⁸⁰. Був зачитаний лист привітання Святішого Отця Івана-Павла II, який «поблагословив всіх соборових отців і підкреслив важливість Патріаршого Собору як для вирішення конкретних соціальних проблем, так і для

²⁷² Приїзд Папи несе добру вість надії // *Свобода* 19 (11 травня 2001) 5.

²⁷³ Приїзд Папи несе добру вість надії // *Свобода* 19 (11 травня 2001) 5.

²⁷⁴ Однією з дискусійних питань серед духовенства УГКЦ було: «хто кінець кінців є головою цієї церкви – папа чи верховний архиєпископ названий патріархом. Літургичні відправи разом з Іваном-Павлом II показали, що єдиним главою цієї Церкви є Патріарх Любомир (Гузар) бо він очолював візантійські Літургії у присутності єпископа Риму, будучи при тому у повному сопричасті з ним» (Димид М. *А що після візиту?* // *Церковний Вісник* 11 (2 червня 2002) 5).

²⁷⁵ Кузик Д. *На маргінесі візити папи і нездійснені сподівання* // *Патріархат* 9-10 (2001) 27. / Галів М. *Чи беатифікаційна комісія УКЦ є на висоті своїх завдань?* // *Патріархат* 1-2 (2002) 27.

²⁷⁶ Згідно з канн. 140-141 ККСЦ: «Патріарший собор є дорадче зібрання всієї Церкви, очолюваної Патріархом, яке подає допомогу Патріархові й Синодові Єпископів. [...] Патріарший собор повинен скликатися принаймні раз на п'ять років, а також кожний раз, коли, за згодою постійного Синоду або Синоду Єпископів патріаршої Церкви, Патріарх вважає це корисним.

²⁷⁷ Делегатами собору є представники з єпархій, до яких мають входити один священик, один представник з чернецтва, та один мирянин (Бурка Л. *Отець-доктор Михайло Димид: Ми не ступатимемо вперед, якщо правда з наших уст не буде луhati до кінця* // *Агенція Релігійної Інформації* 1 (2002) 10).

²⁷⁸ *Патріарший Собор УГКЦ конкретизує Божі заповіді для сьогodenня* // *Церковний Вісник* 10 (19 травня 2002) 11. / *Перша половина липня 2002 року ознаменувалась для УГКЦ цілим рядом подій загальноцерковної ваги* // *Львівські Архиєпархіальні Вісті* 7-8 (2002) 5.

²⁷⁹ Під час праці Собору було розглянуто проблеми сім'ї, освіти та культури: «з наголосом на таких негативних явищах сьогodenня, як безробіття, заробітчанство, розлад сімейного життя (розлучення й аборти), моральна деградація (злодійство, хабарництво, алкоголізм, наркоманія)» (*Пасловський І. Історична віха в житті Церкви* // *Церковний Вісник* 15 (2002) 10. / *Пасловський І. Історична віха в житті Церкви* // *Патріархат* 9-10 (2002) 7).

²⁸⁰ *Декрет про скликання Третьої сесії Патріаршого Собору Української Греко-Католицької Церкви* // *Благовісник Верховного Архиєпископа* 2 (2002) 144. / *УГКЦ готується до III сесії Патріаршого Собору* // *Церковний Вісник* 12 (16 червня 2002) 1.

пожвавлення духовного життя у Церкві, спрямованого на поглиблення сопричастя з усіма християнами, що бажають єдності»²⁸¹.

На завершальному засіданні делегати²⁸² підписали звернення: *Лист до Святійшого Отця Івана Павла II*²⁸³ з проханням офіційно підтвердити патріарший устрій, визнавши «Києво-Галицький патріархат як частину Вселенської Церкви Христової і сприйняти це як “природній розвиток помісних Церков”»²⁸⁴ та ще два звернення: *До Глави УГКЦ та Синоду єпископів* та *До усіх вірний УГКЦ*²⁸⁵ у яких йшлося про вирішення питання патріархату для УГКЦ²⁸⁶:

Наша українська (київська) Церква вже від Х-го сторіччя змагається за завершення своєї церковної структури найвищою і повного його східною формою - патріархатом, де особа Патріярха посідає найвищий стан і титул Отця, Глави і носія верховної юрисдикції в помісній та автономній Церкві свого права. [...] Вважаємо, що найбільш традиційно відповідним способом такого проголошення було б проголошення Синодом єпископів УГКЦ, здійснене з благословення Вселенського Архiereя²⁸⁷.

Завершивши Патріарший Собор УГКЦ, згідно з кан. 145²⁸⁸ ККСЦ, Патріарх не повинен у жодному разі нехтувати рішенням та думкою Патріаршого Собору чи Синоду. Тому через кілька днів відбувся Синод

²⁸¹ *Ми маємо всі разом нести світло у світ»: у Львові пройшов Патріарший собор УГКЦ // Агенція Релігійної Інформації 7 (2002) 5. / Лист святійшого Отця до Блаженнішого Любомира з нагоди проведення третьої сесії Патріаршого Собору Українського Греко-Католицької Церкви // Благовісник Верховного Архїєпископа 2 (2000) 151-152. / Достойному братові Любомиру кардиналу Гузару Верховному архїєпископу Львова для українців / Церковний Вісник 14 (21 липня 2002) 1.*

²⁸² Усі 184 делегати третьої сесії Собору УГКЦ, які були присутні в Україні, Польщі, Франції, Німеччині, Італії, Англії, Канаді, США, Південної Америки та Австралії підписали звернення. (Дідула П. *Усі делегати за патріархат // Патріархат 9-10 (2002) 3*).

²⁸³ *Лист делегатів Патріаршого Собору Української Греко-Католицької Церкви до Святійшого Отця Івана патріархат // Патріархат 9-10 (2002) 3. Павла II // Благовісник Верховного Архїєпископа 2 (2002) 167.*

²⁸⁴ *Особливий, патріарший Собор УГКЦ // Свобода 29 (2002) 6.*

²⁸⁵ *Верховний Архїєпископ УГКЦ Любомир: “Ми маємо всі разом нести світло у світ” // Свобода 29 (2002) 9. / У неділю, 30 червня Архїєрейською святою Літургією в Архїкатедральному Соборі св. Юра... // Львівські Архїєпархїальні Вісті 7-8 (2002) 44-45. / Собор УГКЦ підняв питання патріархату // Церковний Вісник 14 (21 липня 2002) 18. / Собор УГКЦ підняв питання Патріархату // risu.ua (12.02.2021).*

²⁸⁶ *Саквук Ю. Собор УГКЦ підняв питання патріархату // Церковний Вісник 14 (2002) 8. / «Останнім словом будуть наші дії»... // Агенція Релігійної Інформації 7 (2002) 7.*

²⁸⁷ *Димид М. Документи патріаршого собору Української Греко-Католицької Церкви. Третя сесія, Львів 2003. / ЗВЕРНЕННЯ делегатів III-ї сесії Патріаршого собору Української Греко-Католицької Церкви до Синоду єпископів та Блаженнішого Патріярха // Патріархат 2002 9-10 (2002) 4. / Звернення делегатів Третьої сесії Української Греко-католицької Церкви до Синоду єпископів та Блаженнішого Патріярха Любомира Глави і Батька УГКЦ // Благовісник Верховного Архїєпископа 2 (2002) 166.*

²⁸⁸ Кан. 145 ККСЦ: Патріарший собор повинен мати свої статuti, ухвалені Синодом Єпископів патріаршої Церкви, які містили б правила, необхідні для досягнення мети собору (Кодекс Канонів Східних Церков, 56).

єпископів УГКЦ, який пройшов вперше за 300 років у Києві²⁸⁹. На Синоді єпископат цілком²⁹⁰ підтримав звернення патріаршого Собору²⁹¹:

Єпископат прийняв рішення у справі завершення патріаршого устрою нашої Церкви та передав його Святішому Отцеві. Відзначимо, що до Синоду єпископів УГКЦ із закликом про потребу такої зміни одностайно звернулися делегати Патріаршого собору з усіх єпархій та екзархатів нашої Церкви [...]. Ми ще раз переконалися, що успішна розбудова нашої Церкви - це справа не тільки її проводу, а й відданої співпраці духовенства, монашества і мирян²⁹².

Під час праці Синоду єпископат зустрівся з Президентом України Леонідом Кучмою та закликав його наполегливо підтримати звернення до Римського архиєрея стосовно надання патріаршого устрою для УГКЦ²⁹³.

У 2003 році у Римі²⁹⁴, на аудієнції зі Святішим Отцем, владики порушили питання²⁹⁵ устрою УГКЦ²⁹⁶. На зустрічі блаженніший Любомир розповідаючи про проблеми УГКЦ, акцентував на потребі визнання Апостольською столицею її юридичного статусу, який засвідчував би надалі тисячолітню ідентичність²⁹⁷.

---

²⁸⁹ Гудзик К. *Раз на триста років Синод греко-католиків вперше відбувся у Києві* // Церковний Вісник 15 (18 серпня 2002) 1. / *Про працю Синоду єпископів* // Львівські Архiepархіальні Вісті 7-8 (2002) 5. / *Синод єпископів УГКЦ вперше працював в Києві* // Релігійна панорама 7 (2002) 17.

²⁹⁰ Усі 38 єпископів без винятку на Синоді підтримали рішення стосовно проголошення патріархату УГКЦ (*Патріарший собор і проголошення патріархату* // Патріархат 9-10 (2002) 13 / *Завершив свою роботу Синод єпископів УГКЦ* // Церковний Вісник 20 (31 жовтня 2004) 4.

²⁹¹ *Ми переконані у власній ідентичності* // АРКА 6 (2004) 1. / *Звернення Синоду єпископів УГКЦ до вірних* // Благовістник Верховного Архiepіскопа 9-10 (2002) 119. / *На Патріаршому Соборі УГКЦ* // Свобода 31 (2002) 14.

²⁹² *Звернення Синоду єпископів УГКЦ до вірних* // Патріархат 9-10 (2002) 6. / *Звернення Синоду єпископів Української Греко-Католицької Церкви до вірних* // Львівські Архiepархіальні Вісті 7-8 (2002) 10. / *Звернення Синоду єпископів Української Греко-Католицької Церкви до вірних* // Церковний Вісник 15 (18 серпня 2002) 4-5. / *Коваленко Л. Звернення Синоду єпископів УГКЦ до вірних* // Соціально-зорієнтовані документи Української Греко-Католицької Церкви (2001-2008) Львів 2008, 261. / *Звернення Синоду* // Християнський Голос 6 (2004) 1. / *Звернення Синоду Єпископів УГКЦ 2002 року до вірних* // docs.ugcc.ua (12.02.2021) / *Звернення Синоду єпископів Української Греко-Католицької Церкви до вірних* // Благовіст 9 (2002) 2.

²⁹³ Хомчак Р. *Синод у рідній столиці* // Свобода 29 (2002) 9. / *Леонід Кучма: Церковь должна быть в школе* // credo.press (12.02.2021).

²⁹⁴ Знаходившись у Ватикані наприкінці 2002 року, під час засідання Конгрегації Східних Церков, предстоятель УГКЦ Любомир Гузар, оцінивши цю поїздку зазначив: «“Я думаю, що деякі зрушення є” [...] “Відповідні дослідження були проведені, бо це - дуже тонке питання, яке може викликати сильну негативну реакцію Православних Церков, якщо не дати їм пояснень і не обговорити це з ними”» (*На Україні появиться еще один Патриарх - греко-католический* // credo.press (12.02.2021)).

²⁹⁵ Стосовно цього висловився, о. Михайло Димид, який зазначив, що одні богослови говорять, що патріархат, має оголосити Синод УГКЦ, а Римський архиєрей, маючи це право не має цього робити, через те що Римо-Католицька Церква не є матірною Церквою для Східних Католицьких Церков. «І якщо він зробив би це зі своєї ініціативи, то це дуже погано сприйнялося б в Церкві, бо нині Церква діє єкуменічно, тобто ніяка наша дія не є виправдана, не є позитивна, якщо вона приносить якусь шкоду іншій Церкві: Навіть якщо ми маємо право на це. Отже, нині Папа не «повинен» проголосити нам Патріархат, він може його визнати. Треба, щоб його проголосив наш Синод. Але до того треба, щоби був консенсус серед Східних Церков. Бо проголошення Патріархату — це не тільки наша справа [...]». (Бурка Л. *Отець-доктор Михайло Димид «Ми не ступатимемо вперед, якщо правда з наших уст не буде дунати до кінця»* // Агенція Релігійної Інформації 4 (2002) 12).

²⁹⁶ Гайда Р. *Патріархат і самобутність Київської (УГК) Церкви* // Патріархат 11-12 (2002) 7-8. / *Синод Єпископів* // Благовіст 2 (2003) 2.

²⁹⁷ У Римі відбувся Постійний Синод Єпископів УГКЦ // Мета 2 (2003) 2. / *Святіший Отець Іван Павло II зустрівся з членами Постійного Синоду єпископів УГКЦ* // Агенція Релігійної Інформації 2 (2003) 3. / *Рішення про*

Папа Іван-Павло II у відповідь до єпископів сказав, що УГКЦ «є одна з найбільших Східних Церков, а також що вона своїм мучеництвом доказала вірність Апостольській столиці та Католицькій Церкві, то вона має право на отримання патріархату. Думаю, це питання буде вирішуватися ближчим часом»²⁹⁸. Римський понтифік запропонував владикам створити спеціальну комісію, до складу якої будуть входити представники Римської курії та єпископату УГКЦ²⁹⁹.

Спочатку Ватикан був готовий задовольнити греко-католиків та надати їм патріархат «Гузар навіть заявив в Римі, що це питання має “певні зрушення” і дарування патріаршества розцінювалося ним як справа найближчого майбутнього. Однак, на думку спостерігачів, Ватикан кардинально змінив свої плани»³⁰⁰. Святіший Отець обговорив з Колегією кардиналів справу проголошення патріаршого устрою. Усі члени Колегії підтримали це рішення, окрім³⁰¹ трьох: Йосифа Ратцінгера, Вальтера Каспера та Інгнаса Мусси Дауда³⁰².

Блаженніший Любомир, аби пригадати для вірних рішення Патріаршого Собору, та над чим зараз ведеться справа, видає нове звернення, у якому вказує, що про рішення Собору повідомлено Римського папу та, що великою справою у цьому є те, що вже сам єпископат на Синоді колегіально підтримав це рішення³⁰³.

патріархат Церкви дозріває в Римі // Патріархат 2-3 (2003) 3. / Єпископи УГКЦ зустрілись з Папою // Нова Зоря 7 (2003) 1. / 3 лютого в Римі відбулось засідання Постійного Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви // Благовісник Верховного Архiepіскопа 3 (2003) 112-113. / У Римі відбувся Постійний Синод Єпископів УГКЦ // Християнський Голос 4 (лютий 2003) 1. / У Римі відбулася чергова нарада Постійного Синоду Єпископів УГКЦ // Львівські Архiepіархіяльні Вісті 2 (2003) 4.

²⁹⁸ Качур В. *Свіжий подих з древнього Риму // Мета 2 (2003) 2. / Яців. І. Постійний Синод єпископів УГКЦ // Свобода 8 (21 лютого 2003) 16. / Промова Святішого Отця Івана Павла II перед членами Постійного Синоду єпископів Української Греко-Католицької Церкви // Благовісник Верховного Архiepіскопа 3 (2003) 17.*

²⁹⁹ *На березневій аудієнції у Папи Глава УГКЦ кардинал Любомир Гузар разом з членами Синоду Церкви // Релігійна панорама 4 (2002) 18.*

³⁰⁰ Щипков Д. *"Український мост" между Москвой и Ватиканом // ng.ru (10.02.2021) / УГКЦ в очікуванні Патріархату // Нова Зоря 46 (2002) 2. / УГКЦ в очікуванні Патріархату // Християнський Голос 24 (грудень 2002) 1. / УГКЦ в очікуванні статусу Патріархату // risu.ua (10.02.2021).*

³⁰¹ Кардинали висловили дві перепони щодо патріархату: Перше, що проголошення патріаршого устрою може спричинити припинення екуменічного діалогу, за який тоді відповідав кардинал Каспер, а інша те, що після цього Римо-католики в Російській Федерації зазнають утисків (Левицький Я. *Продовжуючи тему патріархату УГКЦ // Церковний Вісник 17 (19 вересня 2004) 9.*

³⁰² Левицький Ю. *Ватикан і греко-католики Росії // Свобода 35 (2 вересня 2005) 7.*

³⁰³ *ЗВЕРНЕННЯ Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви до вірних щодо результатів Третьої сесії Патріаршого Собору Української Греко-Католицької Церкви, що проходила у червні-липні 2002 року / docs.ugcc.ua (10.02.2021). / Звернення Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви до вірних щодо результатів Третьої сесії Патріаршого Собору Української Греко-Католицької Церкви, що проходила у червні-липні 2002 року // Львівські Архiepіархіяльні Вісті 10 (2003) 4. / Звернення Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви до вірних щодо результатів Третьої сесії Патріаршого Собору Української Греко-*

Розгортання цього процесу, на думку єпископів, продовжувалось. Однак, через рік владики дізнались, що кардинал Каспер, який був головою Папської ради сприяння християнській єдності з 2001 року³⁰⁴, потай від українських єпископів направив листа до Московського патріарха. У цьому листі³⁰⁵ йшлося про намір Ватикану надання патріархату для УГКЦ. Незабаром ще й відлетів до Москви, де він від імені Апостольської столиці вів переговори зі РПЦ.

Згодом в одному із інтерв'ю Любомир Гузар відповів на звинувачення прагнення УГКЦ встановлення ідеї патріархату: «по-перше, що внаслідок створення патріархату українські греко-католики віддаляться від Ватикану, по-друге, що він сприятиме зростанню українського націоналізму. Кардинал Гузар назвав необґрунтованими обидва ці страхи, підкреслюючи, що патріархат сприятиме радше зміцненню, аніж ослабленню зв'язку УГКЦ з Петровою столицею»³⁰⁶. Блаженніший Любомир відзначив, що після обговорення плану створення патріархату у Ватикані, вище духовенство планує й надалі дедалі більш інтенсивніше працювати у справі патріархату. Повідомляючи, що він особисто бажає, розіслати усім предстоятелям Православних Церков листи, у яких «пояснюватиметься наша позиція стосовно патріархату»³⁰⁷. Натомість, не потрібно просити визнання патріаршого титулу трактуючи це, як нагороду за терпіння нашої Церкви³⁰⁸.

Однак, як виявилось, за 10 років перебування Глави УГКЦ в Україні, не тільки Москва була «ворогом українського патріархату». Цього тепер і не бажають єпископи Римо-Католицької Церкви в Україні³⁰⁹. Єпископ-помічник

Католицької Церкви, що проходила у червні-липні 2002 року // Благовісник Верховного Архiepіскопа 3 (2003) 77. / Звернення Синоду єпископів УГКЦ до вірних // Патріархат 1-2 (2004) 4. / Звернення Синоду єпископів УГКЦ до вірних щодо результатів Третьої сесії Патріаршого Собору Української Греко-Католицької Церкви, що проходила у червні-липні 2002 року // Агенція Релігійної Інформації 10 (2003) 4.

³⁰⁴ Павленко П. «Патріархат УГКЦ – «не на часі»: Москофільське «канонічне» ставлення Ватикану до України за понтифікату папи Франциска // (Берестейський собор 1596 р. у баченні о. Івана Шевціва). Київ 2021, 204.

³⁰⁵ Про лист та зміст цього листа не знав ні Глава УГКЦ Любомир Гузар, ні жоден з українських владик протягом цілого року. (Патріархат УГКЦ: проблема становлення // Релігійна панорама 3 (2004) 48).

³⁰⁶ Блаженніший Любомир Гузар: «Патріархат — це тільки початок шляху до кращого розвитку Церкви і її становища у суспільстві» // Агенція Релігійної Інформації 5 (2004) 3.

³⁰⁷ Вл. Михайл Гринчишин: «Святіший Отець бажає, щоб греко-католицький патріархат на Україні постав «ще за цього понтифікату» // Агенція Релігійної Інформації 6 (2004) 4.

³⁰⁸ Саквук Ю. І вівці слідом за ним ідуть, бо знають голос його // Патріархат 5-6 (2003) 25.

³⁰⁹ Панчак Б. Довгий час до Патріархату // Благовіст 4 (2003) 2.

Львівської дієцезії Станіслав Падевський під час однієї з Конференції єпископів у Польщі розкритикував намагання кардинала Любомира³¹⁰ щодо проголошення патріархату, представляючи це як «політичну інтригу»³¹¹.

У червні 2004 року відбулось ще одна зустріч Постійного Синоду єпископів із Іваном-Павлом II³¹². Єпископат офіційно просив Святішого Отця про надання патріаршого устрою. Під час аудієнції папа Римський наголосив, що він визнає те, що УГКЦ заслужила аби мати найвищу церковну структуру³¹³. І він сам особисто має намір надати патріархат³¹⁴, очікуючи «“визначеного Богом дня”», коли він, як спадкоємець апостола Петра зможе підтвердити, що це рішення дозріло»³¹⁵. Однак, зазначивши, що рішення щодо офіційного статусу УГКЦ не повинно припиняти єкуменічні зв'язки у стосунках між католиками та православними³¹⁶. Любомир Гузар відповів папі, що вище духовенство не збирається діяти у цій справі у «протистоянні, а прагнемо працювати разом,

³¹⁰ Предстоятель УГКЦ Любомир Гузар, у свою чергу під час однієї конференції сказав, що «Ватиканська бюрократія перешкоджає налагодженню відносин між Католицькою і Православною Церквами». Зазначаючи також, що ці слова не відносяться безпосередньо до папи Івана-Павла II «“Вважаю, що бракує сміливості, щоб голосно сказати наступну правду: треба відрізати Папу від Курії [...] Це дуже добрі люди, деяких із них знаю особисто, але бюрократія має тенденцію до трактування себе занадто поважно” [...] Єкуменічний діалог не легкий і з тої причини, що Московська патріархія вважає, що всі справжні серби, греки, росіяни або українці повинні бути православними. Існування греко-католиків заперечує цю тезу, звідси тиск на цю Церкву, щоб вона рухалася в сторону православ'я або Риму, а також тиск на Папу, щоб він відрікся греко-католиків [...] “Часом мені здається, що необхідно вдарити кулаком об стіл і сказати. Досить того! Неодноразово доводиться зустрічатися з браком культури, такту, часом навіть із брехнею». (*Кардинал Любомир Гузар розкритикував Римську Курію у бюрократизмі // Християнський голос 21 (листопад 2002) 1. / Ватиканская бюрократия препятствует налаживанию отношений между Католической и Православной Церквами, считает кардинал Любомир Гузар // credo.press (10.02.2021)*).

³¹¹ Панчак Б. *Патріархат у кривому дзеркалі // Церковний Вісник 15 (18 серпня 2002) 6. / Бойко Ю. Прийшов час збирати каміння // Патріархат 11-12 (2002) 18.*

³¹² *У Римі працювали два Синоди УГКЦ // Патріархат 9-10 (2004) 26. / Про засідання Постійного Синоду УГКЦ // Агенція Релігійної Інформації 6 (2004) 3. / Про Постійний Синод УГКЦ // Церковний Вісник 13 (27 червня 2004) 6. / Хроніка подій року // Благовісник Верховного Архiepіскопа 4 (2004) 132. / Засідання Постійного Синоду УГКЦ // Благовіст 6 (2004) 3.*

³¹³ *Блаженніший Любомир Гузар: «Створення греко-католицького патріархату на Україні має проводитись з ретельним дотриманням приписів церковного закону, бо ця справа є важливою для усієї католицької Церкви» // Агенція Релігійної Інформації 6 (2004) 2. / Синадальні наради В Римі та Яремчі // АРКА 12 (2004) 2.*

³¹⁴ *Незважаючи на недавню відмову, Глава УГКЦ Любомир кардинал Гузар впевнений, що Папа Римський «став на шлях створення Патріархату УГКЦ» // Релігійна панорама 6 (2004) 14.*

³¹⁵ *Іван Павло II в очікуванні «визначеного Богом дня» // Патріархат 7-8 (2004) 3. / Розвиток дипломатичних відносин: Україна – Ватикан // Бюлетень ЦРІ 8 (2004) 12. / Гудзик К. Христові учні ще й досі розділені // day.kyiv.ua (10.02.2021) / Гудзик К. Держава Ватикан призначила нового нунція Апостольської столиці в Україні // day.kyiv.ua (10.02.2021) / Любомир Гузар зустрівся з Папою Римським // postup.brama.com (10.02.2021). / Іван Павло II поділяє прагнення УГКЦ отримати статус патріархату, однак радить зачекати, доки «рішення дозріє» // risu.ua (10.02.2021).*

³¹⁶ *Візит «чемності» // Бюлетень ЦРІ 6 (2004) 26.*

ставлячись із розумінням одне до одного»³¹⁷. Продовжуючи, Святіший Отець сказав: «Ваше прохання серйозно вивчається серед іншого й у світлі оцінок інших християнських Церков»³¹⁸. Проте, ще не є відповідний час для проголошення патріархату³¹⁹. Водночас, заявляючи єпископату, що зараз помісного довершення він не проголосить, однак УГКЦ має право на цей патріархат³²⁰. Тоді блаженніший запитав понтифіка: «Добре ми це приймаємо, але ми Вас просимо – дайте нам якусь науку, якісь вказівки, як ми можемо прискорити цей час, щоб допомогти Вам це здійснити»³²¹. На що папа відповів: «На початку мого понтифікату Кардинал Сліпий прийшов до мене і сказав, що коли я визнаю Київський Патріархат, то буду найбільшим Папою [...] Те, що я можу бути найбільшим Папою, мене не так цікавить, як те, щоб цей Патріархат був у Києві. Після короткої паузи він ще раз повторив: у Києві»³²². Римський архиєрей висловив бажання проголосити патріархат з центром у Києві. Натомість, до того часу від кардиналів з боку Римської курії чи інших богословів звучали пропозиції: «Ви просіть Львівського Патріархату – і досить вам того, замкніться в Галичині – і вистачить з Вас. А Святіший Отець повторив: “Хочу, щоб це був Київський Патріархат”»³²³.

Надалі, для мас-медія, коментуючи зустріч зі Святішим Отцем, високопреосвященніший Любомир зазначив, що важливим є праця над механізмом роботи патріаршого устрою, адже:

Загалом є такі страхи, мовляв, коли б УГКЦ стала патріархатом, вона би цілком унезалежнилась від Риму і перемогла би тенденції до автономізації. Навіть розповсюджують чутки, що ми не хочемо співпрацювати чи взагалі бути з Римом, чи навіть відійдемо від єдності з наступником Святого Петра. Другий страх - ніби наша

³¹⁷ 1-5 червня у Римі відбувалися засідання Постійного Синоду УГКЦ // Благовісник Верховного Архієпископа 4 (2004) 133. / Питання підготовки Синоду Єпископів УГКЦ (жовтень, Київ), та опрацювання структурних питань синодальних засідань (вибір нових єпископів, Постійного Синоду) фінансові питання, способи роботи // Релігійна панорама 6 (2004) 16.

³¹⁸ Слово Святішого Отця Івана Павла II до членів постійного Синоду Української Греко-Католицької Церкви // Благовісник Верховного Архієпископа 4 (2004) 27. / Слово Святішого Отця Івана Павла II до членів Постійного Синоду Української Греко-Католицької Церкви // Церковний Вісник 13 (27 червня 2004) 7. / Слово Святішого Отця Івана Павла II до членів Постійного Синоду УГКЦ // Благовіст 6 (2004) 3. / Справа патріархату УГКЦ // Християнський Голос 12 (червень 2004) 1.

³¹⁹ Ковальчук М. Патріархія УГКЦ - кому й чому? // Поступ 412 (2004).

³²⁰ Папа Іван Павло II відклав вирішення питання про Патріархат Української Греко-Католицької Церкви // Свобода 24 (11 червня 2004) 1.

³²¹ Дідула П. Три думки Святішого Отця про Патріархат // Патріархат 9-10 (2004) 3.

³²² Дідула П. Три думки Святішого Отця про Патріархат // Патріархат 9-10 (2004) 3.

³²³ Дідула П. Три думки Святішого Отця про Патріархат // Патріархат 9-10 (2004) 3.

Церква стане дуже націоналістичною. Отже, ми маємо розвіяти ці страхи. З нашого боку нема жодного бажання відділятися від Риму, ми прагнемо ще тіснішої комуні з Римом, бо якби хотіли відійти від Апостольської столиці, то могли би це зробити давніше³²⁴.

Згодом за справу проголошення патріархату взялись миряни³²⁵. Народний депутат Тарас Чорновіл разом із групою депутатів заявили, що планують поїхати до Ватикану, аби просити папу про надання патріархату для УГКЦ³²⁶. Незабаром блаженніший Любомир подякував за підтримку депутату О. Гудимі, який почав збирати підписи серед депутатів на підтримку проголошення патріархату³²⁷. Зазначивши, що «світські ж люди є частиною Церкви і можуть впливати на це. Проблема лише в способі впливу. Якщо листи є таким справжнім плєбісцитом, то вони теж мають якусь вартість»³²⁸. Через деякий час, це звернення підтримало 150 народних³²⁹ депутатів³³⁰. Згодом Олекса Гудима, сказав, що якщо Апостольська столиця не надасть патріархату до «до часу освячення катедрального собору греко-католиків в Києві, то в цьому випадку слід проголосити його самостійно»³³¹.

Побачивши, що справа в Апостольській столиці зайшла у глухий кут і значно «буксується», блаженніший, розуміючи прагнення вірян та відчуваючи підтримку, створює кілька документів. Першим із важливих є пастирське

³²⁴ Прагнемо бути Церквою за будь-яку ціну // Бюлетень ЦРІ 7 (2004) 60-61.

³²⁵ Навіть, було проведено соціологічні дослідження громадського руху «За патріархат УГКЦ», за результатами якого 80% позитивно ставились до проголошення патріаршого устрою УГКЦ. Окрім цього, 70% опитаних вважали, що стосовно вирішення цього питання, не потрібно зважати на реакцію інших Церков (*Думки вірних УГКЦ не співпадають з думками глави Церкви Любомира Гузара, що патріархат не виникне «найближчими роками» // Релігійна панорама 8-9 (2004) 11. / До питання патріархату УГКЦ // Бюлетень ЦРІ 7 (2004) 75. / Оприлюднено результати першого соціопитування щодо патріархату УГКЦ // risu.ua (19.02.2021).*

³²⁶ Група депутатів Верховної ради... // Релігійна панорама 12 (2003) 2.

³²⁷ Глава УГКЦ Любомир Гузар забажав підтримати... // Релігійна панорама 1 (2004) 1

³²⁸ Пастернак Н. Глава УГКЦ кардинал Любомир Гузар: Конституція – понад владою, а не в руках влади // Бюлетень ЦРІ 1 (2004) 33-34. / Конституція – понад владою, а не в руках влади // Церковний Вісник 3 (1 лютого 2004) 7.

³²⁹ Серед них: Юлія Тимошенко, Петро Порошенко, Мустафа Джемільов, Рефат Чубаров, Оксана Білозір, Михайло Косів, Юрій Ключковський, Іван Плющ, Віктор Ющенко, Юрій Костенко, Віктор Пинзеник, Іван Драч, Ігор Юхновський, Левко Лук'яненко та Леонід Кравчук. (*Його Святості Івану Павлу II Папі Римському // Християнський Голос 7 (квітень 2004) 2. / Звернення депутатів Верховної Ради України до Святішого Отця Івана Павла II на підтримку створення патріархату УГКЦ // Бюлетень ЦРІ 3 (2004) 5.*)

³³⁰ А московські ЗМІ зазначили, що через «старання політичних сил поступово дозріває новий розкол» (*По указанию кардинала Любомира Гузара парламентские униаты-раскольники будут добиваться создания в Украине греко-католического патриархата // pravoslavie.org.ua (19.02.2021).*)

Не розуміючи звідки взялось 150 підписів, якщо «уніатів у Верховній Раді від сили два десятки» (*Народные депутаты Украины собираются на поклон к папе Римскому // pravoslavie.org.ua (19.02.2021).*)

³³¹ Украинские депутаты готовят для Папы петицию об учреждении греко-католического патриархата // credo.press (20.02.2021) (03.03.2004). / Свыше 90% греко-католиков Украины поддерживают предоставление УГКЦ статуса патриархата // credo.press (20.02.2021). / Греко-католики решили добиться признания для униатской церкви патриархата путем... провозглашения // pravoslavie.org.ua (22.02.2021).

послання «Про утвердження патріаршого устрою Української Греко-Католицької Церкви»³³² кардинала Любомира, де він аргументує весь діалог з Ватиканом від часу прагнення за патріаршого устрою ще Йосифом Сліпим. Детально наводячи розуміння, хто саме може встановити патріархат, та що таке патріарший устрій³³³. Подає відповідь Святішого Отця³³⁴ під час аудієнції з Синодом УГКЦ. Далі продовжуючи, блаженніший у посланні зазначає, що вже пройшов час розбіжності між поглядами навіть самих єпископів, з яких тогочасні владики за часів Йосифа Сліпого не всі сприймали його як патріарха, то зараз заяву про надання патріархату підтримав весь єпископат: «якщо сорок років тому цю думку сприймали по-різному навіть самі єпископи, то вже на початку цього століття ми дійшли до єдиного розуміння й до одностайного бажання, що наша Церква має утвердити патріарший устрій»³³⁵. Крім цього, на прес-конференції, стосовно публікації свого пастирського послання предстоятель УГКЦ Любомир Гузар ще раз переконливо озвучив: «Проблема не в особистій згоді чи незгоді Папи, а, як твердив він сам, у тайні Божого благословення»³³⁶.

Любомир Гузар зазначає, що Церква уже цілком дозріла, вище духовенство, вже починаючи з 1996 року, почало напрацьовувати Партикулярне право³³⁷ для УГКЦ. Крім цього, Церква має велике число вірних за межами території патріаршої церкви: «Наша Церква не обмежується існуванням на

---

³³² Про утвердження патріаршого устрою Української Греко-Католицької Церкви // Церковний Вісник 17 (17 вересня 2004) 1. / Патріархат – зрілий овоч християнської свідомості // Свобода 39 (24 вересня 2004) 16.

³³³ Хіщяк В. Чекаючи Богом визначеного дня // АРКА 18 (2004) 2.

³³⁴ Папа Іван-Павло II під час аудієнції з українськими владиками промовив: «Я поділяю Ваше прагнення, яке закорінене також у канонічних і соборових приписах, щоб мати повний юридично-церковний устрій. Поділяю це у молитві як і в терпінні, очікуючи дня, визначеного Господом, в якому я, як Наступник святого Апостола Петра, зможу підтвердити дозрілий плід Вашого церковного розвитку» (Звернення Святішого Отця Івана Павла II до членів Постійного Синоду Української Греко-Католицької Церкви // Агенція Релігійної Інформації 6 (2004) 3. / Звернення Святішого Отця Івана Павла II до членів Постійного Синоду УГКЦ // docs.ugcc.ua (20.02.2021). / Ковальчик М. Патріархія УГКЦ -- кому й чому? // postup.brama.com (20.02.2021). / Гудзик К. «Католицька церква — вселенська, але вона існує в різних національних контекстах» // day.kyiv.ua (20.02.2021) / Гудзик К. «Католицька церква — вселенська, але вона існує в різних національних контекстах» // Бюлетень ЦРІ 6 (2005) 11.

³³⁵ / Пастирське послання Блаженнішого Любомира «Про утвердження патріаршого устрою УГКЦ» // docs.ugcc.ua (20.02.2021). Пастирське послання про утвердження патріаршого устрою Української Греко-Католицької Церкви // Патріархат 11-12 (2004) 6-7. / Про утвердження патріаршого устрою Української Греко-Католицької Церкви: Пастирське послання блаженнішого Любомира // Благовісник Верховного Архієпископа 4 (2004) 48-50.

³³⁶ До питання патріархату УГКЦ // Бюлетень ЦРІ 9 (2004) 37. / Матвіїв Я. Крок до патріархату УГКЦ // postup.brama.com (20.02.2021).

³³⁷ У 2001 році блаженнішим Любомиром Гузаром було проголошено 146 канонів, затверджених на Синоді Єпископів 2001 року та 6 канонів затверджених на Синоді Єпископів 2002 року (Канони партикулярного права Української Греко-Католицької Церкви // Благовісник Верховного Архієпископа 1 (2001) 104-130).

території рідної держави, а внаслідок історичних обставин поширена в різних країнах і має там місцеву ієрархічну структуру. УГКЦ в Україні й у діаспорі представляє собою кількісно поважну громаду, але не в чисельності полягає її сила та важливість, а в єдності та консолідації її духовних сил. Патріарший устрій Церкви дозволить якнайповніше досягти цієї мети»³³⁸.

У кінці послання кардинал, завершуючи, наголошує, що «зусилля щодо утвердження патріархату часом набувають форм боротьби за патріархат, яка супроводжується надмірними пристрастями та невинуваченими звинуваченнями. Такими ж пристрастями та звинуваченнями супроводжується часом і боротьба проти патріархату. І в одному, і в другому випадках вірні Церкви мали б виявити належне смирення і любов одне до одного»³³⁹.

Блаженніший Любомир, перебираючи на себе провід УГКЦ, твердо переконаний, що потрібно продовжити справу кардинала Йосифа Сліпого у наданні патріархату для Церкви. Крім цього, згуртувавши єпископат у єдине ціле, «защепивши» владикам та духовенству засади цілісності та розуміння власної ідентичності Церкви, що було доволі важливим чинником у подальшому прогресі Церкви, і яке до того не вдалось, ні блаженнішим Йосифу Сліпому та Мирославу Любачівському. Саме цей пункт був важливим аргументом з боку Ватикану, який «сіячи» конфлікти серед єпископату, відповідаючи Синоду, ніби вони самі винні у своїй незгуртованості, і саме через це не надавав патріархату. Однак, пройшли десятки років, коли сформувався єпископат, який вже почав діяти в одному руслі. Члени якого згодом одногolosно заявляють папі, що ось ця проблема розбіжності поглядів ієрархії є вирішеною, тому вони не бачать перешкод проголошення патріаршого устрою. Від цього моменту перед Апостольським престолом, який далі старався налагоджувати зв'язки з РПЦ, а крім цього, старався розвивати та вкорінити на українських теренах латинський обряд, стояло питання, що робити з УГКЦ, статус якої, як Помісної Церкви, міг перекреслити весь екуменічний діалог Католицької із Православними Церквами.

³³⁸ Послання про утвердження патріаршого устрою Української Греко-Католицької Церкви // Мета 7 (2004) 4.

³³⁹ Про утвердження патріаршого устрою Української Греко-Католицької Церкви // Нова Зоря 37 (2004) 4-5.

РОЗДІЛ III.

ДІЇ ПРАВОСЛАВНИХ ЦЕРКОВ, У СПРАВІ УКРАЇНСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ

1. ПРОЦЕС ПЕРЕНЕСЕННЯ ОСІДКУ ВЕРХОВНОГО АРХИЄПИСКОПА ДО М. КИЄВА ТА НАРОСТАННЯ ГНІВУ МОСКОВСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ

Очікуючи позитивних дій з боку Апостольської столиці про надання патріаршого устрою, перед ієрархією УГКЦ постала проблема осідку глави Церкви. Резиденція Глави греко-католиків з 1991 року була розміщена у Львові. Маючи титул «патріарха», предстоятель УГКЦ повинен був би помістити церковні структури в головному місті держави. Свою точку зору з приводу цього висловила РПЦ та УПЦ МП, вважаючи цей крок неприйнятним вчинком з боку УГКЦ. Крім цього, Православні ієрархи Греко-Католицьку Церкву сприймали лише як місцеву «галицьку Церкву», не бачачи того, що більш ніж за десятиліття Церква ж насправді переступила межі Галичини і почала розвиватися на загальнодержавному рівні. Поміж це РПЦ збирала підтримку серед інших Православних Церков, аби збурити їх проти Святої столиці та пригрозити Ватикану розривом будь-яких стосунків на десятиліття за посягання на «їхню канонічну територію». Зі слів Римського понтифіка проглядалася боязнь розторгнення екуменічних зв'язків з Московським патріархатом. Тому прохання про патріарший устрій УГКЦ у Ватикані починають відкрито ігнорувати, не даючи українському єпископату жодних обіцянок.

Перенесення церковних структур до Києва було в планах ієрархії УГКЦ ще в 1990-х роках. Відкритим на той час стояло питання виділення столичною владою ділянки для побудови катедрі разом із церковними структурами. Було подано прохання до Кабінету Міністрів України. Однак, реалізація цієї ідеї затягувалась через тиск з боку УПЦ МП на державних можновладців, так як вони вважали Київ канонічною територією Московського патріархату³⁴⁰. Однак,

---

³⁴⁰ Брюс І. *У Києві появиться Греко-Католицький Собор* // Бюлетень ЦРІ 4 (1999) 14-15.

проходили роки, усі Церкви, а саме: УПЦ КП, УПЦ МП, УАПЦ – успішно розвивались на київських теренах, тому з боку міської влади не було аргументацій, щоб не надавати греко-католикам землі. Тому згодом все ж таки за 8 років було виділено ділянку для побудови Собору³⁴¹. Після створення Києво-Вишгородського екзархату було вирішено перемістити осідок Верховного архиєпископа до Києва³⁴².

Першим кроком цього процесу стало у 2001 році освячення хреста³⁴³ кардиналом Любомиром разом з єпископатом та кількома тисячами людей у травні цього ж року на виділеній ділянці для побудови катедрального собору у м. Києві³⁴⁴. Незабаром відбулось освячення наріжного каменя Патріаршого собору за участю Апостольського нунція та Глави³⁴⁵ УГКЦ Любомира Гузара³⁴⁶. Незадовго після цього на прес-конференції Глава УГКЦ Любомир робить заяву³⁴⁷, у якій підтверджує намір перенесення осідку УГКЦ до Києва³⁴⁸:

Ми не йдемо до Києва, ми повертаємось до Києва, звідки нас витіснили майже 200 років тому. Українська Греко-Католицька Церква, як частина з того самого кореня Церкви в

³⁴¹ Ділянку для побудови було катедрального храму виділено аж у 1999 році (У столиці буде катедральний собор УГКЦ // Агенція Релігійної Інформації 6 (1999) 7. / У Києві освячено місце під будівництво Собору і резиденції УГКЦ // Бюлетень ЦРІ 5 (2001) 4).

³⁴² Повернення в Київ // Мета (2002) 2.

³⁴³ Греко-Католицький катедральний Собор у Києві // Церковний Вісник 16 (2 вересня 2001) 16. / Греко-Католицький катедральний Собор у Києві // Патріархат 9-10 (2001) 5.

³⁴⁴ Який будучи ще екзархом Києво-Вишгородським владика Любомир з 1996 року почав домагатись перенесення центру УГКЦ до Києва, аргументуючи що, «Київ - це центр держави, і якщо Церква хоче брати участь у житті народу, то повинна перебувати в центрі» (Умблат Г. Помічник глави УГКЦ відповів на запитання журналістів // Агенція Релігійної Інформації 52 (1996) 2. / Катедральний собор УГКЦ буде серед окрас Києва // Свобода 29 (20 липня 2001) 5. / Умблат Г. Владика Гузар: «Центр УГКЦ треба повернути до Києва // Агенція Релігійної Інформації 44 (1996) 2).

³⁴⁵ Предстоятель УГКЦ Любомир під час урочистого освячення висловився: «Почавши будівництво храму, ми постараємось наблизити час, коли Патріарх єдиної національної християнської Церкви України стане жити в соборі Святої Софії» (Освящен краєугольний камінь патріаршого собора УГКЦ в Києві // credo.press (01.03.2021)).

³⁴⁶ «Події» // Львівські Архиепархіальні Вісті 10 (2002) 21. / Яців І. У Києві освячено наріжний камінь Патріаршого собору УГКЦ // Агенція Релігійної Інформації 10 (2002) 6-7. / Звернення до вірних Української Греко-Католицької Церкви та всіх людей доброї волі на проголошення завершального етапу будівництва Патріаршого собору Воскресіння Христового у Києві // Благовісник Верховного Архиєпископа 5 (2002) 87. / Федак І. Закладено Патріарший греко-католицький храм у Києві // Церковний Вісник 21 (10 листопада 2002) 1. / У Києві 27 жовтня освятили наріжний камінь Патріаршого Собору Воскресіння Христового Української Греко-Католицької Церкви // Патріархат 1-2 (2002) 26. / Яців І. «Патріарший собор – для всього Києва» // Свобода 44 (1 листопада 2002) 1. / Яців І. У Києві освячено наріжний камінь Патріаршого собору УГКЦ // Християнський Голос 21 (листопад 2002) 3.

³⁴⁷ У рішенні єпископату УГКЦ йшлося про те, що структура Церкви має переїхати до столиці, де вона була зароджена у XVI ст. і згодом була вижита. Крім цього, Глава УГКЦ відзначив, що «перенесення його осідку до Києва допоможе “поєднати всі частини УГКЦ, бо ж її вірні насиллям радянського режиму були розкидані по всій території України”. У Києві мають свої центри багато церков та релігійних організацій. То ж відкриття тут центру УГКЦ сприятиме розвитку її зовнішніх зв'язків» (Керівництво Української греко-католицької церкви... // Релігійна панорама 1 (2002) 21).

³⁴⁸ Керівництво Української греко-католицької церкви... // Релігійна панорама 1 (2002) 21.

Україні, ще з часів Володимира, була в Києві, і ми туди повертаємось. Київ - столиця нашої держави [...]. Ми хочемо звернути увагу нашою присутністю в Києві, що УГКЦ - це не регіональна, не галицька Церква, але Церква загальноукраїнська, яка обслуговує своїх вірних по всій Україні³⁴⁹.

Цей момент став початком масового заворушення мас-медіа. ЗМІ почали висловлювати різні версії розвитку подій. Одні говорили, що в «Галичині їй, мабуть, стало затісно, і вона почала засновувати свої структури на православному півдні і сході України»³⁵⁰ та, що з перенесенням структури УГКЦ до Києва³⁵¹ разом з Любомиром Гузаром, за Збруч «у наступ» підуть його священики, якими за останні роки збагатилась Церква на Західній Україні. Вони, маючи «за плечима» закінчені найкращі заклади, розпочнуть конкуренцію православної стороні³⁵². Натомість інші твердили, що православним нічого не загрожує, а УГКЦ навпаки загубиться на Сході держави серед «істинно православного народу». А треті, що УПЦ МП та УПЦ КП потрібно терміново розпочинати об'єднання, аби мати змогу протистояти сильному конкуренту. Не змусила себе довго чекати реакція УПЦ МП. Спершу проти рішення греко-католиків гостро виступив архієпископ львівський УПЦ МП Августин, згадавши також знову про «розгром» їхніх трьох єпархій на Галичині: «Перенесення катедри глави УГКЦ зі Львова до Києва та створення в Росії католицьких єпархій свідчить, що маски врешті зняті. Це те саме повернення на Схід, про яке римо-католики говорили неодноразово [...] Вони не вважають нас повноцінними християнами і сприймають світ як свою канонічну територію [...] Це справжня духовна експансія»³⁵³. Високопреосвященніший Любомир Гузар на адресу єпископа Августина відповів:

³⁴⁹ «Ми повертаємось до Києва...» // *Свобода* 50 (13 грудня 2002) 15. / «Ми повертаємось до Києва...» // *Бюлетень ЦРІ* 2 (2003) 48.

³⁵⁰ Вижанов І. *Рим не слыхит Москву* // *ng.ru* (01.03.2021).

³⁵¹ На той час на балансі УГКЦ була лише дзвіниця на Подолі (Каспришин Р. *Центр УГКЦ таки повинен бути в Києві* // *Церковний Вісник* 11 (2 червня 2002), та каплиця на Аскольдовій Могилі яку УГКЦ отримала у 1995 році, і була фактично на той час єдиним храмом, який прагнула все ж відібрати УПЦ (МП), влаштовуючи на початку 2000-х років хресні ходи навколо храму, вимагаючи повернути їм храм, обурюючись, що на вході у храм була повішена меморіальна дошка відвідин храму папою Іваном-Павлом II (*Союз православних братств, що діє при Православній Церкві Московського Патріархату...* // *Релігійна панорама* 2 (2004) 16).

³⁵² Полюхович Д. *Крок на Схід* // *Бюлетень ЦРІ* 1 (2002) 22-24.

³⁵³ *Єпархія УПЦ та деякі православні політики гостро виступили проти перенесення центру УГКЦ до Києва* // *Патріархат* 5-6 (2001) 6. / *Архієпископ Львівський і Галицький Августин: «Перенесення кафедри глави українських греко-католиків із Львова в Київ і утворення католицьких єпархій в Росії показує, що маски, нарешті, зняті»* // *pravoslavie.org.ua* (02.03.2021).

Не відбувся якийсь розгром трьох православних епархій. «Люди, як тільки-но стало можливим, повернулися до своєї віри, з якої походять. Тому ні Ватикан, ні єпископи УГКЦ не розбивали Московсько-Російську ПЦ. Епархії лишилися, але мають вони вже не більше тисячі, а лише 60 парафій. Лист митрополита Володимира Сабодана Папі є «необдуманим ґрунтовно і написаний нашвидкоруч»³⁵⁴.

Через деякий час стосовно цього ще критичніше відреагувала Російська Православна Церква, наголосивши на тому, що прагнення єпископів УГКЦ переїхати до столиці: «за переконанням Синоду РПЦ, “свідчать про стратегічний план Ватикану³⁵⁵ продовжувати експансію на Схід будь-якою ціною і засобами”»³⁵⁶. Навіть Московський патріарх Алексій II заявив, що бажає приїхати до України³⁵⁷.

Невдовзі, заяву російського єпископату спростував прес-секретар Глави УГКЦ о. Ігор Яців, який запевнив, перенесення структур Церкви до столиці не є жодною ватиканською затією³⁵⁸: «Повернення греко-католиків у східну частину України в радянський час не було ідеєю Ватикану, [...] Так само і теперішнє повернення резиденції Глави УГКЦ до Києва — це природне бажання всіх греко-католиків, оскільки Київ є столицею України»³⁵⁹. Однак згодом особисто предстоятель РПЦ Алексій II, в інтерв'ю³⁶⁰ висловився³⁶¹, що на його думку справжнім наміром єпископату УГКЦ є:

Спроби за всяку ціну поширити свій вплив на ту частину України, де переважаючим віросповіданням традиційно є Православ'я, а греко-католицька присутність надзвичайно мала. Слід зазначити, що православні складають переважну більшість віруючих у всій Україні. Греко-католицька церква є локальним явищем, домінуючим

³⁵⁴ Кардинал Любомир Гузар в своєму інтерв'ю... // Релігійна панорама 4 (2001) 15.

³⁵⁵ На бурхливу реакцію, відповіла прес-служба УГКЦ: «Не йдеться про якийсь намір захопити Східну Україну, а про опіку своїх вірних там, де вони є, прагненням мати центральний осідок в столиці країни» (УГКЦ зреагувала на негативну реакцію Патріарха Олексія II // Релігійна панорама 4 (2003) 18).

³⁵⁶ Російська Православна Церква офіційно засудила створення на півдні та сході України двох нових дієцезій Римо-Католицької Церкви // Патріархат 9-10 (2001) 27.

³⁵⁷ Про намір приїхати до Києва заявив предстоятель РПЦ Патріарх Московський Алексій II... // Патріархат 11-12 (2002) 27.

³⁵⁸ УГКЦ зреагувала на негативну реакцію Патріарха Олексія II // Релігійна панорама 4 (2003) 18.

³⁵⁹ Прес-секретар Глави УГКЦ: «Українська Греко-Католицька Церква “не має і ніколи не мала наміру “завойовувати” східну Україну” // Агенція Релігійної Інформації 3 (2003) 5. / Київ – центр України. Для греко-католиків – також // Нова Зоря 14 (2003) 2.

³⁶⁰ Патріарх Алексій II також в інтерв'ю зазначив, що «не сприймає заяв, які ставлять під сумнів канонічність Львівського собору 1946 року і його результати» (Антошевський Т. Церква в Україні // Патріархат 5-6 (2003) 27. / Предстоятель РПЦ Патріарх Алексій II в інтерв'ю ... // Патріархат 5-6 (2003) 27).

³⁶¹ Згодом, Глава РПЦ зазначив, що спочатку потрібно вести переговори, стосовно перенесення осідку на рівні Москви та Риму, звинувачуючи Ватикан у їхній відповідальності за дії греко-католиків. Наступним рівнем повинен вже бути діалог між УГКЦ і УПЦ МП зазначаючи, що «насправді ситуація є такою, що православні віруючі Західної України перебувають в становищі гнаної меншини, при цьому такий “status quo” цілком влаштовує і керівництво УГКЦ, і місцеву владу» (Релігійне життя України // Релігійна панорама 3 (2003) 27).

лише в кількох областях на заході країни [...]. Поява в Україні уніатського "Київського патріархату" призведе до подальшої дестабілізації і без того складних міжконфесійних відносин в країні³⁶².

Однак, далі насторожувала позиція Апостольської столиці. Фактично вісім років Рим не дозволяв нових свячень єпископів, аж тут раптом номінує трьох нових. Двоє з них були призначені єпископами-помічниками³⁶³ Глави УГКЦ і повинні були замінити у Львові блаженнішого Любомира³⁶⁴, який планував переїжджати до Києва³⁶⁵, а ще одного прямо на Схід України, створюючи там ще й окремий екзархат.

Відповідаючи на різкі заяви православних ієрархів щодо переїзду структур УГКЦ зі Львова до Києва, предстоятель греко-католиків Любомир Гузар журналістам французького журналу «*France catholique*» висловився, що цей процес не варто називати перенесенням осідку до столиці України, а повернення³⁶⁶ з огляду на те, що «Берестейську унію підписав зокрема митрополит Київський Михайло Рогоза. Отже, греко-католики були в Києві від часу унії, і тепер у столицю України повертається їхній центр»³⁶⁷. Тому на думку кардинала Любомира:

Справжній патріархат [...] - це нормальний спосіб життя Східної Церкви, те, що належить нашій Церкві відповідно до її природи [...]. Наша Церква повертається до свого коріння, яке є спільним для всіх сьогодні поділених частин київського християнства. Саме в цьому контексті побудова патріяршого собору в Києві і переміщення патріяршої адміністрації до української столиці повинні ще краще послужити справі поєднання Українських Церков³⁶⁸.

Невдовзі у справі Церкви почали втручатись державні чиновники³⁶⁹.

Заступник державного секретаря МЗС Наталя Зарудна закликала мешканців

³⁶² Скальський А. *Алексій II не советует греко-католикам переезжать из Львова в Киев* // babr24 (02.03.2021). / *Патріарх Московського Православ'я Олексій II...* // *Релігійна панорама* 4 (2003) 40. / Окара А. *Святейший Патріарх Московский и Всея Руси Алексий II: «Киев является важным духовным центром Вселенского Православия»* // blogs.pravda.com.ua (02.03.2021).

³⁶³ Апостольський престол після восьми років перерви між благословенням на хіротонію нових єпископів благословив рішення на висвячення одразу трьох владик якими стали о. Ігор Возняк, о. Гліб Лончина, о. Степан Меньок (*До колоски ... до Києва* // *Патріархат* 5-6 (2002) 5. / *Номінація нових єпископів УГКЦ* // *Агенція Релігійної Інформації* 1 (2002) 7-8. / *Нові єпископи УГКЦ* «*Номінація нових єпископів УГКЦ*» // *Агенція Релігійної Інформації* 5-6 (2002) 7). / *Нові єпископи УГКЦ* // *Християнський Голос* (березень 2002) 2.

³⁶⁴ *Номінація нових єпископів УГКЦ* // *Агенція Релігійної Інформації* 1 (2002) 7-8.

³⁶⁵ *До колоски ... до Києва* // *Патріархат* 9-10 (2001) 5.

³⁶⁶ *Глава УГКЦ Любомир Гузар* // *Релігійна панорама* 6 (2003) 16. / *Журналісти «France catholique» зустрілися з Главою УГКЦ* // *Агенція Релігійної Інформації* 6 (2003) 6.

³⁶⁷ *Вибудова осідку УГКЦ в Києві* // *Релігійна панорама* 8-9 (2003) 27.

³⁶⁸ Саквук Ю. *І вівці слідом за ним ідуть, бо знають голос його* // *Патріархат* 5-6 (2003) 25.

³⁶⁹ Один з депутатів партії «В Європу разом з Росією», виступив із засудженням проти УГКЦ: «Думаю, що перенесення до Києва резиденції глави УГКЦ не послужить справі конфесійного світу в Україні, а навпаки, внесе

м. Львова протестувати проти перенесення осідку Глави УГКЦ до Києва. На цю заяву відповів прес-секретар УГКЦ о. Ігор Яців, зазначивши, що «Перенесення центру УГКЦ, побудова головного собору в Києві не шкодить авторитету Львова, його значенню. [...] Так само і собор Святого Юра не втратить своєї важливості. Це не означає, що будуть знівельовані інтереси львів'ян. Власне перенесення центру УГКЦ до Києва потрібне для того, щоб не бути маргінальною Церквою, а мати значення для всієї України»³⁷⁰. Стосовно Львова висловився також кардинал Гузар:

Я не вважаю, що правильно говорити про перенесення столиці на схід. Ми хочемо повернутися туди, звідки ми вийшли. Нас вигнали з Києва наприкінці XVIII – на початку XIX століття, коли царська Росія зробила існування Греко-Католицької Церкви в Україні неможливим. І тоді, аби ми мали якийсь центр, Апостольська Столиця пригадала собі, що колись у Галичині була метрополія і цю метрополію було відновлено 1807 року. А тепер ми повертаємося до свого рідного міста. То не значить, що ми хочемо забути чи зректися Львова. Львів є інтегральною частиною нашої Церкви. Має свої великі заслуги, які треба буде належно пошанувати. Але центром нашої Церкви, як і центром нашої держави, є Київ»³⁷¹.

Президент України Віктор Ющенко, аби вирішити перипетії між Церквами написав звернення, в якому зазначив:

Переїзд центру УГКЦ зі Львова до Києва - це внутрішня справа Греко-католицької церкви. Тому ніхто не має права «показувати перстом», якої кому бути віри й вирішувати замість самої Церкви, де повинен розташуватись її центр. Право УГКЦ шукати місце розташування своєї кафедри, її право поводитись, виходячи з точки зору пропаганди своїх ідей. Якщо ми дотримуємось Біблії, якщо зараховуємо себе до віруючих, то, давайте, возлюбим ближнього, з його почуттями і з його вірою. Тільки таким чином можна формувати доброзичливі відносини з братніми церквами»³⁷².

Свою позицію щодо будівництва собору та перенесення резиденції незабаром також висловив Глава Української Православної Церкви КП, Філарет, заявивши: «Ми не заперечуємо проти перенесення центру УГКЦ зі Львова до

свою лепту в напруженість в релігійній сфері. Переважна більшість українських греко-католиків знаходяться в Західній Україні і абсолютно логічно, що центр УГКЦ розташовується у Львові. Його перенесення до Києва означає де-факто активізації діяльності серед православного населення Центру, Сходу і Півдня України» (*Комментарии политиков (Сергей Довгань, Екатерина Самойлик, Андрей Деркач, Наталья Витренко) // pravoslavue.org.ua (02.03.2021).* / *Иерархи и православные политики выступают против перенесения УГКЦ из Львова до Киева // Релігійна панорама 3 (2002) 15.*

³⁷⁰ Львів має втрутитися. Не можна добровільно віддавати пріоритет // *Релігійна панорама 5 (2003) 13.*

³⁷¹ Петренко Л. Повертаємося до рідного міста // *Християнський Голос 13 (липень 2003) 2.* / Петренко Л. Любомир Гузар: Повертаємося до рідного міста // *Поступ 86 (29 травня 2003) 7.*

³⁷² Заснування Митрополії УГКЦ в Києві коментують // *Свобода 34 (2005 1.* / Президент України Віктор Ющенко назвав перенос кафедри УГКЦ из Львова в Киев “внутренним делом Церкви” // *credo press (05.03.2021).* / 400 лет спустя. Униаты возвращаются в Киев // *blagovest-info.ru (05.03.2021).* / Віктор Ющенко считає, что униаты «имеют право вести себя, исходя из точки зрения пропаганды своих идей // *pravoslavue.org.ua (05.03.2021).* / Заснування Митрополії УГКЦ в Києві коментують // *Свобода 34 (26 серпня 2005) 1.*

Києва так, як заперечує Москва чи Митрополит Володимир (Сабодан) [...] Перенесення центру УГКЦ до Києва ще не означає, що ця Церква може там поширитися і зміцніти. Принаймні поки що я цього не бачу»³⁷³.

Відбувалась інтенсивна будова катедри у столиці, однак основною перепорою, аби дозволити перемістити осідок, також мала бути згода Римського архиєрея. Однак, дозвіл з Ватикану значно зволікали. Тоді в жовтні 2004 року українські єпископи самі прийняли рішення³⁷⁴ про перенесення структур та осідку³⁷⁵ Верховного архиєпископа Львівського³⁷⁶ УГКЦ зі зміною титулу³⁷⁷ на «Верховний архиєпископ Києво-Галицький». Згодом все ж це рішення було благословенне папою Іваном-Павлом II³⁷⁸. Однак, за деякий час Римський понтифік помирає, і УГКЦ не наважувалась робити якихось кроків, поки у Ватикані все не налагодиться. Ця ситуація була «на руку» православним. Митрополит УПЦ МП Володимир мав надію, що новообраний папа Бенедикт XVI скасує рішення свого попередника, і навіть писав про це до нього у листі³⁷⁹:

³⁷³ Предстоятель УПЦ КП не проти перенесення центру УГКЦ до Києва // Християнський Голос 18 (вересень 2003) 2. / В інтерв'ю ... // Патріархат 9-10 (2003) 23. / «Жити в мирі й злагоді» // АРКА 12 (2003) 4. / Патріарх Філарет: « На цій дорозі нас підтримує Господь » // Свобода 48 (2 грудня 2005) 19.

³⁷⁴ Греко-католики беруть Київ. Що змінилося в політиці Ватикана на східнослов'янському фронті і як це отзоветься в Росії // credo.press (05.03.2021).

³⁷⁵ ККСЦ кан 57. Патріярша Церква повинна мати в межах власної території сталий осідок резиденції Патріярха, встановлений, по змозі, в головному місті, від якого Патріярх одержав титул, цей осідок можна перенести лише з дуже поважної причини, за згодою Синоду Єпископів патріяршої Церкви і за згодою Римського Архиєрея.

³⁷⁶ У Львівську єпархію було піднесено до статусу Архиєпархії та призначено адміністратором владика Ігоря Возняка. (Декрет // Львівські Архиєпархіальні Вісті 9 (2005) 17. / Грамота Дорогому у Христі Братові нашому преосвященному Владіці Ігореві // Львівські Архиєпархіальні Вісті 11 (2005) 6. / Грамота потвердження Львівської архиєпархії Української Греко-Католицької Церкви // Львівські Архиєпархіальні Вісті 11 (2005) 4-5. / Єпископа Ігоря (Возняка) призначено адміністратором Львівської архиєпархії УГКЦ // Львівські Архиєпархіальні Вісті 11-12 (2005) 26. / Интронізація у Львові // Свобода 46 (18 листопада 2005) 2. / Декрет про внесення змін до грамоти про призначення владика Ігоря (Возняка) Архиєпископом Львівським Української Греко-Католицької Церкви // Благовісник Верховного Архиєпископа 5 (2005) 82. / Утвержден новий униатский архиєпископ Львова // patriarchia.ru (05.03.2021). / Єпископом Львівської архиєпархії став владика Возняк // zik.ua (05.03.2021) / Владика Ігор Возняк – Адміністратор Львівської архиєпархії // Християнський Голос 18 (вересень 2005) 1.

³⁷⁷ Російські ЗМІ критикували за те що Предстоятель УГКЦ переїжджає до Києва, не маючи титулу патріярха, на що Любомир Гузар відзначив, що перенесе осідок до столиці, навіть якщо залишиться Верховним Архиєпископом. За його словами «Визнають наш патріярхат сьогодні, завтра чи за 10 років – Київ стає моєю резиденцією від грудня 2003 року. [...] Перебування в Києві дозволить уникнути довгих подорожей щоразу коли нас скликає Рада Церков чи якісь державні установи. До того ж усі глави Церков та релігійних організацій, які визнані державою, перебувають у столиці» (Валенте Д. Наша місія – вивершити своє існування в об'єднаній Церкві // Патріярхат 3-4 (2004) 10. / Кардинал Гузар продовжує добиватися статусу патріярхата для УГКЦ і хочет перенести свою кафедру в Київ // credo.press (05.03.2021)).

³⁷⁸ Гудзик К. Римський папа підтримав греко-католиків // day.kyiv.ua (05.03.2021).

³⁷⁹ Предстоятель Української Православної Церкви Блаженніший Митрополит Володимир звернувся з листом до Папи Римського Бенедикта XVI щодо скасування рішення про перенесення кафедри греко-католиків до Києва // pravoslavnye.org.ua (05.03.2021). / Василенко К. Кардинальський маневр. Українские греко-католики обострили конфликт между РПЦ и Ватиканом // blagovest-info.ru (05.03.2021). / Предстоятель Украинской Православной Церкви просит папу римского отказаться от перенесения резиденции греко-католиков в Киев //

«Греко-католицька церква мала завжди яскраво виражений регіональний характер. Якщо переїзд відбудеться, то це не буде сприяти порядку у внутрішньоцерковних відносинах. Тому я прошу Вас скасувати декрет, підписаний Вашим попередником»³⁸⁰. У російських ЗМІ ширилась інформація, що при переїзді Глави УГКЦ до столиці применшиться роль митрополита УПЦ МП Володимира, на що Любомир Гузар відповів: «Це не так, оскільки хоча обидві церкви перебувають на одній географічній території, між ними нема канонічного сопричастя»³⁸¹.

Тоді ж, у 2004 році, Константинопольський патріарх Варфоломій відправляє листа до Івана-Павла II «з проханням зупинити ініціативу кардинала Гузара і не дати останньому перемістити кафедру до Києва. Але Іван Павло II помер, так і не відповівши на послання, а його наступник Бенедикт XVI не став зупиняти греко-католиків»³⁸².

Впродовж кількох місяців папа Бенедикт XVI підтримав справу перенесення кафедри греко-католиків до м. Києва. Це він заявив у листі³⁸³ митрополиту УПЦ МП Володимиру³⁸⁴. Згідно з постановою Ватикану, це рішення «не виходить за рамки церковних правил, якими керуються всі східні Церкви, в тому числі і Російська Православна»³⁸⁵. Однак, те що Римський престол підтримав УГКЦ у перенесенні осідку, не означало, що Ватикан затвердив це рішення. Це було зрозуміло з того, що пізніше Апостольська

---

pravoslavnye.org.ua (05.03.2021). / *Московський патріархат ніяк не може, щоб не повчати Україну* // pravda.com.ua (08.03.2021).

³⁸⁰ *Українська церковь в раздоре с братьями. Греко-католическая церковь собирает переносить свою резиденцию в Киев. Это злит православных, они опасаются конкуренции* // credo.press (05.03.2021). / *Предстоятель УПЦ МП обратился к Папе Римскому с просьбой не переносить резиденцию главы греко-католиков в Киев* // credo press (05.03.2021).

³⁸¹ *Кардинал Гузар: те що осередок УГКЦ перебазується до Києва, не применить ролі Владика Сабодана* // zik.ua (24.02.2021).

³⁸² *Трегубов В. Политики пытались испортить греко-католикам праздник* // Бюлетень ЦРІ 7-8 (2005) 60.

³⁸³ *На що на сайті УПЦ МП відповідь Ватикану було розцінено як «казерну відписку» (Бенедикт XVI вважає правомірним перенесення резиденції греко-католиків зі Львова до Києва* // Християнський Голос 21 (листопад 2005) 2).

³⁸⁴ *Папа Бенедикт XVI про перенесення кафедри УГКЦ до Києва* // Бюлетень ЦРІ 10 (2005) 30. / *Бенедикт XVI считает правомерным перенесение резиденции греко-католиков из Львова в Киев* // patriarchia.ru (05.03.2021). / *Бенедикт XVI считает правомерным перенесение резиденции греко-католиков из Львова в Киев* // pravoslavnye.org.ua (05.03.2021). / *Папа Римський вважає правомірним перенесення резиденції греко-католиків зі Львова до Києва* // portal.lviv.ua (05.03.2021).

³⁸⁵ *Папа Римський піддержав униатов України в вопросу перенесения кафедры из Львова в Киев* // credo press, (06.03.2021).

столиця «відрекласть» від причетності до дій УГКЦ стосовно перенесення осідку Глави Церкви «таке рішення прийняло керівництво греко-католицької церкви, а не Папа Римський [...] синод УГКЦ спочатку офіційно прийняв рішення переїхати до Києва, а вже потім спрямував його Понтифіку лише як інформацію [...] Папа обмежився висловленням згоди»³⁸⁶.

Відповідь Московського патріархату також не забарилась. Єпископат РПЦ, довідавшись, що Синод УГКЦ призначив дату перенесення структур до столиці, заявив про неприйнятність цього вчинку із канонічної, еклезіологічної точки зору, стосовно згадування в титулі Глави УГКЦ «Києво-Галицький»³⁸⁷, а також щодо перенесення його катедри до столиці України³⁸⁸. Московський патріархат тлумачив перенесення кафедри, як подальшу експансію католиків на їхню «канонічну територію», яку, як виявилось, на прохання православних ієрархів «Ватикан не побажав зупинити»³⁸⁹.

У подальшому Алексій II³⁹⁰ на першому ж зібранні Синоду РПЦ, за підтримки ієрархів РПЦ розкритикував³⁹¹ ініціативи УГКЦ про перенесення осідку до Києва й підкреслив, що «незважаючи на заяви Папи Венедикта XVI, напруженість у стосунках між Російською Православною і Римо-Католицькою

---

³⁸⁶ Ватикан не винен // Поступ 740 (25.08.2005) 1. / Ватикан отрицает причастность Папы Римского к переносу кафедры УГКЦ в Киев: понтифик лишь «согласился» с решением униатов // pravoslavnye.org.ua (06.03.2021). / Ватикан спростував закиди щодо прийняття ним рішення про перенесення центру УГКЦ до Києва Папою // Бюлетень ЦРІ 6 (2005) 62.

³⁸⁷ Російська православна Церква заявила про неприйнятність із канонічної... // Патріархат 9-10 (2005) 28. / Священный Синод: кафедра главы Украинской греко-католической церкви не может быть перенесена в Киев // pravoslavnye.org.ua (06.03.2021). / Єленський В. Про похід українських католиків на українську столицю // Бюлетень ЦРІ 7-8 (2005) 62.

³⁸⁸ Московский Патриархат резко возражает против планов переноса резиденции главы украинских униатов в Киев // pravoslavnye.org.ua (06.03.2021). / Московский патриархат возражает против планов переноса резиденции главы украинских греко-католиков из Львова в Киев // credo.press (06.03.2021).

³⁸⁹ Фаликов Б. Ход в обход // blagovest-info.ru (06.03.2021).

³⁹⁰ Патріарх Алексій II у інтерв'ю заявив, після Львівського Собору 1946 року, багато питомців навчалися у російських семінаріях. Однак, після того як «політична ситуація змінилася і греко-католики отримали можливість відкривати власні храми, ми розраховували, що наші відносини будуть розвиватися в тому ж руслі - доброго і мирного співіснування»[...] «Російська Церква заслужила хоча б слово подяки за ту турботу про прихильників унії, яку вона проявляла протягом повоєнних десятиліть». (Патріарх Алексій II вважає неоправданим перенос кафедри главы українських греко-католиків в Київ // credo.press (06.03.2021). / Патріарх Алексій II вважає неоправданим перенос кафедри главы українських греко-католиків в Київ // blagovest-info.ru (06.03.2021)).

³⁹¹ Один із московських єпископів відзначив, що перенесення уніатської кафедри до Києва, де «сильні традиції Православ'я, свідчить, що Ватикан не тільки не перестав вважати унію історичною помилкою і не приніс покаєння за ці дії, але продовжує підтримувати уніатів» (Ватикан продовжує своє наступлення на Восток // pravoslavnye.org.ua (06.03.2021).

Церквами надалі зберігається»³⁹². Пізніше патріарх Московський взагалі заявив, що: «Київська кафедра з перших років свого існування була однією з церковних столиць Російської православної церкви - спочатку як центр метрополії, потім як одна з перших кафедр серед українських єпархій»³⁹³.

Знову ж таки доброзичливо поставився до перенесення осідку, предстоятель УПЦ КП Філарет, зазначивши: «Російська держава використовує РПЦ для того, аби впливати на українське суспільство, тому я вважаю, що основною причиною небажання бачити Українську православну церкву автокефальною є політичні причини, а не церковні»³⁹⁴.

Згодом, прес-секретар УГКЦ о. Ігор Яців повідомляє³⁹⁵ ЗМІ про офіційне перенесення осідку Глави Української Греко-Католицької Церкви до міста Києва³⁹⁶. Після цього, УПЦ МП заявила³⁹⁷, що «рішення Української Греко-Католицької Церкви перенести резиденцію зі Львова до Києва підриває діалог між Православною і Католицькою Церквами»³⁹⁸.

Незадовго після цього відгуку УПЦ (МП) надійшла заява від Російської Православної Церкви, у якій заступник відділу зовнішніх зв'язків о. В. Чаплін наголосив, що перенесення резиденції поза усі заборони від Православних Церков є цілковитою експансією, що розриває католицько-православні

---

³⁹² *Церква у світі // Патріархат 9-10 (2005) 28.*

³⁹³ *Новини з життя Католицької Церкви // Бюлетень ЦРІ 7-8 (2005) 61.*

³⁹⁴ Боднар Н. *Українці, греки, католики // Бюлетень ЦРІ 7-8 (2005) 61.*

³⁹⁵ У офіційному зверненні йшлося: «На підставі рішення Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви, що відбувся у числах 5-12 жовтня 2004 року Божого у Києві, та за благословенням Святішого Отця Івана Павла II, уділеного дня 6 грудня 2004 року Божого, - осідком Верховного Архієпископа Української Греко-Католицької Церкви стає місто Київ від дати його оприлюднення, 21 серпня 2005 року Божого. Церковний округ матиме назву - Києво-Галицьке Верховне Архієпископство, а його Глава носитиме титул - Верховний Архієпископ Києво-Галицький» (Яців І. *Офіційне повідомлення про перенесення осідку Верховного Архієпископа Української Греко-Католицької Церкви з міста Львова до столичного міста Києва // Львівські Архиепархіальні Вісті 8 (2005) 56. / Офіційне повідомлення про перенесення осідку Верховного Архієпископа Української Греко-Католицької Церкви з міста Львова до столичного міста Києва // Християнський Голос 17 (вересень 2005) 1.*

³⁹⁶ УГКЦ офіційно повідомила про перенесення осідку Глави Церкви зі Львова до Києва // zik.ua (22.02.2021).

³⁹⁷ У заяві, також йшлося про те, що «Перенесення осідку до Києва, зміна титулу глави УГКЦ на співзвучний православному Митрополитові, а в подальшому і бажане керівництвом УГКЦ можливе надання цій Церкві статусу Патріархату, безумовно матиме негативні наслідки для православно-католицького діалогу, який з початком понтифікату нового Папи Бенедикта XVI став поволі виходити із глухого кута» (*Священний Синод УПЦ виступив з заявою у зв'язку з наміченим на 21 серпня перенесенням осідку глави Української греко-католицької церкви до Києва // pravoslavnye.org.ua (06.03.2021).*

³⁹⁸ *Шлях храму зі Львова до Києва // Свобода 33 (19 серпня 2005) 2. / Тезиси УГКЦ в піддержку ідеї перенесення резиденції глави цієї церкви в Київ неспостаятельны ни с исторической, ни с канонической точки зрения // patriarchia.ru (07.03.2021).*

стосунки³⁹⁹: «Наполегливе прагнення українських греко-католиків перенести кафедру до Києва і титулувати свого митрополита Київським ясно показує, хто є агресором в православно-католицьких відносинах»⁴⁰⁰.

Спробувавши завершити довгорічний скандал із Православними Церквами⁴⁰¹, довкола перенесення осідку Верховного Архієпископа зі Львова до Києва, предстоятель УГКЦ Любомир в одному інтерв'ю висловив, що Українська Греко-Католицька Церква:

Сьогодні є однією з чотирьох частин первісної Київської Церкви. Так само думає і багато православних. Вони воліють говорити не про чотири Церкви, а про чотири конфесії однієї Київської Церкви, яка рано чи пізно буде єдиною. [...] Тому греко-католики, переміщуючи центр Церкви зі Львова до Києва, не займають чужої території, а просто повертаються додому. Тим паче, що Українська Православна Церква залежна від Московського патріархату, та Українська Греко-Католицька Церква, яка є в сопричасті з Римським Архієреєм, перебуватимуть на тій самій території географічно, але не канонічно.⁴⁰²

³⁹⁹ Стремление униатов перенести резиденцию своего главы в Киев усугубит проблемы в православно-католических отношениях, считают в Московском патриархате // credo.press (07.03.2021). / Униаты подрывают православно-католический диалог // pravoslavie.org.ua (07.03.2021). / РПЦ МП заявляет, что перенос кафедры главы УГКЦ из Львова в Киев станет препятствием для православно-католического диалога // credo.press (07.03.2021). / Небесняк Є. УГКЦ в Києві – нагода для любови, в не для ворожнечі // Свобода 37 (16 вересня 2005) 7.

⁴⁰⁰ Крестовый подход. Глава греко-католиков переезжает из Львова в Киев // credo.press (07.03.2021). / Крестовый подход. Глава греко-католиков переезжает из Львова в Киев // blagovest-info.ru (07.03.2021).

⁴⁰¹ Львівський єпископ УПЦ МП Августин коментуючи заяву Синоду УПЦ підкреслив, що «Перенесення кафедри до Києва [...] це новий етап католицької експансії на Схід. Ми, духовенство, знаємо, чому це робиться, але греко-католики від тепер не повинні лукаво заявляти, що прагнуть єдності традиційних християнських Церков в Україні [...] Їм слід заявити прямо, що сьогодні вони виконують заповіт папи Урбана VIII, який сказав: “Ваши, мої русини, сподіваюсь повернути Схід [...] творення паралельно з існуючими православними нових католицьких церковно-адміністративних одиниць має одну неприкриту мету: привести якомога більше наших співвітчизників до лона Римо-католицької церкви, складовою якої є Українська греко-католицька церква.». (Архієпископ Августин висловив своє ставлення до переносу кафедри Глави УГКЦ до Києва // pravoslavie.org.ua (06.03.2021)).

Голова Відділу зовнішніх церковних зв'язків МП митрополит Кирило (Гундяєв) заявив, що перенесення осідку Глави УГКЦ «може привести до серйозного загострення і без того напружені відносини “між православними і греко-католиками в Україні” [...] “для православних віруючих України перебування в Києві головною кафедрою греко-католиків, свого часу відкололися від Православ'я і почали жорстоко переслідувати людей, які залишилися йому вірними, є викликом їх історичній та національній самосвідомості”» (Греко-католики стремятся подменить собой историческое Православие на Украине // pravoslavie.org.ua (06.03.2021)).

На що відреагував блаженніший Любомир: «Я не бачу підстав говорити про “агресивності”, про “загрозу”. Ми ні для кого не уявляємо загрози. Ми просто є. Патріарх Алексій II повторив те, що і раніше говорив, не уявляючи доказів. Предстоятель Російської православної церкви не пропонує нам вступити в екуменічний діалог, не приймає нас до уваги як співрозмовників. Тому ми стоїмо осторонь, робимо свою справу і займаємо позицію, яку підказує нам совість». (Соколовська Я. Патріарх Української Греко-Католицької Церкви Любомир Гузар: «Ми ні для кого не представляєм угрозу» // credo.press (06.03.2021)).

⁴⁰² Різун Т. Ми в Києві не чужі // Поступ 692 (25 червня 2005.) / Коментар преси кардинала Гузара з приводу планів перенесення керівних структур УГКЦ до Києва // Бюлетень ЦРІ 6 (2005) 46.

За кілька днів до події перенесення резиденції деякі проросійські⁴⁰³ політичні⁴⁰⁴ партії⁴⁰⁵ закликали підтримати протест⁴⁰⁶ православних віруючих у хресному ході 19 серпня⁴⁰⁷ від Свято-Успенської Києво-Печерської Лаври до Посольства України при Святому Престолі та вже в день урочистостей перенесення осідку, 21 серпня, біля Патріаршого собору⁴⁰⁸.

Незважаючи на усі погрози, кардинал Любомир сказав: «Акції протесту послідовників Української православної церкви Московського патріархату й низки світських політичних сил не зможуть зашкодити перенесенню центру Української греко-католицької церкви зі Львова до Києва. Реакції деяких православних діячів я не боюся, проте мені шкода, що ця реакція виявила цілковиту відсутність розуміння того, що кожна помісна церква має право жити і діяти на власний розсуд»⁴⁰⁹. Провокаційні заяви «істинно православних» довели

---

⁴⁰³ Лідер Прогресивної соціалістичної партії, Н. Вітренко у своєму виступі розкритикувала перенесення осідку: «перенос кафедри уніатів з Галичини до Києва є черговим кроком у справі окатоличення України, що приведе до політично-соціальної напруженості в Україні на релігійному підґрунті» (*В агентстві УНІАН відбулась прес-конференція Наталії Вітренко і Геннадія Васильєва з приводу перенесення уніатської кафедри* // pravoslavnye.org.ua (07.03.2021)).

Крім цього, також, звернувшись до Президента України Віктора Ющенка, що «ми переконані, що такі дії УГКЦ здійснюються за погодженням з Вами і за Вашої особистої підтримки. Це відбувається, безумовно, для реалізації проголошеної Вами програми створення так званої «єдиної помісної церкви», яка опиниться під владою Ватикану» (*Геннадій Васильєв та Наталія Вітренко звернулися до Президента України у зв'язку з наміром переносу резиденції голови УГКЦ зі Львова до Києва* // pravoslavnye.org.ua (07.03.2021)).

Ну, і звісно ж, ще адресували листа Папі Бенедикту XVI, у якому вимагали скасувати перенесення структур УГКЦ до Києва, припинити діяльність уніатів на території України, а кардинала Любомира Гузара взагалі відкликати з України через те, що він займався антиправославною діяльністю та служив молебні з анафемованим Філаретом (*Православные верующие и общественные организации требуют от Бенедикта XVI отменить решение о переносе униатского центра в столицу Украины* // pravoslavnye.org.ua (07.03.2021)).

⁴⁰⁴ У заяві голів партій йшлося: «Наші предки, відстоюючи дану їм Богом православну віру, проливали кров, відмовляючись відступити від Христа і прийняти насаджувану поляками і Ватиканом католицьку унію [...] Сьогодні Київ, колыску східнослов'янської православної цивілізації, хочуть здати католикам. [...] Глава українських уніатів кардинал Любомир Гузар вже іменує себе "патріархом", а завтра він жадає себе називати "патріархом Київсько-Галицьким"» (*Украинские партии и организации готовят акции протеста 19 и 21 августа в связи с переносом резиденции греко-католиков из Львова в Киев* // credo.press (07.03.2021)).

⁴⁰⁵ Союз православних Братств у заяві висловився, що «Київ будуть боронити як матір російської імперії і Новий Єрусалим» (*Украинская церковь в раздоре с братьями. Греко-католическая церковь собирает переносить свою резиденцию в Киев. Это злит православных, они опасаются конкуренции* // credo.press (07.03.2021)).

⁴⁰⁶ 17 серпня, відбувся протест біля резиденції папського нунція (*В Киеве перед резиденцией папского нунция прошла акция протеста* // patriarchia.ru (07.03.2021)).

⁴⁰⁷ 19 серпня відбувся хресний хід, у якому взяли участь близько 250 осіб. (*В Киеве проходит крестный ход в знак протеста против перенесения в столицу резиденции главы униатской церкви* // patriarchia.ru (07.03.2021). / Мазурін М. *По обидва боки одного фільму* // day.kyiv.ua (07.03.2021)).

⁴⁰⁸ *Акції протеста против перенесения резиденции греко-католиков пройдут в Киеве 19 и 21 августа – обращение к политическим партиям, общественным организациям, народу Украины* // pravoslavnye.org.ua (07.03.2021).

⁴⁰⁹ Гудзик К. *Ми лише прагнемо служити людям* // day.kyiv.ua (07.03.2021). / *Предстоятель УГКЦ удивлен негативной реакцией Московского патриархата на перенос кафедры униатов из Львова в Киев* // credo.press (07.03.2021).

до того, що поодинокі групи активістів⁴¹⁰ із Галичини заявили, що підтримують⁴¹¹ рішення УГКЦ поїдуть до столиці «боронити» блаженнішого Любомира від можливих провокацій. Кардинал Любомир сподівався, що врешті-решт незважаючи на усі попередні погрози, в сам урочистий день жодних провокацій не буде⁴¹². Ну, але так не сталося.

21 серпня 2005 року відбулось офіційне⁴¹³ перенесення⁴¹⁴ адміністративного центру УГКЦ до Києва⁴¹⁵. Перед богослужінням священнослужителі УПЦ МП «не здавались»⁴¹⁶ та разом із з деякими

---

⁴¹⁰ Із таким закликком, виступили активісти УНА-УНСО із Франківщини, які поїдуть до столиці «щоб захистити Главу УГКЦ від можливих провокацій свого колишнього лідера Дмитра Корчинського, який начебто готує разом з Московським патріархатом і партією Наталі Вітренко, виступаючи проти перенесення Патріаршої резиденції Глави УГКЦ Любомира Гузара зі Львова до Києва» (*Активісти УНА-УНСО Івано-Франківщини поїдуть до Києва боронити Главу УГКЦ Любомира Гузара від можливих провокацій свого колишнього лідера Дмитра Корчинського* // zik.ua (20.02.2021)).

⁴¹¹ УГКЦ підтримало реєстрове козацтво, від якого прийшов лист блаженнішому Любомирові, у якому йшлося: «В останні дні серпня 2005 року в нашому суспільстві виникла певна напруга стосовно переносу катедри УГКЦ зі Львова до Києва. [...] Українське Реєстрове Козацтво толерантно відноситься до всіх релігійних напрямків і течій, що укорінені на українській землі, і з глибокою повагою ставиться до світоглядного вибору кожної людини» (*Українське реєстрове козацтво підтримує перенесення осідку глави УГКЦ до Києва* // zik.ua (25.02.2021)).

⁴¹² Глава УГКЦ сподівається, що у день переїзду осідку УГКЦ до Києва провокацій не буде // zik.ua (25.02.2021).

⁴¹³ На урочистостях були присутні: речник о. Євстратій Зоря УПЦ (КП) з духовенством, представники УАПЦ, представник Грузинської Православної Церкви (Нова, київська, сторінка в історії Української Греко-Католицької Церкви // *Свобода* 34 (26 серпня 2005) 8).

Як згадують журналісти, що під час демонстрацій найбільше «перепало» отцю Євстратію «який прибув на літургію замість глави УПЦ Київського патріархату Філарета. Бабусі налетіли на Євстахія Зорю, коли він спробував пройти до місця відправи. Знову лише миттєве втручання міліції запобігло лиху» (Баландюх М. *Столиця нових надій* // *Бюлетень ЦРІ* 7-8 (2005) 57).

З офіційної публікації прес-служби УГКЦ, було зазначено: «Рішення про перенос осідку викликало неадекватні реакції серед різних політичних партій та громадських організацій. Саме тому учасників спільної молитви на місці будівництва Патріаршого собору Воскресіння Христового (м. Київ, вул. Микільсько-Слобідська) зустрів пикет за участю порівняно невеликої кількості громадян під червоними прапорами та хоругвами. Вони у своїх промовах заохочували не допустити до, за їхніми словами, окатоличення споконвіку православної землі. На що вірні УГКЦ відповіли своєю спільною літургійною молитвою за єдність християн, за дар любові до свого ближнього». (21 серпня 2005 року відбулася без перебільшення важлива історична подія в житті Української Греко-Католицької Церкви // *Львівські Архiepіархіальні Вісті* 8 (2005) 54).

⁴¹⁴ Титул Глави УГКЦ було змінено з «Верховний Архiepіскоп Львівський» на «Верховний Архiepіскоп Києво-Галицький» («*Київ на колыску християнства вибрав сам Господь*» // *Патріархат* 9-10 (2005) 3).

Із засудженням цього виступив львівський єпископ УПЦ МП Августин «це сприймається Українською Православною Церквою як продовження прозелітизму Католицької Церкви в Україні під прикриттям екуменічних православно-католицьких консультацій між Ватиканом і ВЗЦЗ МП. Такі дії ведуть не лише до профанації контактів, але і підсилюють недовіру щодо здатності самої Католицької Церкви до конструктивного діалогу з Православною Церквою» (*Архiepіскоп Львівський і Галицький Августин: відновлення структур греко-католиків супроводжувалось нищенням православних епархій* // pravoslavnye.org.ua (09.03.2021)).

⁴¹⁵ Відбувся перенос осідку Глави УГКЦ зі Львова до Києва // zik.ua (25.02.2021).

⁴¹⁶ Священнослужителі УПЦ МП, разом із кількома десятками людей переважно жінок похилого віку: «тримали ікони, хрести та прапори із серпом та молотом і закидали греко-католикам політичні звинувачення та образи. Найтолерантнішим із цих висловлювань були “Католики не побачать Царства Небесного” та “Уніати – геть із православної землі” [...] Пікетувальники заблокували вхід до місця богослужіння, і лише зусиллями сотні міліціонерів вдалось зробити безпечним лише один задній вхід» (*Перенесення адміністративного центру до Києва* // *Бюлетень ЦРІ* 7-8 (2005) 57).

депутатами⁴¹⁷ та не чисельними людьми, які були проти перенесення центру УГКЦ⁴¹⁸, стояли біля території резиденції та вигукували: «Ви можете нас знищити, але вам не відняти у нас нашої віри» і навіть: «Православ'я або смерть!», тримаючи плакати: «Ющенко - не предавай свой народ. Мы - православные!»⁴¹⁹.

Російська Церква не могла до кінця змирились із цим⁴²⁰. Згодом за загадкових обставин було навмисно підпалено каплицю⁴²¹ біля будівництва патріаршого Собору⁴²². Крім цього, створювались провокативні заяви, що УГКЦ ускладнила відносини⁴²³ між Римом та РПЦ, тому, так як Ватикан допомагає уніатам, зустріч Алексія II із Святішим Отцем найближчим часом є неможливою⁴²⁴ через «недружню політику УГКЦ щодо канонічної УПЦ на Україні»⁴²⁵. Однак Рим намагався налагодити стосунки з РПЦ⁴²⁶.

⁴¹⁷ Нардеп, Н. Вітренко під час протестів вигукувала: «“Нехай вони замурують свого Гузара в недобудованому соборі!” або “Йосиф Виссарионович не зря репрессировал униатскую церковь!”» (Гудзик К. *Переїзд відбувся найскладніше — попереду* // day.kyiv.ua (09.03.2021)).

⁴¹⁸ *Літургія на місці будівництва собору Воскресіння Христового в Києві ознаменувала початок перебування в українській столиці глави УГКЦ* // credo.press (09.03.2021).

⁴¹⁹ Богданов В. *Уніати реутся в Киев* // rg.ru (09.03.2021).

⁴²⁰ Навіть через рік, після зустрічі Митрополита РПЦ Кирила (Гундяєва) з папою Бенедиктом XVI, російський представник заявив, що для них далі залишається не вирішеною проблема з уніатським осідком. (Минин С. *На западном фронте без перемен* // ng.ru (09.03.2021)).

І через це, навпаки, ускладнились зв'язки із УГКЦ, адже, за словами Кирила Гундяєва, Київ «іменований “матір'ю міст руських” і є протягом століть кафедрою Предстоятелів Православної Церкви Русі, а потім України» («Только человек, не знающий России, может утверждать, что Православие в ней устарело, исчерпало себя». *Интервью митрополита Кирилла журналу «Внутри Ватикана»* // patriarchia.ru (09.03.2021)).

⁴²¹ Ця каплиця простояла лише один рік, була освячена у березні 2004 року (*Поруч з будовою Патріаршого Собору УГКЦ в Києві відкрито каплицю* // Християнський Голос 8 (квітень 2004) 3).

⁴²² *Знищення під час пожежі каплиці УГКЦ в Києві поруч будівництва греко-католицького собору Воскресіння Христового* // Бюлетень ЦРІ 11 (2005) 63. / *Каплицю УГКЦ у Києві буде відбудовано* // zik.ua (25.02.2021). / *Миханцьо О. Хтось буде, а хтось руйнує* // Свобода 50 (16 грудня 2005) 1. / *Після пожежі каплицю УГКЦ в Києві буде відбудовано* // Свобода 49 (9 грудня 2005) 3. / *Князев Н. «Ці хрести на банях стануть нашим орієнтиром»* // day.kyiv.ua (09.03.2021).

⁴²³ Так заявив московський патріарх Алексій, що рішення перенесення осідку греко-католиків до Києва, ускладнило відносини з Ватиканом «Ясно, що в західних областях України багато греко-католиків, але в Києві греко-католицька паства дуже незначна. Будівництво величезного уніатського собору здійснюється з перспективою на подальший розвиток прозелітизму і зміцнення греко-католиків не тільки в західних областях, а й у центральній Україні» (*Святейший Патріарх Алексій II: «Точки соприкосновения с Ватиканом есть* // patriarchia.ru (09.03.2021)).

⁴²⁴ *Святейший Патріарх заявив, що пока рано говорить о конкретных сдвигах в отношениях с Ватиканом* // patriarchia.ru (09.03.2021). / *Святейший Патріарх Алексій II: «Точки соприкосновения с Ватиканом есть»* // patriarchia.ru (09.03.2021). / *Уніати — козырная карта Ватикана. Заявления Святого Престола о необходимости примирения с православием все чаще расходятся с делом* // pravoslavie.org.ua (09.03.2021). / *Минин С. Уніати - козырная карта Ватикана* // ng.ru (09.03.2021). / *Гудзик К. Ватикан поспішає* // day.kyiv.ua (09.03.2021).

⁴²⁵ *Патріарх РПЦ Олексій II вважає, що візит Папи Бенедикта XVI не на часі* // Релігійна панорама 3 (2006) 34.

⁴²⁶ Кардинал Каспер докладав величезні зусилля, аби примиритись із Московським патріархатом. Навіть готуючи візит понтифіка до Москви, однак РПЦ, такий крок заперечувала, звинувачуючи Ватикан у потуранні УГКЦ. На рахунок греко-католиків, у 2005 році, репліками обмінялися Чаплін і Каспер. «Тоді німецький кардинал назвав українських уніатів “мостом між Сходом і Заходом”, а заступник глави ВЗЦЗ заявив, що, “якщо уніатство - міст,

2. ВІЗИТ ПАПСЬКОГО ПОСЛАНЦЯ ДО МОСКВИ

Після прийняття Святішим Отцем українського єпископату Іван-Павло II доручив працю на розв'язання патріархату для УГКЦ кардиналу Вальтеру Касперу⁴²⁷. Папський посол запевнив єпископат, що особисто має намір поїхати до Греції, аби там розпочати переговорний процес із Православною Церквою⁴²⁸. Все на думку українських владик, розпочиналось спокійно, але до моменту візиту президента папської Ради Вальтера Каспера до Москви⁴²⁹. Кардинал вирушив⁴³⁰ до Росії нібито на запрошення католицьких владик Російської Федерації для участі у конференції. Водночас із тим повідомлялось, що мав заплановану зустріч⁴³¹ із митрополитом РПЦ Кирилом (Гундяєвим). Окрім цього, фінальною подією поїздки стала зустріч з патріархом Московським Алексієм II, яка, як виявилось, офіційно⁴³² не була запланованою⁴³³. Однак, ще до поїздки в Москву кардинал Вальтер надіслав московській ієрархії меморандум⁴³⁴, у якому описав усі події, які відбулись у Ватикані за участі

то цей міст замінований"» (Минин С. *Православно-католицький діалог: нові факти, звичайні висновки* // ng.ru (09.03.2021). / Минин С. *Український котел* ng.ru (09.03.2021)).

⁴²⁷ *Звернення синоду єпископів з приводу патріархату* // *Бюлетень ЦРІ* 3 (2004) 28. / *У Римі відбувся Постійний Синод Єпископів УГКЦ* // *Мета* 2 (2003) 2. / *Єпископи УГКЦ зустрілися з Папою* // *Нова Зоря* 7 (2003) 1.

⁴²⁸ Качур В. *Свіжий погляд з древнього Риму* // *Мета* 2 (2003) 2.

⁴²⁹ Про поїздку кардинала Каспера не було проінформовано ієрархії УГКЦ, також й не було повідомлено про рішення які були прийняті у Москві. Про всі дії Вальтера Каспера єпископи вже дізнались, коли світова преса почала аналізувати ці події. А деякі ЗМІ взагалі заявляли, що «нашу Церкву вже продано» (Галів М. *В альбом московським і ватиканським "єкуменістам"* // *Свобода* 21 (21 травня 2004) 2).

⁴³⁰ Після посадки у аеропорті «Шереметьєво-2» кардинал виголосив вітальне слово, у якому наголосив, що «Наша мета – встановлення дружніх стосунків між двома Церквами (Католицькою і Православною)», із цих слів уже було зрозуміло те, що кардинал Каспер буде робити у Москві все, аби імпонувати московській ієрархії (*Голова папської ради сприяння християнської єдності відвідав Москву і зустрівся з керівництвом РПЦ* // *Агенція Релігійної Інформації* 2 (2004) 16).

⁴³¹ Під час зустрічі митрополит Кирило вимагав, щоб усі греко-католицькі парафії, які є на території Росії, підпорядковувались не греко-католицьким, а безпосередньо римо-католицьким єпископам, на що кардинал Каспер погодився. Однак, про це замовчували у офіційному документі Ватикану про візит Вальтера Каспера (Дідула П. *Інтеграція православ'я в Україні* // *Патріархат* 5-6 (2004) 9. / *Невизнання Патріархату УГКЦ може врятувати католицько-православні стосунки?* // gisu.ua (14.03.2021)).

Також, митрополит Кирил, засудив діяльність оо. редemptористів на «традиційно православному півдні України» (*РПЦ звинуватила УГКУ у прозелітизмі* // *Патріархат* 5-6 (2005) 28).

⁴³² Кардинал офіційно й не отримував запрошення приїхати до Москви, а сам «напросився» відвідати патріарха Алексія II, нащо РПЦ схвально відповіла, адже не мали «сумніву в тому, що Каспер приїхав у Москву не з порожніми руками, а привіз з собою певні заготовки для переговорів з митрополитом Кирилом і Патріархом Алексієм. Складно сказати що вони будуть з себе представляти: "нові пісні про старе", або ж принципова зміна позиції Ватикану» (*Кардинал к нам мчить - может всё случиться... Главный католицький єкуменіст приземлился в Москве и ждет патриаршей аудиенции* // portal-credo.ru (14.03.2021)).

⁴³³ *Католицько-православні переговори в Москві й питання щодо можливості утворення патріархату УГКЦ* // *Бюлетень ЦРІ* 2 (2004) 30.

⁴³⁴ Зокрема, кардинал у документі оправдовує проголошення українського патріархату «канонами, які встановлюють Патріярше право в Церкві на VI Халкедонському Соборі (451р.) Патріярх Варфоломій відкидає таке розуміння, при цьому він відноситься до Константинопольського Собору (879-880рр) і говорить про

українських владик та їхнє прохання про встановлення патріархату, йшло про те, що «Створення такого Патріархату буде “внутрішнім” процесом Католицької Церкви, за допомогою якого Греко-Католицька Церква в Україні буде поставлена на той же рівень, що й інші “католицькі” патріархати, але не на рівень Православних Патріархатів і, безумовно, не на рівень Московського Патріархату»⁴³⁵. Та швидше всього ці слова не переконали Московський патріархат, у зв'язку з чим римський кардинал раптово вилетів до Москви⁴³⁶.

Однак, крім так званого офіційного приводу візиту кардинала, була ще інша причина: лист⁴³⁷ патріарха Варфоломія до папи Івана-Павла II. У ньому йшлося про те, що, якщо Апостольська столиця вирішить надати патріархат для УГКЦ, розпочнуться нові конфлікти між Ватиканом та Православними Церквами⁴³⁸: «цей крок зведе нанівець усі спроби провадити діалог між Католицькими і Православними Церквами, поверне нас в атмосферу ворожості, яка була декілька десятиліть тому. Треба запевнити народ України і всіх православних у тому, що ви не плануєте запровадити патріархат Україні»⁴³⁹. На прес-конференції, повернувшись з Риму, високопреосвященний Любомир, дізнавшись про цей лист, зазначив: «Цей лист сам за себе говорить [...] Такого гострого висловлювання Патріарха Варфоломія ще не було. Треба було сподіватися, що наші бажання чи наші потреби будуть декому невідомі, будуть неспівзвучними з поняттями, розуміннями, які мають деякі Православні Церкви

порушення границь традиційних Патріарших Престолів» (Аржаковський А. «*Наш патріархат міг би стати дуже сильним екуменічним інструментом, який міг би привести до усвідомлення єдності Церкви*» // *Церковний Вісник* 4 (14 березня 2004) 6-7).

⁴³⁵ Недумов О. *Ловушка для кардинала* // ng.ru (14.03.2021).

⁴³⁶ Недумов О. *Ловушка для кардинала* // 4vlada.net (14.03.2021).

⁴³⁷ Цей лист був написаний у 2003 році, а приводом до його написання був лист того ж кардинала Каспера до Алексія II, в якому йшлося про обговорення кількох питань, у тому числі й стосовно проголошення патріархату УГКЦ. Копії листа московський патріарх надіслав Варфоломію та усім іншим предстоятелям Православних Церков. (*Патріархат незгоди? Православні Церкви проти встановлення католицького патріархату на Україні* // *Агенція Релігійної Інформації* 2 (2004) 14). / *Протягом року Українська Греко-Католицька Церква не знала про те* // *Релігійна панорама* 3 (2004) 48.

⁴³⁸ *Вселенський Православний Патріарх Варфоломій закликав Папу не створювати Патріархат Греко-Католицької Церкви України* // *Релігійна панорама* 2 (2004) 49. / *Патріарх Вартоломій I проти надання УГКЦ статусу патріархату* // *Християнський Голос* 4 (2004) 3. / *Патріарх Варфоломій I проти надання УГКЦ статусу Патріархату* // risu.ua (14.03.2021).

⁴³⁹ *Кардинал Гузар кваліфікував на прес-конференції вимогу Вселенського патріарха як «шантажування понтифіка»* // *Бюлетень ЦРІ* 2 (2004) 31. / *Поїздка кардинала В. Каспера до Москви* // *Свобода* 9 (27 лютого 2004) 5.

[...] Я не хочу, щоб ми впадали в якісь крайнощі у зв'язку з цим, бо у православному світі є дуже різні думки у цій справі»⁴⁴⁰.

У подальшому в переддень приїзду до Москви⁴⁴¹ кардинала Вальтера РПЦ опублікувала листа проти створення патріархату УГКЦ, який був підписаний усіма Православними Церквами⁴⁴². У листі йшлося про те, що, на думку усіх Православних Церков, створення патріархату «було б виявом неправомірного прозелітизму Римської Церкви на терені, що канонічно належить Російській Православній Церкві. Це був би прецедент до повного зірвання екуменічного діалогу між обома Церквами»⁴⁴³.

22 лютого відбулась зустріч кардинала Каспера з Алексієм II. Папський посол, на зустрічі сказав, що питання встановлення патріархату для УГКЦ розглядається цілком серйозно Апостольською столицею, і Ватикан хоче почути з цього приводу позицію⁴⁴⁴ усіх Православних Церков⁴⁴⁵. Запевнивши Московського патріарха, що Ватикан високо оцінює аргументи РПЦ у прийнятті

⁴⁴⁰ Кардинал Гузар кваліфікував на прес-конференції вимогу Вселенського патріарха як «шантажування понтифіка» // *Бюлетень ЦРІ 2* (2004) 31.

⁴⁴¹ Перед тим, як прийняти папського посланця, серед російських ЗМІ поширювалось скандальне інтерв'ю о. Роберта Тафта, де він доволі сильно розкритикував політику РПЦ та підлабузницьку позицію Ватикану (Щеткіна Е. Москва, Ватикан и непредсказуемая погода в Украине // *credo.press* (16.03.2021)).

У цьому інтерв'ю єзуїтський священник в інтерв'ю прямо заявляє, що усі дії ієрархів Московського патріархату стосовно впливу на Україну - це просто «наслідок їх лунатичного блукання». Насправді, на думку о. Роберта, московські ієрархи не здатні сприйняти реальність, вони далі «не розуміють уроків історії». Тому, зовсім не варто вважати, що «Патріарх і Синод зберігають постійний контроль над ієрархією і Церквою в тій же мірі, що і Папа в Католицькій Церкві. Московський патріарх - не папа Римський» (Петрушко В.. *Хамов грех ученого иезуита (коментарий в зеркале СМИ)* // *sedmitza.ru* (16.03.2021)).

Далі у інтерв'ю, віце-ректор Папського інституту дає пораду греко-католикам, аби вони самі проголосили патріархат. А відповідаючи на запитання про реакцію стосовно цього Московського патріархату, відповідає відверто: «Та ну її до біса, ця Москва!» (Петрушко В. *Хамов грех ученого иезуита* // *pravoslavie.org*. (16.03.2021)).

⁴⁴² Остерська М. *Ватикан плюс Москва... мінус Київ?* // *Бюлетень ЦРІ 2* (2004) 33.

⁴⁴³ *Звернення Українського патріархального світового об'єднання у справі візиту до Москви Кардинала Каспера* // *Патріархат 5-6* (2004) 7.

⁴⁴⁴ Кардинал Каспер наголосив важливість документа папської комісії «Pro Russia», що «церква латинського обряду повинна з глибокою пошаною ставитись до глибоко укорінених східних традицій і особливо до традицій Православної Церкви [...] Пастирі Римської Церкви повинні прикласти всіх зусиль до заохочення співробітництва з Православною Церквою у всіх можливих напрямках, щоб перед очима усіх засяла та єдність у любові, що повинна панувати між Церквами як переддень повного церковного спілкування (Лемко І. *Патріархат почекає* // *Поступ 302* (2004) / Лемко І. *Патріархат почекає* // *Бюлетень ЦРІ 2* (2004) 37. / Лемко І. *Патріархат почекає* // *Народна Воля 10* (2004) 4).

Документ папської комісії «Pro Russia», виданий після зустрічі делегацій Ватикану та РПЦ у Женеві у березні 1992 року (*Доклад митрополита Смоленского и Калининградского Кирилла, председателя Отдела внешних церковных связей Московского Патриархата о внешней церковной деятельности* // *patriarchia.ru* (16.03.2021)).

⁴⁴⁵ Дідула П. *Справа патріархату УГКЦ знову в Москві* // *Патріархат 5-6* (2004) 4. / *Невизнання Патріархату УГКЦ може врятувати католицько-православні стосунки?* // *Християнський Голос 5* (2004) 2. / *Чутки і припущення не ведуть до правди* // *Свобода 9* (27 лютого 2004) 6.

рішення патріархату для УГКЦ⁴⁴⁶. Натомість під час засідання патріарх Московський висловив свої претензії, звинувативши УГКЦ та Апостольський престол у прозелітизмі, який полягав у місіонерській діяльності католицьких душпастирів серед хрещених у православній вірі християн⁴⁴⁷, крім цього, також наголосив на тому моменті, що РПЦ ніколи ніхто не подякував за те, що протягом 50 років після війни уніати отримували духовному опіку в православних храмах⁴⁴⁸:

Після 1946 р. багато людей на Західній Україні, ті, хто перейшов у православ'я і ті, хто в душі залишився греко-католиком, були під опікою Російської ПЦ. Коли прийшла ж релігійна свобода потрібно було подякувати РПЦ за те, що вона зробила для віруючих Західної України у важкі роки. А що тепер відбулося. На хвилі дикого націоналізму відбувся розгром трьох православних єпархій у Львові, Тернополі та Івано-Франківську⁴⁴⁹ [...] Силою захоплювали храми. Якби ж це було у середньовіччі, але коли це відбувається наприкінці цивілізованого ХХ ст., це уявити неможливо⁴⁵⁰.

Та й це не було основне про, що наголошував Московський патріарх. Алексій II дав чітко зрозуміти, що «встановлення Патріархату поставить на десятиліття хрест на наших відносинах. Унія поширюється і в Росії. В Москві вже два уніатських приходи. Іноді нам кажуть, що це самостійна Церква. Ні. Це частина Римо-Католицької Церкви, і Римо-Католицька Церква в повній мірі несе відповідальність за дії уніатів»⁴⁵¹. Однак, усі ці ультимативні попередження РПЦ блаженніший Любомир згодом розцінив як шантаж: «патріарх Алексій II викрав процес християнського діалогу і тепер вимагає, щоб Ватикан заплатив викуп, аби цей діалог міг тривати далі»⁴⁵². Саме тому:

⁴⁴⁶ Кардинал Вальтер Каспер: «Остаточне рішення завжди приймає Святіший Отець» // Агенція Релігійної Інформації 2 (2004) 17.

⁴⁴⁷ Святіший патріарх Алексій зустрівся з кардиналом Вальтером Каспером // Церковний весник 4 (2004) 2. / Під час зустрічі у Москві з кардиналом Каспером патріарх Алексій II виклав ряд претензій до Ватикану // Бюлетень ЦРІ 2 (2004) 33.

⁴⁴⁸ В Росії ми не гості // Нова Зоря 26-27 (2004) 11.

⁴⁴⁹ Натомість, цим заявам Московського патріархату, виступив речник УПЦ КП Євстратій (Зоря), який коментуючи ці антикатолицькі заяви, говорить, що «Московська патріархія не має жодного морального права виступати від імені православних віруючих Західної України. Православні віруючі тут у переважній більшості належать до Київського патріархату. Меншою мірою – до УАПЦ... І тому, якщо говорити про проблеми стосунків між православними і католиками в Україні (і зокрема в Західній), то ці переговори мають відбуватись не між Московським патріархатом і Ватиканом, а за участю саме Київського патріархату» (*Україна – не релігійна шахівниця* // Бюлетень ЦРІ 3 (2004) 25).

⁴⁵⁰ Патріарх Московський і всієї Росії Олексій II // Релігійна панорама 2 (2004) 31.

⁴⁵¹ Недумов О. Тайная миссия кардинала Каспера // pvo.ng.ru (16.03.2021). / Українське питання знову піднімалося на зустрічі Алексія II з кардиналом Вальтером Каспером // tisu.ua (16.03.2021). / Недумов О. Москва и Ватикан нашли общий язык // ng.ru (16.03.2021).

⁴⁵² Шантаж Алексія II // Свобода 13 (26 березня 2004) 6.

Така реакція прикро вражає, оскільки засвідчує неготовність керівництва Православних церков вирішувати історичні суперечності на підставі врахування законних потреб усіх зацікавлених сторін. Сподіваємося, що в майбутньому своє слово скажуть ті православні кола, які налаштовані на конструктивну співпрацю та порозуміння. Адже екуменізм мусить проявлятися в конкретних і тривалих ділах, які засвідчують добру волю партнерів⁴⁵³.

Вальтер Каспер спробував переконати РПЦ не робити жодних радикальних дій, бо, на його думку, зіпсуття відносин між Церквами зіпсує «імідж» Москви, бо «Росія потребується в Заході, потребується в Римі, якщо не бажає бути ізольованою»⁴⁵⁴. Однак, те, що на закінчення зустрічі⁴⁵⁵ керівництво РПЦ озвучило негативну позицію стосовно патріархату УГКЦ, яку папський кардинал представив Римському понтифіку⁴⁵⁶, свідчило, що кардинал не зміг навести жодних контраргументів, аби переконати московських ієрархів⁴⁵⁷. У свою чергу вони навпаки застерегли його, що патріархату: «Не било, нет і бить не может»⁴⁵⁸, бо відразу ж після зустрічі⁴⁵⁹ у Москві папський посланець заявив⁴⁶⁰ ЗМІ⁴⁶¹, що «Святий престол поки не прийняв жодного рішення і доручив мені проконсультуватися з православною церквою [...] Тепер, коли ми одержали роз'яснення позиції Московського патріархату, ми проведемо свою оцінку ситуації. Я думаю, що вона буде ґрунтуватися на небажанні зашкодити нашим відносинам з Російською православною церквою»⁴⁶². Саме тому

⁴⁵³ Гудзик К. *Ми зберегли свою ідентичність* // day.kyiv.ua (16.03.2021).

⁴⁵⁴ Недумов О. *Ловушка для кардинала* // ng.ru (16.03.2021).

⁴⁵⁵ Кінцевим результатом поїздки була домовленість обох сторін про створення змішаної комісії для обговорення та розгляду «претензій» (Зубов М. *Кардинал уехал, осталась... улыбка. Итоги визита кардинала Вальтера Каспера в Москву* // credo.press (16.03.2021)).

⁴⁵⁶ Гудзик К. *Україна покликана стати екуменічною лабораторією християнства* // День 53 (25 березня 2004) 6-7.

⁴⁵⁷ УГКЦ гідно приймає виклик історії // Свобода 10 (5 березня 2004) 16.

⁴⁵⁸ Білик М. *Добрі думки з приводу церковних проблем* // Свобода 36 (3 вересня 2004) 7.

⁴⁵⁹ В діаспорних газетах, зустріч кардинала Каспера з патріархом Алексієм II окреслили як політичну гру, свого роду «Божественну Комедію», під час якої папський посланець благально переконував московського ієрарха повірити, що перенесення осідку греко-католиків до Києва, не містить жодної загрози для РПЦ, а все робиться, аби послабити діяльність та позицію УГКЦ на Галичині «щоб зліквідувати центр українського церковного націоналізму, який був звернений не лише проти Польщі, але і проти Росії» (Іванків Є. *Наша церковно-політична дійсність у світлі сучасних подій* // Церковний Вісник 16 (5 вересня 2004) 12. / Ватикан знаходить «спільну мову» з Москвою // Бюлетень ЦРІ 9 (2004) 33.

⁴⁶⁰ У розмові із журналістами Вальтер Каспер зауважив, що перед вилітом до Москви, він мав зустріч з Іваном-Павлом II та держсекретарем Анджело Содано. У інтерв'ю кардинал заявив, що питання проголошення патріархату для УГКЦ буде вирішуватись, аби не «пошкодити нашим відносинам з Російською Православною Церквою» (*Німецький кардинал Вальтер Каспер* // Релігійна панорама 3 (2004) 48).

⁴⁶¹ Російські мас-медіа доволі критично оцінили намагання греко-католиків проголосити патріархат, називаючи УГКЦ ««ахіллесовою п'ятою Ватикану», «гнійним апендицитом», який вже отруїв міжконфесійні відносини в Україні, а тепер, того й гляди, зірве світової міжхристиянський діалог» (Анисимов В. *Посеявшие ветер...* // pravoslavnye.org.ua (16.03.2021)).

⁴⁶² *На прохання РПЦ Ватикан поки не створюватиме греко-католицький патріархат в Україні* // ua.korrespondent.net (16.03.2021).

дізнавшись про позицію інших Православних церков, питання греко-католицького патріархату⁴⁶³ надалі буде серйозно розглядатись серед керівництва Католицької Церкви: «ніхто не хоче бачити справжнє руйнування того, що Папа збудував з Православною Церквою»⁴⁶⁴. За деякий час блаженніший Любомир наголосив, що керівництво УГКЦ не бажає, аби проголошення патріархату стало ударом по єдності між Католицькою та Православними Церквами⁴⁶⁵.

Єпископат УГКЦ, довідавшись про візит Москви, який відбувався за їхньою спиною, видає *«Звернення Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії до духовенства, монашества і вірних Української Греко-Католицької церкви з приводу візиту до Москви кардинала Вальтера Катера»*, у якому із здивуванням реагують на дії кардинала Каспера⁴⁶⁶: «Той факт, що обговорення справи внутрішнього розвитку нашої Церкви відбувалося не в Києві, Львові чи Римі, а в Москві - і, що головне, без нашої участі, - стривожив й обурих багатьох греко-католиків»⁴⁶⁷. Наголошуючи у відозві свою чітку позицію, що:

Переговори у Москві⁴⁶⁸ аж ніяк не перекреслюють той магістральний курс на розбудову Патріархату, який випливає з рішень Синоду Єпископів нашої Церкви. [...]

⁴⁶³ Ватикан не будет учреждать греко-католический патриархат на Украине // credo.press (16.03.2021).

⁴⁶⁴ Кардинал Каспер виступає проти Українського Патріархату, однак це вирішуватиме Папа // risu.ua (18.03.2021). / Кардинал Каспер выступил против создания греко-католического патриархата на Украине // credo.press (18.03.2021).

⁴⁶⁵ Глава УГКЦ кардинал Любомир Гузар: «Ми не бажаємо визнання Патріархату за будь-яку ціну» // Агенція Релігійної Інформації 2 (2004) 18.

⁴⁶⁶ Бычков С. Извечный спор славян. Москва и Рим забыли про Киев // portal-credo.ru (18.03.2021). / Про Двадцять другу сесію Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії УГКЦ // Львівські Архиепархіальні Вісті 2 (2004) 54-55. / 25-26 лютого у Львові проходила Двадцять друга сесія Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії... // Благовісник Верховного Архiepіскопа 4 (2004) 128.

⁴⁶⁷ Звернення Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії до духовенства, монашества і вірних Української Греко-Католицької церкви з приводу відвідин Москву кардиналом Вальтером Катером // Церковний Вісник 4 (14 березня 2004) 2-3. / Звернення Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії до духовенства, монашества і вірних Української Греко-Католицької церкви з приводу візиту до Москви кардинала Вальтера Катера // Львівські Архиепархіальні Вісті 3 (2004) 4. / Звернення Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії до духовенства, монашества і вірних Української Греко-Католицької церкви з приводу візиту до Москви кардинала Вальтера Катера // Агенція Релігійної Інформації 7-8 (2004) 2. / Звернення Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії до духовенства, монашества і вірних Української Греко-Католицької церкви з приводу візиту до Москви кардинала Вальтера Катера // Благовісник Верховного Архiepіскопа 4 (2004) 1. / Звернення Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії до духовенства, монашества і вірних Української Греко-Католицької церкви з приводу візиту до Москви кардинала Вальтера Катера // Свобода 10 (5 березня 2004) 16.

⁴⁶⁸ Після того, як Синод УГКЦ на чолі з кардиналом Любомиром заявив, що слова кардинала Каспера не є жодною перешкодою для проголошення патріархату, а УПЦ МП висловила погрозу в сторону блаженнішого Любомира, у якій йшлося про заборону «його Католицькою Церквою» (Не Ватикан, а Православна Церква України Московського патріархату погрожує главі УГКЦ // Релігійна панорама 4 (2004) 18).

Особистою образою для Святішого Отця прозвучали ультимативні попередження, які межують із шантажем, що в разі визнання Папою Патріархату УГКЦ будь-які можливі контакти між католиками і православними будуть перервані⁴⁶⁹ на довгі роки⁴⁷⁰.

1 березня 2004 року відбулась прес-конференція кардинала Любомира, на якій він наголосив, що «зовнішнє визнання не є суттєвим для патріархату – суттєвішим для його заснування радше є шлях, обраний Українською Греко-Католицькою Церквою, щоб внутрішньо розвиватися в своїх зобов'язаннях і традиційній візантійській обрядовості. Це є шлях, на якому УГКЦерква буде природно зростати у своїй повноті»⁴⁷¹.

Предстоятель УГКЦ Любомир Гузар зазначив, що переговори папського кардинала зовсім не перекреслюють намагання УГКЦ проголошення патріархату «Православні церкви сказали своє слово, а ми тепер запитаємо глав східних католицьких церков про їх думку щодо Патріархату УГКЦ. Нехай і вони висловляться»⁴⁷². Крім цього, досить гостро прокоментував останній події: «Патріархат УГКЦ - це не є тільки справа України. Ця справа має дуже поважні розгалуження, і ми мусимо бути свідомі того, що стоїмо в авангарді певної внутрішньої зміни Вселенської Церкви. Коли ми при Божій допомозі досягнемо патріархату, за нами підуть Малабарська й Ефіопська Церкви, й це буде мати великий вплив на Православні Церкви. Багато з того вовтузіння довкруги нашого патріархату є через наслідки, яких бояться»⁴⁷³.

Тоді ж голова екуменічної комісії УГКЦ владика Василь Лостен звернувся з відповіддю на негативну реакцію щодо надання патріаршого устрою до предстоятелів Православних Церков, закликаючи сісти за стіл переговорів:

---

⁴⁶⁹ Патріарх Варфоломій, попередив Івана-Павла II, що в разі визнання Ватиканом патріархату для УГКЦ, буде покладено кінець будь-яким зв'язкам між Православною Церквою та Римом (*Синод УГКЦ. Який відбувся 25-26 лютого, розглянув наслідки візиту кардинала Вальтера Каспера в Москву // Релігійна панорама 3 (2004) 52*).

⁴⁷⁰ *Звернення Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії до духовенства, монашества і вірних Української Греко-Католицької церкви з приводу візиту до Москви кардинала Вальтера Каспера // Мета 3 (2004) 2. / Єпископи Києво-Галицької Митрополії УГКЦ про візит Кардинала Вальтера Каспера до Москви // Благовіст 3 (2004) 2. / Звернення Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії до духовенства, монашества і вірних Української Греко-Католицької церкви з приводу візиту до Москви кардинала Вальтера Катера // Нова Зоря 11 (12 березня 2004) 1. / Ми переконані у власній ідентичності // АРКА 3 (2004) 1. / Звернення Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії з приводу візиту до Москви кардинала Вальтера Каспера // docs.ugcc.ua (18.03.2021). / Звернення Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії до духовенства, монашества і вірних Української Греко-Католицької церкви з приводу візиту до Москви кардинала Вальтера Каспера // Християнський Голос 6 (березень 2004) 1.*

⁴⁷¹ *Шантаж Алексія II // Свобода 13 (26 березня 2004) 6.*

⁴⁷² *Глава УГКЦ Любомир Гузар і єпископат Церкви // Релігійна панорама 4 (2004) 19.*

⁴⁷³ *Новини з життя Греко-Католицької Церкви // Бюлетень ЦРІ 3 (2004) 27.*

Наша Церква є *ecclesia sui iuris* (Церквою свого права) у структурі Східних Католицьких Церков, яка є у повному сопричасті зі Патріаршим Престолом Петра. [...] позиція Московського Патріархату базується на колишніх привілеях, наданих йому російським імперіалізмом і безбожним комунізмом. У сьогоdnішньому світі немає ні на Заході, ні на Сході ексклюзивних канонічних територій, є лише території споконвічного походження. Тому будь-який патріархат, православний чи католицький, може мати таку юрисдикцію впливу будь-де у світі, яку диктують його власні священні канони⁴⁷⁴.

Окрім цього, згодом кардинал Любомир Гузар розповів про персональну зустріч у Римі із Вальтером Каспером, на якій німецький кардинал заявив блаженнішому, що певні слова, які він говорив, не так представили. Любомир Гузар відзначив, що крім усього негативного, що принесла зустріч у Москві, у ній ще є й позитив: «Про візит кардинала Каспера до Москви світ найперше довідався із московських мас-медіа, дещо тенденційних, - пояснює Глава УГКЦ, - Вони ж зреферували те, що хотіли почути. [...] Ми повинні бути вдячними кардиналові Касперу за те, що він зробив нам безплатну рекламу на цілий світ, бо ми б ніколи не змогли оплатити таку рекламу. Про нас заговорили Бі-Бі-Сі, Німецька хвиля та інші, цілком далекі від УГКЦ»⁴⁷⁵.

Вальтер Каспер, будучи головою Папської Ради з сприяння християнської єдності, зовсім не бажав жодного погіршення відносин з Православними Церквами та аби римо-католики в Росії не зазнали утисків⁴⁷⁶. Однак, йому було потрібно в цьому переконати більшість кардиналів Римської курії, які підтримали прохання блаженнішого Любомира про надання патріархату. Було очевидним, що РПЦ одразу гостро відреагує на патріархат для УГКЦ. Тому цей підготовлений сценарій, який відбувався у Москві, був створений задля того, аби показати кардиналам, до чого може призвести визнання патріархату⁴⁷⁷.

3. ОФІЦІЙНА ПОЗИЦІЯ ПРАВОСЛАВНИХ ЦЕРКОВ ЩОДО НАДАННЯ ПАТРІАРШОГО УСТРОЮ

Після офіційної заяви єпископату УГКЦ у наданні патріархату представник РПЦ митрополит Кирил (Гундяєв) бурхливо виступив проти заяви кардинала

⁴⁷⁴ Голова Екуменічної комісії УГКЦ владика Василь (Лостен) // Релігійна панорама 3 (2004) 49-50.

⁴⁷⁵ Безплатна реклама // Бюлетень ЦРІ 6 (2004) 27. / Глава УГКЦ оптимістично налаштований щодо визнання патріархату його Церкви // risu.ua (18.03.2021).

⁴⁷⁶ Левицький Ю-М. Продовжуючи тему патріархату УГКЦ // Церковний Вісник 16 (5 вересня 2004) 10.

⁴⁷⁷ Недумов О. Тайная миссия кардинала Каспера. Посланник Ватикана действовал в Москве по блестяще спланированному сценарию // kotobarabia.eastview.com (18.03.2021).

Любомира, зазначивши, що після надання патріархату співпраця між главами Церков буде виключена, ця справа є образливою для діючого православного патріархату⁴⁷⁸: «Цей крок буде означати, що Ватикан засновує патріархат там, де він уже існує [...] Відносини між РПЦ і Ватиканом могли б покращитися після зустрічі Папи і Патріярха. Однак така зустріч стане можливою за умов, висунутих РПЦ Святому Престолові»⁴⁷⁹. На цю заяву відповів предстоятель УГКЦ Любомир Гузар, вважаючи що Московський патріархат, намагається контролювати через УПЦ МП релігійне життя, адже на Україні існує 19 тисяч парафій, контрольованих РПЦ⁴⁸⁰.

Основною перепорою для надання патріархату у Ватикані стали листи патріярха Варфоломея до Івана-Павла II. Парадоксальним є те, що Константинопольський патріярх надіслав три листи⁴⁸¹, один до Римського понтифіка⁴⁸², до патріярха Алексія, до предстоятелів Православних Церков⁴⁸³,

⁴⁷⁸ Гаваньо І. *Навколо проголошення патріярхату УГКЦ // Патріярхат 11-12 (2003) 17.* / Дмитришин С. *Офіційні представники Російської Православної Церкви виступили з осудом тези Блаженнішого Любомира (Гузара) про можливе надання Українській Греко-Католицькій Церкві патріярхату // Патріярхат 2-3 (2003) 27.*

⁴⁷⁹ *Московська патріярхія гостро зреагувала на заяву кардинала Любомира Гузара // Релігійна панорама 12 (2002) 17.* Офіційні представники Російської Православної Церкви виступили з осудом тези Блаженнішого Любомира про можливе надання Українській Греко-Католицькій Церкві патріярхату // *Патріярхат 2-3 (2003) 27.*

⁴⁸⁰ *РПЦ проти надання УГКЦ статусу патріярхату, а УГКЦ має свою думку // Християнський Голос 24 (грудень 2002) 3.* / *РПЦ проти надання УГКЦ статусу Патріярхату, а УГКЦ має свою думку // risu.ua (18.03.2021).*

⁴⁸¹ 1. Насправді справжньою причиною було те, що Константинополь хотів поставити на місце Московську Церкву, яка заявила, що відмовляється визнавати першість Константинопольської Церкви, обгрунтовуючи тим, що «ми не католики, ми не за вертикаль влади, яку в Церкві представляє Папа Римський, тому першість Константинополя не є для нас обов'язком». Приводом такої заяви з боку РПЦ, була відповідь на події, що сталися на Кубі. Під час перебування на Кубі Константинопольський патріярх зробив доволі делікатний жест, поцілувався з Фіделем Кастро. Цей поцілунок свідчив про вчинок спрямований проти Москви. Тому написавши листи, Варфоломій хотів показати Москві свою спроможність вирішувати найсерйозніші та впливові справи у православному світі, які не під силу вирішити лише Московському патріярхату (Данилиха В. *У боротьбі за першість між Москвою та Константинополем виринуло питання УГКЦ // Патріярхат 3-4 (2004) 13.*

2. Російські вісті, коментуючи цю ситуацію наголосили: «Ультиматум Варфоломія I - сюрприз не тільки для католицького, а й для православного світу. Відносини між Москвою й Константинополем далекі від безхмарних. РПЦ веде битву за духовну монополію за кордоном не стільки з Іваном Павлом II, скільки з Варфоломієм. У всіх на устах ситуація в Естонії, де багато храмів РПЦ перейшли в підпорядкування "Другому Риму". Так само й у Східній та Центральній Європі. Тепер, коли РПЦ швидкими темпами возз'єднується із "зарубіжниками", у Старому світі виникає ситуація двовладдя. За словами голови церковного МЗС митрополита Кирила, Росія повертається до історичної ролі покровительки православних церков у країнах, де православні становлять релігійну меншість» (*Новини з життя Католицької Церкви // Бюлетень ЦРІ 2 (2004) 32.*

3. Ці три надіслані листи цілком заперечують права Папи Римського, згідно з якими він має право створювати патріярхати (*Вірю, що незважаючи на шантаж, Папа визнає патріярхат // Патріярхат 3-4 (2004) 9.*

⁴⁸² У цьому листі Вселенський патріярх виставляє кардинала Каспера, як впертого прихильника патріярхату УГКЦ. За слова о. Роберта Тафта це зовсім не так, «Каспер буде противитись проголошенню патріярхату; це він і повинен робити. Йому було дано будувати мости з православними, а не підривати їх» (*Часто II. Єдність Христової Церкви: дух чи буква? // Свобода 9 (27 лютого 2004) 5.*

⁴⁸³ Усі Православні Церкви підтримали звернення Константинопольського патріярха, засудивши католицьку ідею створення в Україні уніатського патріярхату, наголосивши, що уніатство «є лише неприйнятним між християн методом прозелітизму й викрадення віруючих у Православної Церкви з підпорядкуванням їхньої Церкви

однак не було жодного листа до Глави УГКЦ Любомира. Цим самим Вартоломей⁴⁸⁴ показав, що для нього такої Церкви не існує. А в листі до Московського патріарха взагалі йдеться про домовленість про встановлення автокефалії для Української Православної Церкви, аби лише домогтись зупинити поширення впливу для УГКЦ на теренах України⁴⁸⁵. Наважуючись поради Римському понтифіку, стосовно УГКЦ, спершу «поступово послаблювати її діяльність»⁴⁸⁶, а в подальшому, щоб «Ватикан своїми руками ліквідував УГКЦеркву»⁴⁸⁷.

Проблема створення українського патріархату «об'єднала» усі Православні Церкви, так що вони відправили свої «попередження» до Ватикану⁴⁸⁸: «зазвичай, православні рідко доходять спільної мови, але цього разу вони п'ятнадцятьма “ні”, одноголосно, засудили ідею Патріархату УГКЦ»⁴⁸⁹.

У листі⁴⁹⁰ на відповідь до меморандуму кардинала Каспера, предстоятель Константинопольської Церкви до Івана-Павла II⁴⁹¹ пише⁴⁹²:

Найсвятіший Брате, зрозуміло, що заснування у Вас в Україні Уніятського патріархату [...] виглядає як небезпечний симптом, що посилить недовіру до Вашої Церкви, яка постійно зростає поміж Православними Церквами, і може збільшити небезпеку гострої

Римсько-Католицькій». (Москва, Ватикан і непередбачувана погода в Україні // Бюлетень ЦРІ 2 (2004) 38. / Москва, Ватикан і непередбачувана погода в Україні // Церковний Вісник 12 (2 грудня 2007) 17.

⁴⁸⁴ Варфоломій «підспівав» Московському патріархату та пригрозив Римському понтифіку розривом усіх екуменічних стосунків через проголошення українського патріархату (Вселенський Православний патріарх Варфоломій // Релігійна панорама 2 (2004) 48-49).

⁴⁸⁵ Дідула П. Три листи Патріарха Вартоломея... Чи міг бути ще один? // Патріархат 3-4 (2004) 3-4.

⁴⁸⁶ Продовжуючи тему патріархату УГКЦ // Свобода 29 (16 липня 2004) 9.

⁴⁸⁷ Москва і Константинополь бажають смерті УГКЦ // Свобода 10 (5 березня 2004) 17.

⁴⁸⁸ І дрібні й децю більші Православні Церкви // Релігійна панорама 4 (2004) 36.

⁴⁸⁹ Чи отримає Українська Греко-Католицька Церква статус Патріархату? // zik.ua (20.03.2021).

⁴⁹⁰ Лист фактично був «посипаний» посиланнями на канони перших семи Вселенських Соборів. Патріарх Варфоломій зазначає, що пункти, за якими кардинал Каспер пояснює становлення патріархату є «необґрунтовані інтерпретації», які «можна вважати анахронічним поверненням до середньовічних схем богословської полеміки», коли католицькі богослови використовували аргументи «проти престолу Константинополя і самого інституту патріархів» задля того, щоб легітимізувати «теорію папського примату» (Valente G. *The delicate problem of the Greek-Catholic Patriarchy in the Ukraine And Bartholomew wrote to the Pope...* // 30giorni (20.03.2021)).

⁴⁹¹ Цей лист до Римського понтифіка кардинал Любомир назвав «свого роду шантажем», відзначивши, що коли він після цього перебував із візитом у Ватикані, то не помітив ні в кого жодного занепокоєння стосовно цього листа (Синод УГКЦ, який відбувся 25-26 лютого, розглянув наслідки візиту кардинала Вальтера Каспера в Москву // Релігійна панорама 3 (2004) 52).

⁴⁹² Коментуючи заяву Вселенського Патріарха, в одному із інтерв'ю блаженніший Любомир зазначив, що йому важко зрозуміти аргументацію патріарха, адже «класична форма полягала в тому, що Вселенський Собор визнавав існування патріархатів [...] Другий Ватиканський Собор сказав: нехай будуть встановлені патріархати, якщо збереться Вселенський Собор [...] Але якщо він не збереться і якщо буде потреба встановити патріархат, нехай це зробить Папа, адже в Католицькій Церкві він відповідальний за такого роду дії» (Аржаковський А. *Бесіди з блаженнішим Любомиром Гузаром*. Львів 2007, 58-59. / «Ми є» Інтерв'ю проф. Антуана Аржаковського з Патріархом Любомиром // Патріархат 5-6 (2004) 14-15.

ворожнечі, яка панувала в попередніх століттях. Отже необхідно, щоб Ви з усією силою, виразно й обґрунтовано переконали український народ і всю Православну Церкву в тому, які небезпечні наслідки може мати намір втілення в життя згаданого Преосвященним кардиналом Каспером заснування Уніятського патріархату⁴⁹³.

Незадовго після цього свою позицію висловила УПЦ МП. Предстоятель митрополит Володимир заявив, що «такі дії можуть відкинути православно-католицький діалог на багато століть назад, а про єдиний християнський світ залишиться тільки мріяти»⁴⁹⁴. Митрополит Варшавський Сава, назвав ці дії «продовженням практики заснування латинських патріархів на Сході під час хрестових походів»⁴⁹⁵.

Крім усіх 15 Церков⁴⁹⁶, які висловились проти українського патріархату не було реакції Естонської Православної Церкви, яка не перебувала у добрих на той час стосунках з РПЦ, ні інші українські Православні Церкви: УПЦ з главою митрополитом Константином в США, УАПЦ та УПЦ КП⁴⁹⁷.

Стосовно УПЦ КП, реакція на надання патріархату УГКЦ, як виявилось, відрізнялась від поглядів⁴⁹⁸ інших Православних Церков. Під час конференції «*Патріархат УГКЦ у церковній, історичній та суспільній перспективах*», де обговорювалось питання проголошення греко-католицького патріархату⁴⁹⁹ стало

---

⁴⁹³ Вартоломей, *Послання Патріярха Константинопольського Вартоломея до Папи Івана Павла II // Патріярхат* 3-4 (2004) 7. / *Патріярх Варфоломій проти надання УГКЦ статусу Патріярхату // Християнський Голос* 4 (лютий 2004) 3

⁴⁹⁴ УПЦ Московського патріярхату гостро відреагувала на нові ініціативи з утворення Патріярхату Греко-Католицької Церкви // *Релігійна панорама* 11 (2004) 9. / *Уніяты готуются к оккупации матери городов русских // pravoslavnye.org.ua* (20.03.2021).

⁴⁹⁵ «Унія – це шлях до єдності Церкви» // *Релігійна панорама* 3 (2004) 29.

⁴⁹⁶ Проти утворення патріярхату висловились: Вселенський Патріярх Варфоломій, Олександрійський Патріярх Петро VII, Антіохійський Патріярх Ігнатій IV, Патріярх Святого Міста Єрусалима й усієї Палестини Іринеї, Католикос-Патріярх усієї Грузії архієпископ Мцхетський і Тбіліський Ілля II, митрополит Белградско-Карловацький і Патріярх Сербський Павло, Патріярх Румунський і архієпископ Бухарестський і митрополит Угро-Волохійський, намісник Кесарії Кападокійської Теоктист, Патріярх Болгарський і митрополит Софійський Максим, Архієпископ Атенський і всієї Єллади Христо дуп, Архієпископ Албанський Анастасій, митрополит Варшавський і всієї Польщі Сава, митрополит Православної Церкви Чеських земель і Словаччини Миколай, Глава Православної Церкви в Америці митрополит Герман та єпископ Кіпрської Церкви Варнава. (*Все Поместные Православные Церкви мира негативно отнеслись к идее создания греко-католического патриархата на Украине // sedmitza.ru* (20.03.2021). / *Єдиними устами, але чи єдиним серцем // Богослов'я* 68 (2004) 173-183).

⁴⁹⁷ Галів М. *Чи справді Православна Церква не має за що вибачитись? // Свобода* 26 (25 червня 2004) 9.

⁴⁹⁸ Навіть, діаспорне Православне Братство з Флориди, відіслало лист до Римського понтифіка, у якому просили, аби переговори стосовно патріярхату УГКЦ не відбували ні не в Москві, ні в Стамбулі, а в Києві. Окрім цього, просили аби папа призначив іншу компетентну особу замість кардинала Каспера, бо він «глибоко вразив нас – православних та рівно ж братів і сестер греко-католицьких» (*Православне Братство пише до Івана Павла II // Свобода* 27 (2 липня 2004) 7.

⁴⁹⁹ *На конференції в Києві обговорили вопрос о создании греко-католического патриархата // credo.press* (20.03.2021).

відкриттям, що на відміну від РПЦ та УПЦ МП, православні ієрархи Київського Патріархату нічого не мають проти встановлення патріархату УГКЦ⁵⁰⁰ «Наша Церква не бажає втручатися в цей процес, вважаючи, що право Греко-Католицької Церкви звертатися за визнанням Патріяршого статусу до Папи Римського, а право Папи – визнавати чи ні такий статус»⁵⁰¹, – зазначив прес-секретар УПЦ КП о. Євстратій Зоря⁵⁰². Це згодом підтвердив очільник УПЦ КП Філарет: «Якщо Українська Греко-Католицька Церква бажає мати свій патріархат, ми абсолютно не є проти. Ми утримуємо нейтральну позицію. Не підписуємо ніяких документів проти Української Греко-Католицької Церкви, яка стоїть на тих самих позиція, що й Українська Православна Церква Київського патріархату, - за свою національну Церкву і за Українську самостійну незалежну державу»⁵⁰³. Від самого початку очолення УГКЦ як предстоятеля, а до того єпископа-помічника Глави УГКЦ кардинал Любомир Гузар старався будувати братерські стосунки між Греко-Католицькою Церквою та іншими Українськими Православними Церквами Володимирового хрещення. Найкращі відносини на цей час склались з УПЦ КП, хоч з боку Ватикану і Москви та Константинополя вона не визнавалась, як канонічна Церква⁵⁰⁴.

Врешті-решт дізнавшись про відкладення рішення Івана-Павла II⁵⁰⁵ у проголошенні патріархату УГКЦ на невизначений термін, РПЦ блискуче заявила⁵⁰⁶: «У нашій Церкві високо оцінюють той факт, що Папа Римський з увагою сприйняв позицію майже всіх Помісних православних Церков світу, що

⁵⁰⁰ УПЦ КП прихильна до прагнень УГКЦ мати статус Патріархату // Релігійна панорама 7 (2004) 8. / Осташ І. Тема патріархату від Києва до Любліна // Патріархат 7-8 (2004) 15.

⁵⁰¹ Міжконфесійна зустріч з приводу православно-католицького діалогу // Церковний Вісник 18 (3 жовтня 2004) 10.

⁵⁰² Православно-католицький діалог та визнання Патріархату УГКЦ стали темами обговорення міжконфесійної зустрічі в Польщі // risu.ua 20.03.2021).

⁵⁰³ Фалько А. Не всі православні – проти // Свобода 14 (2 квітня 2004) 7.

⁵⁰⁴ В одному із інтерв'ю ще у 2000-х роках владика Юліан Ѓбур розповів, що суперечки стосовно парафій на Галичині стосуються лише УПЦ МП та УГКЦ, і це є вимогою Ватикану «Рим дозволяє нам спілкуватися тільки з Московським Патріархатом, оскільки інші неканонічні, хоча і ближче до нас» (Фейган Д. Уніати в сумерках // ng.ru (20.03.2021). / Фейган Д. Рим нам - не отец, но и Москва - не мать // ng.ru (20.03.2021)).

⁵⁰⁵ Йде мова про зустріч папи Івана-Павла II з українським єпископатом у 2004 році, на якій Римський понтифік відповів, що питання патріархату серйозно вивчається і папа чекає Богом визначено дня, коли це рішення він може підтвердити. (Создание греко-католического патриархата на Украине откладывается на неопределенное время, дал понять Папа Римский в ходе встречи с членами Синода УГКЦ // credo.press (20.03.2021)).

⁵⁰⁶ Папа Римський постійно шукає шляхи зближення з Церквою Московського Патріархату // Релігійна панорама 7 (2004) 28.

негативно відреагували на ідею створення в Україні УГКЦ. [...] Із заяви чітко випливає, що питання про створення такого патріархату в даний час не буде переводитися в практичну площину. Хочеться сподіватися, що цього не відбудеться ніколи»⁵⁰⁷. А мас-медіа, коментуючи відмову, відзначали: «Ватикан знову станцював під дудку Москви, котра страшенно боїться, аби УГКЦ не перешкодила їй русифікувати Україну»⁵⁰⁸.

4. ВІДПОВІДЬ УГКЦ НА ЗАКИДИ ПРАВОСЛАВНОГО СВІТУ

Релігієзнавець Віктор Єленський у своїй статті *Релігія і політика в Україні: січень-квітень 2004-го* зазначає, що Ватикану було повідомлено, що в разі проголошення патріаршого устрою УГКЦ, на території Росії «відбудеться “зачистка” католицьких священників, ченців і черниць, які не мають російського громадянства, з боку відділів віз і реєстрацій, а також інші планомірні, масштабні дії різних державних відомств, спрямовані на те, щоб паралізувати будь-які соціальні програми Римо-Католицької Церкви й узагалі зробити функціонування її структур у Росії якомога складнішим»⁵⁰⁹.

Спочатку світові ЗМІ не дуже наважувались коментувати зустріч кардинала Каспера з ієрархами Московського патріархату. Справжню «погоду» у цьому питанні зробив колишній професор Папського Східного Інституту, о. Роберт Тафт, який всупереч усім критеріям визнання патріархату, в одному із інтерв'ю⁵¹⁰ висловився, що Східні Католицькі Церкви⁵¹¹ мають цілком повне

⁵⁰⁷ У Російський ПЦ «оцінили» відмову Папи Римського від проголошення найближчим часом патріархату УГКЦ в Україні // *Релігійна панорама* 6 (2004) 32. / «... І Москва задоволена» // *Нова Зоря* 25 (2004) 2. / Гудзик К. Папа Римський відмовив українським греко-католикам // day.kyiv.ua (20.03.2021).

⁵⁰⁸ Ковпак дьогтю в бочці УГКЦ // postup.brama.com (20.03.2021).

⁵⁰⁹ Єленський В. *Релігія і політика в Україні: січень-квітень 2004-го* // risu.org.ua (25.03.2021).

⁵¹⁰ Коли о. Роберта Тафта, запитали, чи є якісь причини у Католицькій Церкві, які можуть не допустити проголошення патріархату для УГКЦ, на що він відповів: «Ви жартуєте? Адже Ватикан надав статус патріархату Коптській Церкві, кількість вірних якої така мала, що може поміститись у цій кімнаті! Хвилюються тільки православні, які не хочуть визнати самого існування унійних церков. Вони завжди дивляться на цих людей (уніатів), як на свою власність, яку у них відібрали» (*Церква: історію неможливо повернути назад* // day.kyiv.ua (25.03.2021)).

Також, зазначивши, що причиною протидії РПЦ і УПП МП в питанні проголошення патріархату УГКЦ, є те, що: «Православні хочуть мати під владою весь регіон колишньої Київської Русі, що включає українські, московські та новгородські землі – три історичних центри. Таким же чином можна було б поширити папську юрисдикцію на усю територію Італії» («*Отець Роберт Тафт: Українці можуть проголосити Патріархат і самі*» // *Експрес* 15 (15-22 квітня 2004) 19).

⁵¹¹ Згідно з декретом про Східні Церкви *Orientalium Ecclesiarum* Отцями Собору було проголошено можливість створення у Католицькій Церкві патріархату «де буде така необхідність» (*Канонічна комісія ad hoc патріархату УГКЦ. Робочий документ «PRO MEMORIA»* // *Богослов'я* 66 (2002) 270).

право на проголошення патріаршого устрою, після того, як вона «набуває певної стійкості, єдності, сили»⁵¹²:

Сьогодні УГКЦ поширена не лише на Заході й Сході України, але й в Росії, Казахстані. Її вірні мають право на душпастирську опіку. [...] Я говорю не про кількість храмів чи громад, а про реальну кількість вірних, які приходять на богослужіння до храму. Характерною ознакою українських католиків є те, що вони відвідують церкву. Чому Російська Православна Церква так не хотіла повертати цей регіон Католицькій Церкві? Тому що це те місце, звідки йшли прибутки та священничі покликання, адже число священників – вихідців із Західної України – дуже велике⁵¹³.

Крім цього, отець Роберт рішуче наголосив, що греко-католикам у разі цілковитої відмови з боку Ватикану, потрібно просто самим та проголосити патріарший устрій. Він радив греко-католикам:

«Зробіть два кроки. По-перше, публічно проголосіть патріархат. По-друге, зверніться до Ватикану з проханням його визнати. А коли визнання не буде, тоді можна відмовитися від тої пошти, яка адресується не патріархату. Скажімо, Державний секретар Ватикану відправляє листа українському архієпископу. «Але ми не маємо архієпископа, — кажете ви, у нас — патріарх!» І відправляєте нерозкритого листа назад з поміткою «Адресат невідомий»⁵¹⁴.

Ці слова прокоментував кардинал Каспер: «як голова Папської Ради зі сприяння християнській єдності, висловлюю жаль у зв'язку з публікацією такого тексту і заявляю, що ми націлені на мирні та братні взаємини з Православними Церквами. Отець Тафт не перебуває сьогодні на жодній офіційній посаді – він професор-емерит. Це інтерв'ю – справа його совісті. Я не можу відповідати за його думки. Те, що він каже, не наша позиція і не наш стиль»⁵¹⁵.

Блаженніший Любомир, озвучивши свою позицію, стосовно думки Роберта Тафта сказав: «Церква і сама могла б оголосити про свій патріархат без дозволу Святійшого Отця. Проте Українська Греко-Католицька Церква цього не робитиме. “Ми намагаємося максимально дотримуватися норм церковного права. [...] А проголосивши патріархат самостійно, ми ніби накладемо на нашу Церкву певний “первородний гріх”, створимо конфліктну ситуацію”»⁵¹⁶.

⁵¹² Отець Роберт Тафт, відомий фахівець з літургії // Релігійна панорама 3 (2004) 51.

⁵¹³ «Я би радив українцям: просто проголосіть Патріархат і отримайте його» // Християнський Голос 5 (березень 2004) 1-2. / «... Проголосіть Патріархат і отримайте його» // АРКА 6 (2004) 4.

⁵¹⁴ До питання патріархату УГКЦ // Бюлетень ЦРІ 3 (2004) 27. / о. Роберт Тафт: «Я би радив українцям: просто проголосіть Патріархат і отримайте його» // Нова Зоря 9 (2004) 4. / Липовецький С. Випробування патріархатом // umoloda.kyiv.ua (25.03.2021).

⁵¹⁵ Дідула П. Справа патріархату УГКЦ знову в Москві // Патріархат 5-6 (2004) 4.

⁵¹⁶ Сиривко І. Церкві бракує чуда // Поступ 387 (11 червня 2004) 11.

Крім о. Тафта, чимало теологів, в тому числі і ватиканських, нав'язували кардиналу Гузару, аби той самостійно проголосив патріархат. Натомість, стосовно, цієї ситуації блаженніший відповів, що вони мають де в чому рацію:

Але я не є налаштований так радикально. Те, що від нас вимагалось, ми уже зробили, але надалі і я, й інші владики хочемо дотримуватися рамок церковного закону. Бо у такий спосіб ми закладемо солідну базу, і нам ніхто нічим не дорікне. Можна насильно щось спробувати робити, й при цьому досягається певний ефект, але я б не хотів чимось обтяжувати нашу Церкву. Такий спосіб діяння нам не підходить⁵¹⁷.

Папський літургіст, о. Роберт Тафт, перебуваючи у Львові, додавав до своїх попередніх коментарів, свою точку зору навколо протистоянь між РПЦ та Ватиканом. Отець зазначив, що згідно із православним трактуванням Московського патріархату усі вірні є їхньою власністю, яку католики від них намагаються забрати, однак «вони не можуть до кінця усвідомити того, що ніхто таким чином не зможе змінити хід історії. Греко-католики належали до Католицької Церкви від 1596 року і не мають наміру залишати її»⁵¹⁸.

Наступним кроком, на думку⁵¹⁹ блаженнішого Любомира, потрібно продовжити налагоджувати діалог із предстоятелями Православних Церков, розіславши їм насамперед листи з описом причин, згідно з якими УГКЦ прагне домогтися патріаршого устрою, адже на його думку «патріархат є засобом міжконфесійного діалогу, а не перешкодою на шляху до нього»⁵²⁰. Проте російські мас-медіа, розцінили ці слова як те, що «глава УГКЦ ніяк не хоче рахуватися з фактом категоричного виступу всіх Помісних Православних церков проти заснування патріархату греко-католиків в Україні, про що було зроблено офіційні заяви»⁵²¹. Натомість світові ЗМІ подавали слова кардинала Любомира в іншому значенні, що блаженніший зазначив, що не бажає йти на радикальний

⁵¹⁷ «Самопроголошення патріархату небажане» // Бюлетень ЦРІ 6 (2004) 27.

⁵¹⁸ Ковалик Л. о. Роберт Тафт: Українці можуть проголосити Патріархат і самі // Бюлетень ЦРІ 4 (2004) 18.

⁵¹⁹ Після зустрічі у 2004 році з Римським понтифіком предстоятель УГКЦ Любомир Гузар зробив висновок, що надалі, на його думку потрібно «пояснювати своїм і чужим, чому патріархат, що це для нас значить патріархат». Тому що, самі українці до кінця не розуміють, що означає поняття «патріархат» і як він утворюється: «тому Церква найближчим часом планує дати відповіді на ці питання, роз'яснити суть справи патріархату. Щодо одностайної заяви 15-ти православних Церков проти патріархату УГКЦ [...] «вони ніколи нас не питали, що ми думаємо, як ми це бачимо, чому ми цього хочемо?»» (Незважаючи на недавню відмову, Глава УГКЦ Любомир кардинал Гузар впевнений, що Папа Римський «став на шлях створення Патріархату УГКЦ» // Релігійна панорама 6 (2004) 14).

⁵²⁰ «Споконвіку було Слово»: «Форум родини» у Львові. Навколо проголошення Патріархату УГКЦ. Християнське радіо Франції. Альтернативна служба в Україні // radiosvoboda.org (2.04.2021).

⁵²¹ Гудзик К. Любомир Гузар не зробить радикальних кроків // day.kyiv.ua (2.04.2021).

крок про проголошення патріаршого устрою для Церкви: «Я не збираюся робити які-небудь радикальні кроки, оскільки не бачу для цього причин»⁵²².

При відмові, а точніше у певному затишші у справі патріаршого статусу Святішим Отцем, Любомир Гузар також вбачав, що однією з причин того, що Римська курія виступала проти патріархату УГКЦ, було те, що вони остерігались того, що греко-католики можуть «відійти від єдності з Ватиканом»⁵²³, ставши незалежною від Апостольського престолу Церквою. Тому в такому разі греко-католики не будуть більше узгоджувати з ним жодні рішення, а тим паче питатись їхньої думки: «Патріархат не мусить виникнути до кінця року, ні найближчими роками. Він попросту дуже потрібний [...] Є дуже багато труднощів у проголошенні Патріархату. У Римі панують дві остороги. По-перше, дехто остерігається, що коли ми станемо Патріархатом, то відійдемо від спільноти наступника Петра. По-друге, бояться, що наша Церква стане національною. Мусимо сказати, що це не так. Ці побоювання безпідставні»⁵²⁴. Крім цього відзначив, що проголошення патріархату УГКЦ є справою часу⁵²⁵.

Найголовнішою із причин, на думку ієрархів УГКЦ, чому папа не проголошує патріархату саме через «побоювання за католиків у Росії та інших традиційних православних територіях, пов'язане з можливим ускладненням процедури отримання ними віз і дозволів на будівництво»⁵²⁶.

Кардинал Любомир Гузар в інтерв'ю на ці слова відповів, що він не має сумнівів стосовно того, що Римський архиєрей бажає проголосити патріархат, однак папа, всупереч усьому, хоче продовжувати екуменічний діалог⁵²⁷, проте: «Ватикан повинний, однак, визначитися, чи обіцяє діалог з РПЦ так багато, що за для цього потрібно відкласти в задню шухляду бажання греко-католиків... Буде дуже важко пояснити нашим віруючим затримку справи з наданням

⁵²² «Споконвіку було Слово»: «Форум родини» у Львові. Навколо проголошення Патріархату УГКЦ. Християнське радіо Франції. Альтернативна служба в Україні // radiosvoboda.org (2.04.2021).

⁵²³ Осідок УГКЦ в Києві: погляд на новину зі сторони // *Свобода* 42 (21 жовтня 2005) 19.

⁵²⁴ Глава УГКЦ Любомир Гузар не налаштований оптимістично щодо патріаршого вивершення керованої ним Церкви // *Релігійна панорама* 8-9 (2004) 11. / Копанська Д. *Країна без домінуючої Церкви* // *Бюлетень ЦРІ* 6 (2004) 31-32.

⁵²⁵ *Київська церква* // *Патріархат* 1-2 (2005) 26.

⁵²⁶ «Присуд смерті» // *Бюлетень ЦРІ* 4 (2004) 19-20.

⁵²⁷ Глава УГКЦ переконаний, що статус Патріархату не є перешкодою для єдності Церков // risu.ua (2.04.2021).

патріархату. У людей може з'явитися відчуття, що їх зрадили»⁵²⁸. Крім цього, коментуючи відтягування у Ватикані справи патріархату Римським понтифіком, предстоятель УГКЦ зазначає: «Ми не хочемо, щоб наш Патріархат був кінцевим ударом по єдності. Навпаки, ми будемо використовувати такий статус для рівноправної праці задля єдності. Ми хочемо запевнити, що це не спричинить якихось перешкод, але має бути плян. Слова “не зараз” - це не відповідь»⁵²⁹.

Однак, український єпископат бажав, аби патріархат проголосив саме Іван-Павло II. Предстоятель греко-католиків Любомир Гузар вкотре підкреслив те, що патріарший устрій дам би змогу надалі плідно розвиватись УГКЦ:

Минулого року ми досягли повної згоди серед українських греко-католицьких єпископів про те, що наша Церква вже є патріархатом... Папа не є тією особою, яка створює патріархати. Патріархат - то Церква народу, яка вже існує, має свою духовність, ієрархію, богослов'я і яку треба тільки визнати. Папа, даючи згоду, є межею того визнання... Наша Церква є Церквою-сестрою для Церкви Риму [...] ми є Церквою в повному розумінні, рівною з Латинською Церквою⁵³⁰.

Справа патріархату була у швидкому часі «притихла» серед ватиканських посадовців, а ще й стан здоров'я Глави Католицької Церкви став значно погіршуватись. Навіть італійські ЗМІ зазначали, що якщо український патріархат не визнає сьогоднішній Римський понтифік Іван-Павло II, у якого «можливо є українська кров по материнській лінії, то його наступники навряд чи наважаться на такий крок»⁵³¹. Однак цього не сталося. За деякий час, 2 квітня 2005 року помирає папа Іван-Павло II⁵³². Прес-секретар Глави УГКЦ о. Ігор Яців, висловив у інтерв'ю, що: «Тепер, зі смертю Івана Павла II, схоже, померли й реальні шанси УГКЦ на патріархат, адже серед претендентів на апостольський престол наразі не вбачається фігури, яка могла би перейматися нашими справами так, як це робив поляк і антикомуніст Король Войтила. [...] Щодо “патріархальної

⁵²⁸ Гудзик К. *Церкви Світу* // day.kyiv.ua (2.04.2021). / Недумов О. *Тайная миссия кардинала Каспера* // ng.ru (2.04.2021).

⁵²⁹ Глава УГКЦ переконаний, що статус Патріархат не є перешкодою для єдності Церков // *Благовіст* 3 (2004) 1. / Глава УГКЦ переконаний, що статус Патріархат не є перешкодою для єдності Церков // *Церковний Вісник* 6 (14 березня 2004) 1. / УГКЦ намерена добитися статусу патріархата // *credo.press* (2.04.2021).

⁵³⁰ Українська Греко-Католицька Церква є найбільшою із Східних Церков // *Релігійна панорама* 3 (2004) 51. / УГКЦ: жертовний агнець на переговорах Москви и Рима? // *comments.ua* (2.04.2021).

⁵³¹ Патріархату УГКЦ потребує уся Україна // *Бюлетень ЦРІ* 3 (2004) 29.

⁵³² Гузар Л. Муж провидіння // *Патріархат* 5-6 (2005) 3. / Лист блаженнішого Любомира до вірних Української Греко-Католицької Церкви із закликом про молитву за покійного Святійшого Отця Івана Павла II. // *Благовісник Верховного Архiepіскопа* 5 (2005) 62. / Лист блаженнішого Любомира до вірних Української Греко-Католицької Церкви з приводу смерти Святішого Отця Івана Павла II // *Церковний Вісник* 8 (17 квітня 2005) 1.

справи»⁵³³. Згодом, після обрання нового папи Бенедикта XVI⁵³⁴, зі слів кардинала Любомира простежується, що він гадає, що не все ще втрачено. Тому зазначив, що поки жодних радикальних кроків він не робитиме:

Ми не сподіваємося якихось радикальних змін у структурі нашої Церкви чи якихось непередбачених нових підходів. Надання патріархату не є справою радикальної зміни. Патріархат (патріарший устрій) – це нормальний спосіб існування, нормальна структура кожної Східної Церкви свого права. І кожна Церква в міру свого розвитку, зростання, приходять до певного пункту, в якому завершення структури є цілком природним і в ніякий спосіб не є радикальним⁵³⁵.

На його думку, новообраний папа є дуже добре ознайомлений із проблемою греко-католиків⁵³⁶. Так як це питання широко обговорювалось серед Римської курії⁵³⁷. Слід врахувати, що новообраний папа Йосиф Рацингер був одним з тих трьох кардиналів, які у 2003 році виступили серед колегії кардиналів проти патріаршого статусу для УГКЦ⁵³⁸.

Також, як не дивно, одразу після початку понтифікату Бенедикта XVI, сценарій РПЦ з Ватиканом повторився. Кардинал Каспер швиденько збирає валізи та вирушає до Москви, озвучуючи для ЗМІ офіційну мету поїздки: «продовження діалогу із Московською патріархією»⁵³⁹. Запевняючи також, що українське питання не буде включене до питання обговорення під час візиту, заявляючи, що він нібито «“не зобов’язаний говорити про іншу церкву” (маючи на увазі УГКЦ) і вважає, що вона має сама вести діалог»⁵⁴⁰. Однак, все ж московська ієрархія не могла не згадати за УГКЦ під час зустрічі, розкритикувавши перенесення осідку греко-католиками до Києва та намагання

⁵³³ Кончина папи Івана Павла II: відгук в Україні // Бюлетень ЦРІ 4 (2005) 49.

⁵³⁴ Лист блаженнішого Любомира до вірних Української Греко-Католицької Церкви із проханням про молитву за новообраного Святішого Отця Венедикта XVI // Благовісник Верховного Архiepіскопа 5 (2005) 71. / Лист блаженнішого Любомира до вірних УГКЦ з нагоди вибору Святішого Отця Венедикта XVI // Церковний Вісник 10 (1 травня 2005) 3.

⁵³⁵ Оцінюючи перші рішення нового Папи щодо УГКЦ, більшість журналістів сходились на думці, що від нього чогось доброго очікувати не приходиться, бо ж він не здатний на радикальні кроки (Блаженніший Любомир Кардинал Гузар: Суть Божої науки ми жодним чином не можемо змінювати // zik.ua (2.03.2021). / З обранням нового Глави Католицької церкви УГКЦ сподівається на отримання статусу патріархату // zik.ua (2.03.2021)).

⁵³⁶ Шиманський О. «Бенедикт XVI – надія для світу» // Бюлетень ЦРІ 4 (2005) 69.

⁵³⁷ Яців І. «Суть Божої науки ми жодним чином не можемо змінювати» // Патріархат 7-8 (2004) 6. / Яців І. «Суть Божої науки ми жодним чином не можемо змінювати» // Церковний Вісник 10 (15 травня 2005) 9.

⁵³⁸ Левицький Ю-М. Ватикан і греко-католики Росії // Свобода 35 (2 вересня 2005) 7.

⁵³⁹ Саме цього після вибору нового понтифіка очікував предстоятель РПЦ Алексій II, заявивши, що усі подальші спроби поліпшення стосунків між Церквами він сприймає позитивно (Патріарх Алексій II рассчитывает на конкретные действия Бенедикта XVI по устранению напряженности между православными и греко-католиками в Украине // pravoslavie.org.ua (10.04.2021)).

⁵⁴⁰ Ватикан і Москва поговорили про Київ // ua.korrespondent.net (10.04.2021).

створення патріархату УГКЦ⁵⁴¹. Згодом у інтерв'ю очільник УГКЦ Любомир Гузар, висловлюючи свою думку про надання патріаршого устрою за понтифікату Бенедикта XVI, зазначив:

Патріархат церкви – це свідчення рівня її розвитку, а ми вже десь досягнули його. Іван Павло II сказав, що ГКЦ уже рівня патріаршого, і він чекає Богом визначеного дня, щоб проголосити це для всього світу. Але йому це не судилося, він відійшов від нас, бо життя є життя. Але цілком можливо, що це може статись за Папи Бенедикта XVI. І від того, хто є папою: чи поляк, чи німець, чи нігерієць, нічого не змінюється. Якщо УГКЦ досягне належного рівня у всіх своїх структурах, внутрішньому житті⁵⁴², то безумовно, її буде проголошено патріаршою⁵⁴³.

Поміж ці події у Ватикані відбулась зустріч предстоятеля УГКЦ Любомира Гузара з папою Бенедиктом XVI, на якій український кардинал вкотре порушив, справу проголошення патріархату. На що Римський понтифік не назвав жодної конкретної дати⁵⁴⁴, лише відповів високопреосвященнішому Любомирові: «Нехай ця справа визріває далі»⁵⁴⁵. Владика Гліб Лончина, за деякий час заявив, що від початку очолювання Католицької Церкви папою Бенедиктом XVI, намагання визнання патріаршого устрою УГКЦ продовжується: «сам Папа заохочував Блаженнішого Любомира продовжувати це старання, що й робиться. В червні в Римі відбудеться засідання Постійного Синоду й, з певністю, справу Патріархату буде порушено перед Святішим Отцем»⁵⁴⁶.

⁵⁴¹ *Ватикан і Москва поговорили про Київ* // ua.korrespondent.net (10.04.2021).

⁵⁴² Під час очолювання УГКЦ, кардинал Мирослав Любачівський, стосовно структур УГКЦ, визнавав, що вони є патріарші, однак у документах він не підписувався як «патріарх».

Натомість, у блаженнішого Любомира, з початку зайняття посади Предстоятеля УГКЦ були трохи інші погляди. Він говорив, що на той час структури УГКЦ є верховно-архієпископські. Саме тому його тактикою було знайти будь-який компроміс, аби пришвидшити справу патріархату «Ти хочеш вспоминати патріарха – вспоминай. Ти хочеш вспоминати Верховного Архієпископа – вспоминай. Але щоби одні і другі в цілій нашій Церкві мали свободу це робити, оскільки питання не є остаточно вирішене» (Бурка Л. *Отець-доктор Михайло Димид «Ми не ступатимемо вперед, якщо правда з наших уст не буде лунати до кінця»* // *Агенція Релігійної Інформації* 4 (2002) 12).

⁵⁴³ *Новий Папа і перспективи проголошення патріархату УГКЦ: думки українських греко-католиків* // *Бюлетень ЦРІ* 4 (2005) 70. / Матвій Я. *УГКЦ вірить у свій патріархат* // postup.brama.com (10.04.2021).

⁵⁴⁴ Кардинал Гузар коментуючи слова предстоятеля Римського престолу, відзначає, що основною на даний час причиною є РПЦ, яка досі не може змиритись із тим, що в Україні може бути визнаний канонічний патріархат «А Захід не хоче сперечатися з Московським патріархатом із екуменічних мотивів. Є й ще одна причина. Бачте, “патріархат” — це певна автономія, вища за митрополію, яку зараз маємо; в патріархаті багато важливих питань є компетенцією внутрішньою, незалежною від Ватикану. А влада — це, знаєте, така річ, яку ніхто не хоче випускати із рук». (Гудзик К. *Любомир Гузар: «Християнство — то домінантна складова історії української культури»* // day.kyiv.ua (10.04.2021)).

⁵⁴⁵ *Глава УГКЦ сподівається, що не пізніше осені відбудеться переміщення осідку Києво-Галицької митрополії до Києва* // *Бюлетень ЦРІ* 5 (2005) 26.

⁵⁴⁶ *Від початку понтифікату Папи Бенедикта XVI йдуть далі старання про визнання Києво-Галицького Патріархату* // *Релігійна панорама* 6 (2006) 35.

Згодом так і сталось. Під час праці Постійного Синоду УГКЦ у 2006 році у «Вічному місті» українські єпископи вкотре зустрілись із кардиналами Римської курії, окремі особи⁵⁴⁷ якої далі зазначили, що не бачать потреби у патріархаті УГКЦ. Про це в скорім часі розповів предстоятель УГКЦ Любомир:

Щодо Патріархату ми все ще маємо деякі світоглядні труднощі. Є групи осіб, яким видається, що існування такого українського Патріархату не є потрібне. Суттєве те, що богословських проблем нема. Вселенський собор і право говорять, що коли є потреба - патріархат треба створювати. Найбільша трудність на сьогодні полягає у тому, що нема чіткого в'яснення, в чому полягає потреба проголошення патріархату. Ані собор, ані кодекс не пояснили, в чому полягає ця потреба. Коли патріархат має стати дійсністю⁵⁴⁸?

Відбулась також зустріч із єпископом Риму, на якій Римський понтифік, відповівши єпископам, наголосив, що він схвалює ідею⁵⁴⁹ створення патріархату УГКЦ⁵⁵⁰, однак стосовно цього питання існують розбіжності серед священнослужителів Католицької Церкви, і окрім цього, частина духовенства вважає, що це може в подальшому привести до втрати підтримки⁵⁵¹ УГКЦ з боку Апостольської столиці і погіршить міжконфесійні відносини з Православними Церквами⁵⁵². Результати цієї зустрічі бурхливо обговорювались на шпальтах українських газет, де позицію нового понтифіка не всі підтримували. ЗМІ оцінювали відповідь Бенедикта XVI, порівнюючи з поглядами його попередника Івана-Павла II:

---

⁵⁴⁷ Це були, давні ватиканські «друзі» УГКЦ: префект Конгрегації Східних Церков Ігнес Мусса Дауд та Голова Папської ради сприяння єдності християн Вальтер Каспер, які ще у 2003 році, виступили проти греко-католицького патріархату, і за три роки їхня думка так і не змінилась (Гудзик К. *Греко-католики наближаються до патріархату* // day.kyiv.ua (10.04.2021)).

⁵⁴⁸ *Визнання Патріархату не є справою виключно нашої Церкви* // Патріархат 9-10 (2006) 15.

⁵⁴⁹ На цю не багатослівну заяву відповів єпископ Переяславсько-Хмельницький УПЦ (КП) Дмитро, назвавши це «подвійною грою», зазначивши, що «насправді у Ватикані ніколи не погодяться з патріархатом УГКЦ. Папа на це ніколи не піде, оскільки Ватикан знаходиться в тісних зв'язках з Московським патріархатом і обидві церкви дуже дорожать своїми відносинами» [...] «навіть якщо УГКЦ отримає патріархат, то це нічого не змінить. В УГКЦ немає ніяких традицій патріархату. Це звичайна католицька церква східного обряду, і навіть від визнання патріархату нічого не зміниться. Ватикан не визнає ніяких патріархатів, і ті, що є зараз».

Радикальніше відреагувала на це УПЦ (МП), виключивши будь-яку можливість надання патріархату «У греко-католиків ніколи не буде патріархату. Хіба що вони будуть захоплювати церкви силовим шляхом і так домагатися патріархату», [...] «всі наміри греко-католиків – їх особисті проблеми»». (*Греко-католики делают карьеру. Любомир Гузар попросил в Ватикане статус Патриарха* // credo.press (10.04.2021)).

⁵⁵⁰ *Любомир Гузар: Святіший Отець схвалив ідею створення Патріархату УГКЦ* // zik.ua (10.03.2021).

⁵⁵¹ Слова Римського понтифіка прокоментував владика УГКЦ Гліб Лончина, наголошуючи на тому, що створення незалежного від Ватикану автокефального патріархату не розглядається «Ми віримо, що центром єдності в церкві є спадкоємець апостола Петра - римський архієрей. Ми бажаємо Єдиної помісної церкви в Україні, яка знаходиться в єдності зі Святішим отцем» (*В Ватикане допускают признание греко-католического патриархата на Украине, но с сохранением его в юрисдикции Ватикана* // pravoslavnye.org.ua (10.04.2021). / Гудзик К. *Чи буде в Україні Греко-католицький патріархат?* // day.kyiv.ua (10.04.2021)).

⁵⁵² *Папа Римський Бенедикт XVI против создания Униатского Патриархата* // pravoslavnye.org.ua (10.04.2021). / *Папа Римський Бенедикт XVI против создания униатского патриархата на Украине* // patriarchia.ru (10.04.2021).

Бенедикт XVI в питанні надання УГКЦ статусу Патріархату хитрить так, як і його попередник Іван Павло II. Той Понтифік заявляв, що вирішення цього питання у нього на умі, так і цей начебто схвалює наміри українських греко-католиків мати свою власну, майже незалежну церкву і водночас заявляє про свій намір обговорити це питання з представниками інших церков України. [...] Жив би нині митрополит Йосиф Сліпий, то з УГКЦ Ватикан говорив би іншою мовою: статус Патріархату вона мала б давно⁵⁵³.

Згодом, після цієї зустрічі, прес-секретар Глави УГКЦ о. Ігор Яців заявив, що Українська Греко-Католицька Церква зняла питання свого патріархату, як першочергової мети «Справа в тому, що нині відсутній процес, який можна було б назвати переговорним [...] Ми не ведемо переговори з Ватиканом про титул Патріарха. Відбувається інший процес - процес розвитку Церкви і її окремих структур [...] Коли Церква виходить на певний рівень розвитку, то вона вже є патріаршою, а Апостольська Столиця як компетентний орган визнає її в статусі Патріархії»⁵⁵⁴. Це стало підтвердженням слів блаженнішого Любомира, який заявив, що насамперед УГКЦ не повинна бути нагороджена патріаршим устроєм через те, що вона є Церквою мученицею, а для цього їй насамперед потрібно досягти розвитку у внутрішній сфері діяльності та праці її церковних структур.

Проаналізувавши ці події робимо висновок, що Апостольський престол і сам Римський понтифік не мали жодного зацікавлення в наданні патріаршого устрою для УГКЦ. Кардинали Римської курії боялись, що цей радикальний крок може звести нанівець усі зусилля, прикладені для розвитку Католицької Церкви в країнах СНГ. РПЦ ж в замість на це могла влаштувати «гоніння» на католиків на території Росії. А про ведення в подальшому будь-якого екуменічного діалогу між Ватиканом та Православними Церквами годі було і мріяти. Тому Святий престол зовсім не квапився надавати греко-католикам патріарший устрій, а старався відтермінувати та почекати «кращих часів» для цієї нагоди. Натомість врешті-решт обурившись на негативну відповідь та не бажаючи створити конфлікт між Церквами довкола патріархату та втягнути у це УГКЦ, блаженніший Любомир покійно приймає цю відповідь.

⁵⁵³ Бенедикт XVI в питанні надання УГКЦ статусу Патріархату хитрить так, як і його попередник Іван Павло II // Релігійна панорама 8-9 (2006) 16.

⁵⁵⁴ Українська Греко-Католицька Церква зняла питання свого Патріархату // Релігійна панорама 7 (2006) 16.

ВИСНОВКИ

Праця у справі помісності Церкви набрала обертів після обрання владики Любомира Главою УГКЦ. Блаженніший розумів, що Римський понтифік Іван-Павло II мав серйозний намір проголосити патріархат, однак є очевидним, що дії кардиналів у Римській курії за спиною Синоду УГКЦ виглядали доволі бюрократичними. Адже одні кардинали закидали, що Греко-Католицькій Церкві будуть надані права і вона стане цілком автономною Церквою і це може нашкодити авторитету Апостольського престолу. Іншою стороною є те, що Апостольський престол не хотів за жодних умов розвивати відносини з Російською Православною Церквою. Католицький обряд на початку 2000-х значно почав поширюватись у Східній Європі, що навіть поставала потреба у встановленні латинських структур Церкви. Однак, будь-який крок Ватикану без погодження Московського патріархату розцінювався з боку Синоду РПЦ, як акт прозелітизму. З Москви до Риму приходили листи з ідентичним змістом погроз, як і у 1980 році, патріархом Піменом після засудження Синодом ГКЦ Львівського Псевдособору 1946 року. «Почерк» патріарха Алексія II у 2000-х роках не змінився, зміст залишався тим самим – розірвання будь-яких екуменічних відносин з Католицькою Церквою. Наважитись піти Ватикану на такий крок було б зовсім не простим шляхом. Це б одразу спричинило в РФ масові депортації католицьких священників та закриття костелів.

Ватикан довгий час не підтримував ідеї про перенесення осідку УГКЦ, «Вічного Міста» з цього приводу лише пролунало благословення, яке дало Московському патріархату нагоду ще раз висловити претензії в бік Апостольської столиці. Не очікуючи, такої критики з боку Православних Церков, Святий престол не зробив нічого іншого, як просто «відрікся» даного благословення, нібито, що УГКЦ самостійна Церква і сама прийняла таке рішення, а Ватикан тут ні до чого. Подібно Рим вчиняв і у благословенні УГКЦ патріаршим устроєм.

З одного боку не було жодних причин не надавати патріархат, адже Церква справді дозріває до цього рівня, і справа честі у титулі Глави греко-католиків

не мала серйозного ажіотажу, щоб його не надавати. Однак, аби підтримати екуменічні зв'язки з Московським патріархатом, кардинал Вальтер Каспер, вирішив, що ці почесні для однієї Церкви чи її Глави можуть ще зачекати. Основні сили потрібно кинути на збереження відносин між Католицькою та Православними Церквами. Ієрархія Московського патріархату розуміла, що якщо власне Ватикан, надасть патріарший устрій, з ієрархії УГКЦ будуть скинуті рамки обмеження їхньої влади. Греко-Католицька Церква націлиться впроваджувати цілком зрілі структури у вигляді епархій, замість тих діючих обмежених екзархатів, які у свій час проголошував Ватикан. Це все спричинить поширення УГКЦ у Східній та Центральній Україні, а Апостольський престол вже не зможе під тиском РПЦ обмежувати Греко-Католицьку Церкву. Тому надавши іншим православним предстоятелям серйозні аргументи здобуття Греко-Католицькою Церквою помісного устрою усі Православні Церкви активно починають тиснути на Апостольський престол з підступним шантажем.

Однак відповідь була за Ватиканом. Простішим способом було вказати греко-католикам, що вони далі не гідні патріархату. Кардинали не могли вказати адекватної причини такої відмови. Усі відповідні причини, як: колегіальність єпископату, наявність власних навчальних закладів, перебування предстоятеля Церкви на території держави, що були пред'явлені блаженнішому Йосифу Сліпому, вже були не актуальні. Греко-Католицька Церква впродовж 20 років вже піднялась з «колін».

Несподіваним поворотом було й те, що при підтримці надання патріаршого устрою в УГКЦ не залишилось односторонців, які б її підтримували. Одноголосним рішенням Православні Церкви виступили проти, Ватикан не спішився офіційно нічого підтримувати, адже розумів кожен крок співдії УГКЦ буде поштовхом масового надходження листів з православного Світу з погрозами про припинення екуменічних відносин. В Україні УПЦ КП та УАПЦ зберігали нейтралітет стосовно УГКЦ, хоч вони не визнані серед православного суспільства й не мали й так жодного важеля впливу. Спочатку не було жодних заперечень з боку католицької ієрархії в Україні. Швидше за все вони виглядали

тією стороною, яка в потрібний момент виступить союзником і «замовить словечко» за УГКЦ, коли Апостольський престол буде приймати вирішальне рішення. Однак в одну мить несподівано й ті заговорили про те, що греко-католикам на Україні не потрібно надавати патріархату. Це був доволі неочікуваний поворот. Греко-Католицька Церква у питанні помісного устрою залишилась в ізоляції.

Погляди предстоятеля УГКЦ Любомира у патріаршому статусі Церкви значно відрізнялися від кардинала Йосифа. У руках Любомира Гузара була самостійна, самодостатня Церква, не «обдерта» та вимучена гоніннями, а вже «свіженька» з новим єпископським проводом, серце якого билось фактично в унісон, хоч було розкидано по різних континентах. Однак, блаженніший Любомир дивився на 100 кроків уперед, і розумів, що патріарше крісло не змінить діяльності Церкви. Треба перш за все розібратись «у своїй хаті», вирішити свої внутрішні проблеми, піднести Церкву на той рівень, коли у Ватикану не залишиться жодних сумнівів у помісному статусі УГКЦ. Водночас тогочасне самостійне проголошення патріархату греко-католицькою ієрархією ж стане своєрідним червоним полотном для бика в образі РПЦ, який одразу ж накинеся докорами на провід ієрархії УГКЦ.

Блаженніший Любомир самостійним проголошенням патріархату свого роду не бажав «підставити» усю Греко-Католицьку Церкву. Преосвященніший владика розумів, що в Церкві є наразі і «свої проблеми», для яких потрібно шукати шляхи вирішення. Адже саме тоді, коли УГКЦ цілком зможе віднайти свою власну ідентичність, зумівши об'єднати літургійну традицію, поставити на новий рівень якість та рівень богословської освіти в Церкві, вдосконалити діяльність церковних структур, помісний патріарший статус стане тим елементом, який виражатиме справді самодостатню Церкву.

Щодо дослідження проблеми надання Римським престолом помісного устрою для Української Греко-Католицької Церкви на сьогодні є досить багато статей у друкованих газетах та журналах. Багато з них до цього часу неоцифровані, примірники яких не всі є в хорошому стані. Назагал було

комплексно аналізовано періодичні видання, які знаходяться в бібліотеці Філософсько-Богословського факультету Українського Католицького Університету, та які стосуються цієї теми. На жаль, під час пошуку джерел, не було потрібних примірників газети *L'Osservatore Romano*, в якій містились цілісні звернення Римського понтифіка, та інтерв'ю деяких кардиналів Римської курії щодо цієї теми.

Варто, згадати єдину на сьогоднішній час монографію щодо питання патріаршого устрою після легалізації УГКЦ, працю о. Августина Баб'яка «*Легітимність українського Патріархату*». Її автор, приділяє чималу увагу проблемі визнання патріаршого устрою ще від часів укладення Берестейської унії, акцентуючи увагу на діяльності щодо патріаршого статусу Церкви в час очолення ГКЦ кардиналом Йосифом Сліпим. Однак, так як праця видана у 2004 році, у ній не вповні розкрито весь процес довкола намагання Синоду єпископів УГКЦ в період 2002-2006 років стосовно визнання помісного статусу Греко-Католицької Церкви Ватиканом.

Основну джерельну базу дослідження цієї роботи складають періодичні видання, а саме, журнали: «*Патріархат*», «*Релігійна панорама*», «*Бюлетень ЦРІ*», «*Богослов'я*», газети: «*Мета*», «*Християнський Голос*», «*Поступ*», «*АРКА*», «*Вірую*», «*Нова Зоря*», «*Благовіст*», діаспорна газета «*Свобода*», видання: «*Благовісника Верховного Архиепископа Києво-Галицького Української Греко-Католицької Церкви*», «*Церковний Вісник*», «*Львівські Архиепархіальні Вісті*» та щотижневий інформаційний бюлетень «*Агенція Релігійної Інформації*».

Вочевидь, для кращого розуміння впливу на дії Римської курії щодо процесу надання патріаршого статусу УГКЦ, було проаналізовано інтернет-ресурси офіційних веб-сайтів: Української Греко-Католицької Церкви, Української Православної Церкви Московського патріархату, Російської Православної Церкви. Взято до уваги статті РІСУ та низку інтернет газет *Радіо Свобода*, *Газета «День»*, *Львівський портал*, *Телеканал ZIK*. Опрацьовано веб-сторінки *Благовест-Инфо* та *Портал-Credo.Ru* Російської Православної Церкви,

які висвітлюють реакцію московської ієрархії щодо можливого надання патріаршого устрою УГКЦ.

У рамках цього дослідження було багато часу приділено пошуку літератури, оцифруванню інтерв'ю церковних ієрархів, так як, окрім статей, на сьогоднішній день немає ґрунтовної праці, у якій було представлено історичні події початку ХХІ ст. для Греко-Католицької Церкви. Однією з основних поставлених завдань було відшукати статті, автори яких окреслювали тогочасний стан релігійний подій.

На сьогоднішній день є багато публікацій, які описують діяльність кардинала Йосипа Сліпого з Римською курією, щодо встановлення патріаршого устрою. Проте немає масштабного дослідження справи помісності УГКЦ у незалежній Україні за предствоятельства Любомиром Гузаром. На сторінках мас-медіа, останніми роками йшла мова про надання Ватиканом патріаршого устрою, який так ревно виборював кардинал Йосиф Сліпий, представляючи проблеми, які виникали щодо його надання. Однак, не було згадки про діяльність у цьому процесі наступника блаженнішого Любомира, який у незалежній Україні, маючи «в руках» вже відновлену Церкву теж активно турбувався про пожвавлення цього процесу.

Окрім кількох книжок, а саме: Климончук О. *«Любомир Гузар»*, Аржаковського А. *«Бесіди з блаженнішим Любомиром Гузаром»* та Щоткіної К. *«Любомир Гузар. Хочу бути Людиною»*, немає наукових праць, які б достатнього приділили увагу висвітленню діяльності блаженнішого Любомира Гузара. Зрозуміло, що від його смерті пройшло кілька років, однак, дослідження внеску кардинала Любомира у справу патріархату на сьогодні сягають двадцяти років.

Варто підкреслити важливість у майбутньому дослідження спадщини предстоятеля УГКЦ Любомира Гузара та особливо його внеску в розвиток структур Церкви, функціонування та діяльність яких ми зараз можемо бачити при його наступнику блаженнішому Святославу Шевчуку.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Опубліковані документи:

1. II Ватиканський Собор. Декрет про Східні Католицькі Церкви *Orientalium Ecclesiarum* // *Документи Другого Ватиканського Собору: конституції, декрети, декларації*. Львів 1996.
2. Буля Назначення Апостольського Адміністратора Філадельфійської Архиепархії для Українців // *Патріархат* 7-8 (1980) 1.
3. Буля Назначення Кoadьютора з правом наслідства Верховного Архиепископа Львівського для Українців // *Патріархат* 7-8 (1980) 12.
4. Вартоломей, Послання Патріярха Константинопольського Вартоломея до Папи Івана Павла II // *Патріархат* 3-4 (2004) 7.
5. Грамота Всечесному Отцю Василеві Васюку // *Благовісник Верховного Архиепископа* 3 (2003) 67.
6. Грамота Дорогому у Христі Братові нашому преосвященному Владиці Ігореві (Возняку) // *Львівські Архиепархіальні Вісті* 11 (2005) 6.
7. Грамота потвердження Львівської архиепархії Української Греко-Католицької Церкви // *Львівські Архиепархіальні Вісті* 11 (2005) 4-5.
8. Грамота Преосвященному владциці Василеві Івасюку // *Благовісник Верховного Архиепископа* 3 (2003) 70.
9. Грамота про єпископське найменування // *Благовісник Верховного Архиепископа* 2 (2002) 174.
10. Грамота про надання уряду // *Благовісник Верховного Архиепископа* 2 (2002) 180.
11. Грамота про створення Донецько-Харківського екзархату // *Благовісник Верховного Архиепископа* 2 (2002) 172.
12. Грамота про створення Одесько-Кримського екзархату // *Благовісник Верховного Архиепископа* 3 (2003) 69.
13. Грамота Святішого Отця Івана Павла II про надання блаженнішому Любомирові сану Кардинала та призначення титулярного храму Святої Софії в Римі // *Благовісник Верховного Архиепископа* 1 (2001) 70.
14. Декрет // *Львівські Архиепархіальні Вісті* 9 (2005) 17.

15. Декрет про внесення змін до грамоти про призначення владика Ігоря (Возняка) Архисупскопом Львівським Української Греко-Католицької Церкви // *Благовісник Верховного Архисупскопа* 5 (2005) 82.
16. Декрет про скликання Третьої сесії Патріаршого Собору Української Греко-Католицької Церкви // *Благовісник Верховного Архисупскопа* 2 (2002) 144.
17. Димид М. *Документи патріаршого собору Української Греко-Католицької Церкви. Третя сесія*, Львів 2003.
18. Достойному братові Любомиру кардиналу Гузару Верховному архисупскопу Львова для українців // *Церковний Вісник* 14 (21 липня 2002) 1.
19. Заклик Патріарха Йосифа до владик після закінчення нарад синоду // *Патріархат* 4 (1983) 6.
20. Заява Блаженнішого Патріарха Йосифа // *Церковний Вісник* 13 (28 червня 1981) 2.
21. Заявление Священного Синода в связи с учреждением новых католических епархий на Украине // *Бюлетень ЦРІ* 6-7 (2002) 76.
22. Заявление Священного Синода в связи с учреждением новых католических епархий на Украине. 14 квітня 2005 // *Официальный сайт Русской Православной Церкви patriarchia.ru* (08.02.2021).
23. Заявление Священного Синода РПЦ МП в связи с учреждением новых католических епархий на Украине. 17 липня 2002 // *Портал-Credo.Ru credo.press* (17.07.2002).
24. Заявление Священного Синода Русской Православной Церкви в связи с учреждением новых католических епархий на Украине // *Церковный вестник* 14-15 (2002) 11.
25. ЗВЕРНЕННЯ делегатів III-ї сесії Патріаршого собору Української Греко-Католицької Церкви до Синоду єпископів та Блаженнішого Патріарха // *Патріархат* 9-10 (2002) 4.
26. Звернення делегатів Третьої сесії Української Греко-католицької Церкви до Синоду єпископів та Блаженнішого Патріарха Любомира Глави і Батька УГКЦ // *Благовісник Верховного Архисупскопа* 2 (2002) 166.

27. *Звернення депутатів Верховної Ради України до Святішого Отця Івана Павла II на підтримку створення патріархату УГКЦ // Бюлетень ЦРІ 3 (2004) 5.*
28. *Звернення до вірних Української Греко-Католицької Церкви та всіх людей доброї волі на проголошення завершального етапу будівництва Патріаршого собору Воскресіння Христового у Києві // Благовісник Верховного Архiepіскопа 5 (2002) 87.*
29. *Звернення до Владика – номінанта о. М. Любачівського // Патріархат 12 (1979) 27.*
30. *Звернення Святішого Отця Івана Павла II до членів Постійного Синоду УГКЦ. 3 червня 2004 // Офіційні документи Української Греко-Католицької Церкви docs.ugcc.ua (20.02.2021).*
31. *Звернення Святішого Отця Івана Павла II до членів Постійного Синоду Української Греко-Католицької Церкви // Агенція Релігійної Інформації 6 (2004) 3.*
32. *Звернення Синоду // Християнський Голос 6 (2004) 1.*
33. *Звернення синоду єпископів з приводу патріархату // Бюлетень ЦРІ 3 (2004) 28.*
34. *Звернення Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії до духовенства, монашества і вірних Української Греко-Католицької Церкви з приводу візиту до Москви кардинала Вальтера Катера // Агенція Релігійної Інформації 7-8 (2002) 2-3.*
35. *Звернення Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії до духовенства, монашества і вірних Української Греко-Католицької церкви з приводу візиту до Москви кардинала Вальтера Катера // Львівські Архiepіархіальні Вісті 3 (2004) 4.*
36. *Звернення Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії до духовенства, монашества і вірних Української Греко-Католицької церкви з приводу візиту до Москви кардинала Вальтера Катера // Агенція Релігійної Інформації 7-8 (2004) 2.*

37. Звернення Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії до духовенства, монашества і вірних Української Греко-Католицької церкви з приводу візиту до Москви кардинала Вальтера Катера // *Благовісник Верховного Архієпископа* 4 (2004) 1.
38. Звернення Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії до духовенства, монашества і вірних Української Греко-Католицької церкви з приводу візиту до Москви кардинала Вальтера Катера // *Мета* 3 (2004) 2.
39. Звернення Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії до духовенства, монашества і вірних Української Греко-Католицької церкви з приводу візиту до Москви кардинала Вальтера Катера // *Нова Зоря* 11 (12 березня 2004) 1.
40. Звернення Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії до духовенства, монашества і вірних Української Греко-Католицької церкви з приводу відвідин Москву кардиналом Вальтером Катером // *Церковний Вісник* 4 (14 березня 2004) 2-3.
41. Звернення Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії до духовенства, монашества і вірних Української Греко-Католицької церкви з приводу візиту до Москви кардинала Вальтера Катера // *Свобода* 10 (5 березня 2004) 16.
42. Звернення Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії до духовенства, монашества і вірних Української Греко-Католицької церкви з приводу візиту до Москви кардинала Вальтера Каспера // *Християнський Голос* 6 (березень 2004) 1.
43. Звернення Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії з приводу візиту до Москви кардинала Вальтера Каспера // docs.ugcc.ua (12.02.2021).
44. Звернення Синоду Єпископів УГКЦ 2002 року до вірних. 12 липня 2002 // *Офіційні документи Української Греко-Католицької Церкви* docs.ugcc.ua (12.02.2021).
45. Звернення Синоду єпископів УГКЦ до вірних // *Благовісник Верховного Архієпископа* 9-10 (2002) 119.
46. Звернення Синоду єпископів УГКЦ до вірних // *Патріярхат* 1-2 (2004) 4.
47. Звернення Синоду єпископів УГКЦ до вірних // *Патріярхат* 9-10 (2002) 6.

48. *Звернення Синоду єпископів УГКЦ до вірних щодо результатів Третьої сесії Патріаршого Собору Української Греко-Католицької Церкви, що проходила у червні-липні 2002 року // Агенція Релігійної Інформації 10 (2003) 4.*
49. *ЗВЕРНЕННЯ Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви до вірних щодо результатів Третьої сесії Патріаршого Собору Української Греко-Католицької Церкви, що проходила у червні-липні 2002 року. 1 ЖОВТНЯ 2003 // Офіційні документи Української Греко-Католицької Церкви docs.ugcc.ua (10.02.2021).*
50. *Звернення Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви до вірних щодо результатів Третьої сесії Патріаршого Собору Української Греко-Католицької Церкви, що проходила у червні-липні 2002 року // Львівські Архiepархіальні Вісті 10 (2003) 4.*
51. *Звернення Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви до вірних щодо результатів Третьої сесії Патріаршого Собору Української Греко-Католицької Церкви, що проходила у червні-липні 2002 року // Благовісник Верховного Архiepіскопа 3 (2003) 77.*
52. *Звернення Синоду єпископів Української Греко-Католицької Церкви до вірних // Львівські Архiepархіальні Вісті 7-8 (2002) 10.*
53. *Звернення Синоду єпископів Української Греко-Католицької Церкви до вірних // Церковний Вісник 15 (18 серпня 2002) 4-5.*
54. *Звернення Синоду єпископів Української Греко-Католицької Церкви до вірних // Благовіст 9 (2002) 2.*
55. *Звернення Українського патріархального світового об'єднання у справі візиту до Москви Кардинала Каспера // Патріархат 5-6 (2004) 7.*
56. *Звернення Української Католицької ієрархії Канади // Церковний Вісник 17 (20 вересня 1981) 3-4.*
57. *Канони партикулярного права Української Греко-Католицької Церкви // Благовісник Верховного Архiepіскопа 1 (2001) 104-130.*

58. Коваленко Л. *Звернення Синоду єпископів УГКЦ до вірних // Соціально-зорієнтовані документи Української Греко-Католицької Церкви (2001-2008)* Львів 2008, 261.
59. *Кодекс Канонів Східних Церков*, Львів: 1995.
60. *Лист блаженнішого кардинала Йосифа Сліпого до кардинала В. Рубіна // Патріархат* 12 (1982) 7.
61. *Лист блаженнішого Любомира до вірних УГКЦ з нагоди вибору Святішого Отця Венедикта XVI // Церковний Вісник* 10 (1 травня 2005) 3.
62. *Лист блаженнішого Любомира до вірних Української Греко-Католицької Церкви із закликом про молитву за покійного Святійшого Отця Івана Павла II. // Благовісник Верховного Архієпископа* 5 (2005) 62.
63. *Лист блаженнішого Любомира до вірних Української Греко-Католицької Церкви із проханням про молитву за новообраного Святішого Отця Венедикта XVI // Благовісник Верховного Архієпископа* 5 (2005) 71.
64. *Лист блаженнішого Любомира до вірних Української Греко-Католицької Церкви з приводу смерті Святішого Отця Івана Павла II // Церковний Вісник* 8 (17 квітня 2005) 1.
65. *Лист делегатів Патріаршого Собору Української Греко-Католицької Церкви до Святішого Отця Івана Павла II // Благовісник Верховного Архієпископа* 2 (2002) 167.
66. *Лист єп. А. Горняка до владик // Патріархат* 10 (1980) 17-18.
67. *Лист єп. Івана Прашка // Патріархат* 3 (2000) 5.
68. *Лист святішого Отця до Блаженнішого Любомира з нагоди проведення третьої сесії Патріаршого Собору Українського Греко-Католицької Церкви // Благовісник Верховного Архієпископа* 2 (2000) 151-152.
69. *Невмируща ідея патріархату непокоїть декого // Церковний Вісник* 22 (5 грудня 1982) 5.
70. *Офіційне повідомлення про перенесення осідку Верховного Архієпископа Української Греко-Католицької Церкви з міста Львова до столичного міста Києва // Християнський Голос* 17 (вересень 2005) 1.

71. *Пастирське послання Блаженнішого Любомира «Про утвердження патріаршого устрою УГКЦ»*. 6 вересня 2004 // *Офіційні документи Української Греко-Католицької Церкви docs.ugcc.ua* (20.02.2021).
72. *Пастирське послання про утвердження патріаршого устрою Української Греко-Католицької Церкви* // *Мета* 7 (2004) 4.
73. *Пастирське послання про утвердження патріаршого устрою Української Греко-Католицької Церкви* // *Патріархат* 11-12 (2004) 6-7.
74. *Повідомлення про затвердження вибору владика Любомира на Верховного Архієпископа Львівського* // *Благовісник Верховного Архієпископа* 2 (2001) 66.
75. *Послання патріярха Пімена, Його Святості Святішому Івану Павлові II, Папі Римському* // *Церковний Вісник* 13 (28 червня 1981) 2.
76. *Постанови Синоду єпископів Української Католицької Церкви* // *Патріархат* 1-2 (2002) 28.
77. *Пресовий комунікат перший звичайний Синод Єпископів Української Католицької Церкви* // *Патріархат* 1 (1981) 10.
78. *Про утвердження патріаршого устрою Української Греко-Католицької Церкви* // *Церковний Вісник* 17 (17 вересня 2004) 1.
79. *Про утвердження патріаршого устрою Української Греко-Католицької Церкви* // *Нова Зоря* 37 (2004) 4-5.
80. *Про утвердження патріаршого устрою Української Греко-Католицької Церкви: Пастирське послання блаженнішого Любомира* // *Благовісник Верховного Архієпископа* 4 (2004) 48-50.
81. *Слово Святішого Отця Івана Павла II до членів постійного Синоду Української Греко-Католицької Церкви* // *Благовісник Верховного Архієпископа* 4 (2004) 27.
82. *Слово Святішого Отця Івана Павла II до членів Постійного Синоду Української Греко-Католицької Церкви* // *Церковний Вісник* 13 (27 червня 2004) 7.
83. *Слово Святішого Отця Івана Павла II до членів Постійного Синоду УГКЦ* // *Благовіст* 6 (2004) 3.

84. *Соборне послання Священного Синоду Єпископів Помісної Української Католицької Церкви // Церковний Вісник* 16 (6 вересня 1981) 5.
85. *У Римі відбулася чергова нарада Постійного Синоду Єпископів УГКЦ // Львівські Архiepархіяльні Вісті* 2 (2003) 4.
86. Хома І. – Прах Б. *Слово патріарха Йосифа. Документи. Матеріали. Світлина 1917-1984*, Львів 2003.
87. Яців І. *Офіційне повідомлення про перенесення осідку Верховного Архiepіскопа Української Греко-Католицької Церкви з города Львова до стольного города Києва // Львівські Архiepархіяльні Вісті* 8 (2005) 56.

Інтерв'ю:

88. «...Проголосить Патріархат і отримаєте його» // *АРКА* 6 (2004) 4.
89. «Ми є» Інтерв'ю проф. Антуана Аржаковського з Патріархом Любомиром // *Патріархат* 5-6 (2004) 14-15.
90. «Ми повертаємось до Києва...» // *Бюлетень ЦРІ* 2 (2003) 48.
91. «Ми повертаємось до Києва...» // *Свобода* 50 (13 грудня 2002) 15.
92. «Отець Роберт Тафт: Українці можуть проголосити Патріархат і самі» // *Експрес* 15 (15-22 квітня 2004) 19.
93. «Я би радив українцям: просто проголосить Патріархат і отримаєте його» // *Християнський Голос* 5 (2004) 1-2.
94. Аржаковський А. «Наш патріархат міг би стати дуже сильним екуменічним інструментом, який міг би привести до усвідомлення єдності Церкви» // *Церковний Вісник* 4 (14 березня 2004) 6-7.
95. Бурка Л. Отець-доктор Михайло Димид «Ми не ступатимемо вперед, якщо правда з наших уст не буде луnати до кінця» // *Агенція Релігійної Інформації* 4 (2002) 12.
96. *В інтерв'ю ... // Патріархат* 9-10 (2003) 23.
97. Валенте Д. *Наша місія – вивершити своє існування в об'єднаній Церкві // Патріархат* 3-4 (2004) 10.
98. *Визнання Патріархату не є справою виключно нашої Церкви // Патріархат* 9-10 (2006) 15.

99. Вірю, що незважаючи на шантаж, Папа визнає патріархат // *Патріархат* 3-4 (2004) 9.
100. Глава УГКЦ кардинал Любомир Гузар: «Ми не бажаємо визнання Патріархату за будь-яку ціну» // *Агенція Релігійної Інформації* 2 (2004) 18.
100. Гудзик К. *Contra spem spero* // *Християнський Голос* 5 (березень 2000) 1-2.
101. Гудзик К. *Contra spem spero* // *Церковний Вісник* 4 (13 лютого 2000) 6.
102. Дідула П. *Три думки Святійшого Отця про Патріархат* // *Патріархат* 9-10 (2004) 3.
103. Журналісти «*France catholique*» зустрілися з Главою УГКЦ // *Агенція Релігійної Інформації* 6 (2003) 6.
104. Інтерв'ю Блаженнішого Мирослава Івана з представниками радіо «Свобода» і «Вільна Європа» // *Патріархат* 2 (1986) 11.
105. Кардинал Вальтер Каспер: «Остаточне рішення завжди приймає Святіший Отець» // *Агенція Релігійної Інформації* 2 (2004) 17.
106. Ковалик Л. *Отець Роберт Тафт: Українці можуть проголосити Патріархат самі* // *Релігійна панорама* 4 (2004) 18.
107. Ковалик Л. *Отець Роберт Тафт: Українці можуть проголосити Патріархат і самі* // *Бюлетень ЦРІ* 4 (2004) 18.
108. Курпіль С. *Гальмується розвиток національної Церкви* // *Свобода* 5 (5 лютого 2000) 17.
109. Курпіль С. *Гальмується розвиток національної Церкви* // *Церковний Вісник* 6 (27 лютого 2000) 5-6.
110. о. Роберт Тафт: «Я би радив українцям: просто проголосіть Патріархат і отримайте його» // *Нова Зоря* 9 (2004) 4.
111. *Патріарший собор і проголошення патріархату* // *Патріархат* 9-10 (2002) 13.
112. *Патріарший Собор УГКЦ конкретизує Божі заповіді для сьогодення* // *Церковний Вісник* 10 (19 травня 2002) 11.
113. *Перенесення адміністративного центру до Києва* // *Бюлетень ЦРІ* 7-8 (2005) 57.

114. *Предстоятель УПЦ КП не проти перенесення центру УГКЦ до Києва* // *Християнський Голос* 18 (вересень 2003) 2.
115. *Прес-секретар Глави УГКЦ: «Українська Греко-Католицька Церква “не має і ніколи не мала наміру “завойовувати” східну Україну”* // *Агенція Релігійної Інформації* 3 (2003) 5.
116. *Приїзд Пати несе добру вість надії* // *Свобода* 19 (11 травня 2001) 5.
117. Умблат Г. *Владика Гузар: «Центр УГКЦ треба повернути до Києва* // *Агенція Релігійної Інформації* 44 (1996) 2.
118. Умблат Г. *Помічник глави УГКЦ відповів на запитання журналістів* // *Агенція Релігійної Інформації* 52 (1996) 2.
119. Федів Л. *Повертаючись до Києва, виконуємо заповіт патріярха* // *Церковний вісник* 8 (21 квітня 2002) 4.
120. Ференцевич Р. *Верховний Архидієскіоп УГКЦ в усьому зрівнений з Патріярхом* // *Свобода* 10 (9 березня 2001) 9).
121. Часто П. *Владика Лостен: «Йти треба найкоротшою дорогою»* // *Свобода* 52 (27 грудня 2002) 9.
122. Яців І. *«Суть Божої науки ми жодним чином не можемо змінювати»* // *Патріярхат* 7-8 (2004) 6.
123. Яців І. *«Суть Божої науки ми жодним чином не можемо змінювати»* // *Церковний Вісник* 10 (15 травня 2005) 9.

Періодичні видання:

124. Агенція Релігійної Інформації 1995 номер (59);
125. Агенція Релігійної Інформації 1996 номери (14, 21, 24, 48, 49);
126. Агенція Релігійної Інформації 1999 номер (6);
127. Агенція Релігійної Інформації 2000 номери (1, 11);
128. Агенція Релігійної Інформації 2002 номери (1, 2, 5-6, 7, 14);
129. Агенція Релігійної Інформації 2003 номери (2, 8, 9);
130. Агенція Релігійної Інформації 2004 номери (2, 5, 6);
131. Альманах Українського Народного Союзу 2002;
132. АРКА 2001 номери (3, 5);

- 133.АРКА 2002 номери (11, 15);
- 134.АРКА 2003 номери (5 10, 12, 19);
- 135.АРКА 2004 номери (3, 6, 12, 18);
- 136.Благовісник Верховного Архієпископа 2002;
- 137.Благовісник Верховного Архієпископа 2003;
- 138.Благовісник Верховного Архієпископа 2004;
- 139.Благовіст 2000 номери (11-12);
- 140.Благовіст 2001 номер (2);
- 141.Благовіст 2002 номер (2);
- 142.Благовіст 2003 номери (1, 2, 4, 9);
- 143.Благовіст 2004 номери (3, 6);
- 144.Богослов'я 1988 номер (52);
- 145.Богослов'я 2001 номер (65);
- 146.Богослов'я 2002 номер (66);
- 147.Богослов'я 2004 номер (68);
- 148.Бюлетень ЦРІ 1999 номери (4, 6);
- 149.Бюлетень ЦРІ 2001 номери (2, 4, 5, 7-8, 12);
- 150.Бюлетень ЦРІ 2002 номери (1, 6-7);
- 151.Бюлетень ЦРІ 2004 номери (1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10);
- 152.Бюлетень ЦРІ 2005 номери (4, 5, 6, 7-8, 10, 11);
- 153.Вірую 1995 номер (28);
- 154.Газета «День» 2004 номер (53);
- 155.Львівські Архiepархіальні Вісті 2001 номери (7-8);
- 156.Львівські Архiepархіальні Вісті 2002 номери (1, 2, 4, 5, 7-8, 10);
- 157.Львівські Архiepархіальні Вісті 2004 номер (2);
- 158.Львівські Архiepархіальні Вісті 2005 номери (8, 11-12);
- 159.Мета 1998 номер (8);
- 160.Мета 2002 номер (3);
- 161.Мета 2003 номер (2);
- 162.Народна Воля 2004 номер (10);

163. Нова Зоря 2001 номер (34);
164. Нова Зоря 2002 номер (46);
165. Нова Зоря 2003 номери (7, 14);
166. Нова Зоря 2004 номери (25, 26-27);
167. Патріярхат 1974 номер (7);
168. Патріярхат 1979 номери (4, 11, 12);
169. Патріярхат 1980 номери (1, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12);
170. Патріярхат 1981 номери (1, 7, 10);
171. Патріярхат 1982 номери (2, 3, 4, 12);
172. Патріярхат 1983 номер (1);
173. Патріярхат 1984 номери (7-8);
174. Патріярхат 1985 номери (9, 11);
175. Патріярхат 1986 номер (11);
176. Патріярхат 1992 номер (11);
177. Патріярхат 1994 номери (4, 5, 6, 11);
178. Патріярхат 1995 номери (5, 7-8);
179. Патріярхат 1996 номери (1, 5, 6, 10, 12, 14);
180. Патріярхат 1998 номери (1, 6);
181. Патріярхат 1999 номер (10);
182. Патріярхат 2000 номери (3, 10, 5-6, 7);
183. Патріярхат 2001 номери (3-4, 5-6, 7, 8, 9-10);
184. Патріярхат 2002 номери (1-2, 5-6, 7-8, 9-10, 11-12);
185. Патріярхат 2003 номери (1-2, 3-4, 5-6, 9-10, 11-12);
186. Патріярхат 2004 номери (3-4, 5-6, 7-8, 11-12);
187. Патріярхат 2005 номери (1-2, 5-6, 9-10);
188. Патріярхат 2018 номер (1);
189. Поступ 2003 номер (86);
190. Поступ 2004 номери (302, 387, 412);
191. Поступ 2005 номери (692, 740);
192. Релігійна панорама 2001 номери (2, 8-9);

193. Релігійна панорама 2002 номери (1, 3, 4, 10, 12);
194. Релігійна панорама 2003 номери (2, 4, 5, 6, 8-9, 10, 12);
195. Релігійна панорама 2006 номери (3, 6, 7, 8-9);
196. Релігійна панорама 2004 номери (1, 2, 3, 4, 6, 7, 8-9, 11);
197. Свобода 1979 номери (216, 219, 237, 259, 262);
198. Свобода 1980 номер (64);
199. Свобода 1995 номер (238);
200. Свобода 2000 номери (22, 51);
201. Свобода 2001 номери (3, 5, 6, 8, 9, 10, 21, 29);
202. Свобода 2002 номери (3, 22, 29, 31, 38, 44);
203. Свобода 2003 номер (8);
204. Свобода 2004 номери (2, 9, 10, 13, 14, 21, 24, 26, 27, 29, 36, 37, 39);
205. Свобода 2005 номери (33, 34, 35, 37, 42, 46, 48, 49, 50);
206. Український історичний журнал 2007 номер (1);
207. Християнський Голос 1998 номер (8);
208. Християнський Голос 2002 номери (5, 21, 24);
209. Християнський Голос 2003 номери (4, 13);
210. Християнський Голос 2004 номери (4, 5, 7, 8, 12);
211. Християнський Голос 2005 номери (18, 21);
212. Церква і життя 2000 номер (11-12);
213. Церковний Вісник 1979 номери (18, 20);
214. Церковний Вісник 1980 номери (7, 8, 13, 18, 21, 22);
215. Церковний Вісник 1981 номери (1, 2, 8, 13);
216. Церковний Вісник 1982 номери (21, 23);
217. Церковний Вісник 1983 номери (3, 20, 22);
218. Церковний Вісник 1996 номер (1);
219. Церковний Вісник 1999 номери (17, 18);
220. Церковний Вісник 2000 номери (4, 7, 22);
221. Церковний Вісник 2001 номери (1, 4, 6, 12, 15);
222. Церковний Вісник 2002 номери (11, 12, 14, 15, 16, 17, 21);

223. Церковний Вісник 2003 номер (17);
224. Церковний Вісник 2004 номери (3, 6, 13, 16, 20);
225. Церковный весник 2004 номер (4).

Література:

226. Аржаковський А. *Бесіди з блаженнішим Любомиром Гузаром*. Львів 2007.
227. Баб'як А. *Легітимність українського Патріархату*. Жовква 2004.
228. Бабинський А. *Історія УГКЦ за 90 хвилин*. Львів 2017.
229. Бендик М. *Проблема патріархату в діяльності Йосифа Сліпого // Патріарх Йосиф Сліпий як визначний український ієрарх, науковець та патріот. Матеріали Міжнародної наукової конференції (20 вересня 2002 року, м. Київ)*. Київ 2003.
230. Білодід К. *Словник української мови*. Київ: Наукова думка 1975.
231. *Божественна Літургія // Священна і Божественна Літургія во святих отця нашого Йоана Золотоустого*. Рим 1968.
232. *Божественна Літургія // Священна і Божественна літургія во святих отця нашого Василя Великого*. Рим 1980.
233. *Божественна Літургія // Священна і Божественна Літургія, Святого Отця нашого Йоана Золотоустого*. Видав Синод Ієрархії Української Католицької Церкви 1988.
234. Бублик Т. *Діяльність патріарха Йосифа Сліпого щодо легалізації УГКЦ у світлі радянських документів (1960–1980-і роки) // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету № 37*. Запоріжжя 2013, 150-151.
235. Бусел В. (ред.), *Великий тлумачний словник сучасної української мови*, Київ 2005.
236. *Визначні постаті української церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріарх Йосиф Сліпий*, Львів.
237. Гладка Г. *Екуменічні пошуки патріарха Йосифа Сліпого в контексті релігійної і суспільно-політичної діяльності митрополита Андрея*

- Шептицького // Кардинал Йосиф Сліпий і сучасність*. Івано-Франківськ 2002.
238. Глібчук П. *Патріарх Йосиф Сліпий. Через терня випробувань до зірок Небесної слави*. Тернопіль 2002, 96.
239. Дзира Я. *Літопис Самовидця*, Київ 1971.
240. Єленський В. *Велике повернення: релігія у глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця ХХ – початку ХХІ століття*. Львів 2013, 447.
241. Іжик С. *У стіп кардинала-ісповідника*. Вінніпег 1965.
242. Киричук О. *Йосиф Сліпий: ректор-митрополит – вязень – кардинал і патріарх*. Львів 2017.
243. Климончук О. *Любомир Гузар*. Харків 2019.
244. Козакевич О. *Заповіт патріярха*. Львів 2003.
245. Ленцик В. *Визначні постаті української церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріярх Йосиф Сліпий*, Львів.
246. Марусин М. *Рим і Патріярхати у другому тисячолітті // Alma mater журнал студентів української папської колегії св. Йосафата в Римі 71*. Рим 2006.
247. Мизак Н. – Яремчук А. *Нарис історії УГКЦ на Буковині*. Львів – Чернівці 2021, 49.
248. Михайлишин М. *Блаженніший Йосиф Сліпий та ідея патріярхату УГКЦ*. Львів 2007.
249. Мулик-Луцик Ю. *Перші історичні кроки унії // Українська унійність (Берестейський собор 1596 р. у баченні о. Івана Шевціва та однодумців)*. Київ 2021, 165.
250. Нагаєвський І. *Патріярхати їх початок в церкві та український патріярхат, історично-правова студія*, Лондон 1976.
251. Небесняк Є. *Святість владики Степана Чміля* [PDF] 8.
252. Олійник М. *Римський період діяльності кардинала Й. Сліпого // Кардинал Йосиф Сліпий і сучасність*. Івано-Франківськ 2002.
253. Павленко П. *«Патріярхат УГКЦ – «не на часі»: Москофільське «канонічне» ставлення Ватикану до України за понтифікату папи Франціска //*

- (Берестейський собор 1596 р. у баченні о. Івана Шевціва та однодумців). Київ 2021, 204.
- 254.Пелікан Я. *Ісповідник віри між Сходом та Заходом. Портрет українського кардинала Йосифа Сліпого*, Київ 1994.
- 255.Сапеляк А. *Світло святості Отець Степан Чміль*. Львів 2014.
- 256.Сапеляк А. *Українська Церква на Другому Ватиканському Соборі*. Львів 1995.
- 257.Сороковський А. *Матеріали до історії українського патріархального руху (1963-2001)*. Львів 2009.
- 258.Турій О. *«Будьмо Собою» Життя і заповіт Патріярха Йосифа Сліпого*, Львів 2017.
- 259.Фріс В. *Рим і Патріярхи Сходу* / переклад з нім. О. Конкевича, С. Матіяш, Львів 2015.
- 260.Хома І. – Музичка І. *Твори патріярха і кардинала Йосифа. Послання, проповіді, промови і привіти 1976-1984 XIV*. Рим 1985.
- 261.Хома І. *Йосиф Сліпий Отець та ісповідник Української мученицької Церкви*, Рим 1992.
- 262.Шевців І. *«Per astra ad astra» - через труди до зір // Збірник: статті, доповіді, промови*. Сідней 1996, 113.
- 263.Шевців І. *Екуменізм у працях Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького // Збірник: статті, доповіді, промови*. Сідней 1996, 64.
- 264.Шевців І. *Справа Українського Католицького Патріярхату в минулому і сьогодні // Збірник: статті, доповіді, промови*. Сідней 1996, 100.
- 265.Щоткіна К. *Любомир Гузар. Хочу бути Людиною*. Харків 2017.

Інтернет видання:

266. *“Споконвіку було Слово”*: “Форум родини” у Львові. Навколо проголошення Патріярхату УГКЦ. Християнське радіо Франції. Альтернативна служба в Україні. 12 червня 2004 // *Радіо Свобода* radiosvoboda.org (2.04.2021).
267. *«Только человек, не знающий России, может утверждать, что Православие в ней устарело, исчерпало себя»*. Інтерв'ю митрополита Кирилла журналу

- «Внутри Ватикана». 19 квітня 2006 // *Официальный сайт Русской Православной Церкви* patriarchia.ru (09.03.2021).
268. 400 лет спустя. Униаты возвращаются в Киев. 22 серпня 2005 // *Благовест-Инфо* blagovest-info.ru (05.03.2021).
269. *Sui iuris* Мукачівської греко-католицької єпархії: примара чи надбання колоніального минулого? 26 листопада 2012 // *Закарпаття онлайн* zakarpattya.net.ua (19.02.2021).
270. Valente G. *The delicate problem of the Greek-Catholic Patriarchy in the Ukraine And Bartholomew wrote to the Pope...* 2004 // *30 Days* 30giorni.it (20.03.2021).
271. Активісти УНА-УНСО Івано-Франківщини пойдуть до Києва боронити Главу УГКЦ Любомира Гузара від можливих провокацій свого колишнього лідера Дмитра Корчинського. 28 серпня 2005 // Телеканал ZIK zik.ua (20.02.2021).
272. Акції протеста против перенесения резиденции греко-католиков пройдут в Киеве 19 и 21 августа – обращение к политическим партиям, общественным организациям, народу Украины. 16 серпня 2005 // *Україна Православна. Официальный сайт Украинской Православной Церкви* pravoslavuye.org.ua (07.03.2021).
273. Анисимов В. *Посеявшие ветер...* 1 квітня 2004 // *Україна Православна. Официальный сайт Украинской Православной Церкви* pravoslavuye.org.ua (16.03.2021).
274. *Архиепископ Львовский и Галицкий Августин: «Перенесение кафедры главы украинских греко-католиков из Львова в Киев и учреждение католических епархий в России показывает, что маски, наконец, сброшены».* 4 березня 2002 // *Україна Православна. Официальный сайт Украинской Православной Церкви* pravoslavuye.org.ua (02.03.2021).
275. *Архієпископ Августин висловив своє ставлення до переносу кафедри Глави УГКЦ до Києва.* 10 серпня 2005 // *Україна Православна. Официальный сайт Украинской Православной Церкви* pravoslavuye.org.ua (06.03.2021).

276. *Архієпископ Львівський і Галицький Августин: відновлення структур греко-католиків супроводжувалось нищенням православних єпархій.* 26 серпня 2005 // *Україна Православна. Офіційний сайт Української Православної Церкви pravoslavuye.org.ua* (09.03.2021).
277. *Бабинський А. Патріархат в Католицькій Церкві.* 2 жовтня 2010 // *Релігійно-інформаційна служба України risu.ua* (15.09.2021).
278. *Бабинський А. Три титули блаженнішого Йосифа Сліпого.* 31 жовтня 2013 // *Релігійно-інформаційна служба України risu.ua* (25.09.2021).
279. *Бендик М. Патріархат УГКЦ – сучасний етап становлення.* 12 грудня 2010 // *Релігійно-інформаційна служба України risu.ua* (25.09.2021).
280. *Бенедикт XVI считает правомерным перенесение резиденции греко-католиков из Львова в Киев.* 18 жовтня 2005 // *Офіційний сайт Русской Православной Церкви patriarchia.ru* (05.03.2021).
281. *Бенедикт XVI считает правомерным перенесение резиденции греко-католиков из Львова в Киев.* 17 жовтня 2005 // *Україна Православна. Офіційний сайт Української Православної Церкви pravoslavuye.org.ua* (05.03.2021).
282. *Блаженніший Любомир Кардинал Гузар: Суть Божої науки ми жодним чином не можемо змінювати.* 25 квітня 2005 // *Телеканал ZIK zik.ua* (2.03.2021).
283. *Богданов В. Уніати рвуться в Киев.* 23 серпня 2005 // *Російська Газета RG.RU rg.ru* (09.03.2021).
284. *Бычков С. Извечный спор славян. Москва и Рим забыли про Киев.* 22 березня 2004 // *Портал-Credo.ru portal-credo.ru* (18.03.2021).
285. *В агентстві УНІАН відбулась прес-конференція Наталії Вітренко і Геннадія Васильєва з приводу перенесення уніатської кафедри.* 17 серпня 2005 // *Україна Православна. Офіційний сайт Української Православної Церкви pravoslavuye.org.ua* (07.03.2021).
286. *В Ватикане допускают признание греко-католического патриархата на Украине, но с сохранением его в юрисдикции Ватикана.* 12 червня 2006 //

- Україна Православна. Офіційний сайт Української Православної Церкви pravoslavuye.org.ua (10.04.2021).*
287. *В Києве перед резиденцією папського нунція проішла акція протеста. 17 серпня 2005 // Офіційний сайт Русської Православної Церкви patriarchia.ru (07.03.2021).*
288. *В Києве проходить крестний ход в знак протеста против перенесения в столицу резиденции главы униатской церкви. 19 серпня 2005 // Офіційний сайт Русської Православної Церкви patriarchia.ru (07.03.2021).*
289. *Василенко К. Кардинальський маневр. Українські греко-католики обострили конфлікт между РПЦ и Ватиканом. 18 серпня 2005 // Благовест-Инфо blagovest-info.ru (05.03.2021).*
290. *Ватикан і Москва поговорили про Київ. 25 червня 2005 // Корреспондент.net ua.korrespondent.net (10.04.2021).*
291. *Ватикан не будет учреждать греко-католический патриархат на Украине. 22 лютого 2004 // Портал-Credo.Ru credo.press (16.03.2021).*
292. *Ватикан отрицает причастность Папы Римского к переносу кафедры УГКЦ в Киев: понтифик лишь «согласился» с решением униатов. 25.08.2005 // Україна Православна. Офіційний сайт Української Православної Церкви pravoslavuye.org.ua (06.03.2021).*
293. *Ватикан продолжает свое наступление на Восток. 25 серпня 2005 // Україна Православна. Офіційний сайт Української Православної Церкви pravoslavuye.org.ua (06.03.2021).*
294. *Ватиканская бюрократия препятствует налаживанию отношений между Католической и Православной Церквами, считает кардинал Любомир Гузар. 24 жовтня 2002 // Портал-Credo.ru portal-credo.Ru (10.02.2021).*
295. *Вижанов І. Рим не слышит Москву. 4 лютого 2004 // Независимая газета ng.ru (01.03.2021).*
296. *Вижанов І. Рим не слышит Москву. Для урегулирования отношений между Московским Патриархатом и Ватиканом необходимо заключить*

- «джентльменское соглашение». 5 лютого 2004 // Портал-Credo.Ru credo.press (08.02.2021).
297. Виктор Ющенко считает, что униаты «имеют право вести себя, исходя из точки зрения пропаганды своих идей. 22.08.2005 // Україна Православна. Офіційний сайт Української Православної Церкви pravoslavuye.org.ua (05.03.2021).
298. Відбувся перенос осідку Глави УГКЦ зі Львова до Києва. 17 серпня 2005 // Телеканал ZIK zik.ua (25.02.2021).
299. Геннадій Васильєв та Наталія Вітренко звернулися до Президента України у зв'язку з наміром переносу резиденції голови УГКЦ зі Львова до Києва. 16.08.2005 // Україна Православна. Офіційний сайт Української Православної Церкви pravoslavuye.org.ua (07.03.2021).
300. Глава УГКЦ оптимістично налаштований щодо визнання патріархату його Церкви. 10 червня 2004 // Релігійно-інформаційна служба України risu.ua (18.03.2021).
301. Глава УГКЦ переконаний, що статус Патріархату не є перешкодою для єдності Церков. 17 лютого 2004 // Релігійно-інформаційна служба України risu.ua (2.04.2021).
302. Глава УГКЦ сподівається, що у день переїзду осідку УГКЦ до Києва провокацій не буде. 17 серпня 2005 // Телеканал ZIK zik.ua (25.02.2021).
303. Греко-католики берут Киев. Что изменилось в политике Ватикана на восточнославянском фронте и как это отзовется в России. 15 серпня 2005 // Портал-Credo.Ru credo.press (05.03.2021).
304. Греко-католики делают карьеру. Любомир Гузар попросил в Ватикане статус Патриарха. 10 липня 2006 // Портал-Credo.Ru credo.press (10.04.2021).
305. Греко-католики решили добиться признания для униатской церкви патриархата путем... провозглашения. 30 липня 2004 // Україна Православна. Офіційний сайт Української Православної Церкви pravoslavuye.org.ua (22.02.2021).

306. *Греко-католики стремятся подменить собой историческое Православие на Украине*. 26 серпня 2005 // *Україна Православна. Офіційний сайт Української Православної Церкви pravoslavuye.org.ua* (06.03.2021).
307. Гудзик К. *«Католицька церква — вселенська, але вона існує в різних національних контекстах»*. 4 червня 2005 // *Газета «День» day.kyiv.ua* (20.02.2021).
308. Гудзик К. *«Католицька церква — вселенська, але вона існує в різних національних контекстах» Держава Ватикан призначила нового нунція Апостольської столиці в Україні*. (4 червня 2005) // *Газета «День» day.kyiv.ua* (20.02.2021).
309. Гудзик К. *Contra spem spero*. 4 лютого 2000 // *Газета «День» day.kyiv.ua* (22.02.2021).
310. Гудзик К. *Ватикан поспішає*. 12 квітня 2006 // *Газета «День» day.kyiv.ua* (09.03.2021).
311. Гудзик К. *Греко-католики наближаються до патріархату*. 12 липня 2006 // *Газета «День» day.kyiv.ua* (10.04.2021).
312. Гудзик К. *Любомир Гузар не зробить радикальних кроків*. 16 червня 2004 // *Газета «День» day.kyiv.ua* (2.04.2021).
313. Гудзик К. *Любомир Гузар: «Християнство — то домінантна складова історії української культури»*. 2 липня 2005 // *Газета «День» day.kyiv.ua* (10.04.2021).
314. Гудзик К. *Ми зберегли свою ідентичність*. 06 березня 2004 // *Газета «День» day.kyiv.ua* (16.03.2021).
315. Гудзик К. *Ми лише прагнемо служити людям*. 1 березня 2008 // *Газета «День» day.kyiv.ua* (07.03.2021).
316. Гудзик К. *Папа Римський відмовив українським греко-католикам*. 10 червня 2004 // *Газета «День» day.kyiv.ua* (07.03.2021).
317. Гудзик К. *Переїзд відбувся найскладніше — попереду*. 23 серпня 2005 // *Газета «День» day.kyiv.ua* (09.03.2021).

- 318.Гудзик К. *Римський папа підтримав греко-католиків*. 25 жовтня 2005 // *Газета «День»* day.kyiv.ua (05.03.2021).
- 319.Гудзик К. *Христові учні ще й досі розділені*. 4 серпня 2004 // *Газета «День»* day.kyiv.ua (10.02.2021).
- 320.Гудзик К. *Церкви Світу*. 3 березня 2004 // *Газета «День»* day.kyiv.ua (2.04.2021).
- 321.Гудзик К. *Чи буде в Україні Греко-католицький патріархат?* 21 червня 2006 // *Газета «День»* day.kyiv.ua (10.04.2021).
- 322.Доклад митрополита Смоленского и Калининградского Кирилла, председателя Отдела внешних церковных связей Московского Патриархата о внешней церковной деятельности. 7 червня 2008 // *Официальный сайт Русской Православной Церкви* patriarchia.ru (16.03.2021).
- 323.Єленський В. *Борьба за Патриархат*. 2 жовтня 2002 // *Независимая газета Религии* ng.ru (12.02.2021).
- 324.Єленський В. *Релігія і політика в Україні: січень-квітень 2004-го*. 1 квітня 2004 // *Релігійно-інформаційна служба України* risu.org.ua (25.03.2021).
- 325.Єпископом Львівської архієпархії став владика Возняк. 1 вересня 2005 // *Телеканал ZIK* zik.ua (05.03.2021)
- 326.З обранням нового Глави Католицької церкви УГКЦ сподівається на отримання статусу патріархату. 22 квітня 2005 // *Телеканал ZIK* zik.ua (2.03.2021).
- 327.Зубов М. *Кардинал уехал, осталась... улыбка. Итоги визита кардинала Вальтера Каспера в Москву*. 26 лютого 2004 // *Портал-Credo.Ru* credo.press (16.03.2021).
- 328.Іван Павло II поділяє прагнення УГКЦ отримати статус патріархату, однак радить зачекати, доки «рішення дозріє». 04 червня 2004 // *Релігійно-інформаційна служба України* risu.ua (10.02.2021).
- 329.Каплицю УГКЦ у Києві буде відбудовано. 23 листопада 2005 // *Телеканал ZIK* zik.ua (25.02.2021).

330. *Кардинал Гузар продовжає добиватися статусу патріархата для УГКЦ і хоче перенести свою кафедру в Києв.* 21 листопада 2003 // Портал-*Credo.Ru credo.press* (05.03.2021).
331. *Кардинал Гузар: те що осередок УГКЦ перебазується до Києва, не применить ролі Владика Сабодана.* 24 червня 2005 // Телеканал *ZIK zik.ua* (24.02.2021).
332. *Кардинал к нам мчить - может всё случиться... Главный католический экуменист приземлился в Москве и ждет патриаршей аудиенции.* 19 лютого 2004 // Портал-*Credo.ru portal-credo.ru* (14.03.2021).
333. *Кардинал Каспер виступає проти Українського Патріархату, однак це вирішуватиме Папа.* 27 лютого 2004 // Релігійно-інформаційна служба України *gisu.ua* (18.03.2021).
334. *Кардинал Каспер виступил против создания греко-католического патриархата на Украине.* 1 березня 2004 // Портал-*Credo.Ru credo.press* (18.03.2021).
335. *Князев Н. «Ці хрести на банях стануть нашим орієнтиром».* 13 травня 2009 // Газета «День» *day.kyiv.ua* (09.03.2021).
336. *Ковальчик М. Патріархія УГКЦ - кому й чому?* 12 липня 2004 // Поступ *postup.brama.com* (20.02.2021).
337. *Ковпак дьогтю в бочці УГКЦ.* 26 лютого 2004 // Поступ *postup.brama.com* (20.03.2021).
338. *Комментарии политиков (Сергей Довгань, Екатерина Самойлик, Андрей Деркач, Наталья Витренко).* 1 березня 2002 // Україна Православна. Офіційний сайт Української Православної Церкви *pravoslavnye.org.ua* (02.03.2021).
339. *Кочан Н. Ахиллесова пята Ватикана.* 3 березня 2004 // Независимая газета Религии *ng.ru* (05.01.2021)
340. *Крестовый подход. Глава греко-католиков переезжает из Львова в Киев.* 11 серпня 2005 // Портал-*Credo.Ru credo.press* (07.03.2021).

341. *Крестовый подход. Глава греко-католиков переезжает из Львова в Киев.* 10 серпня 2005 // *Благовест-Инфо* blagovest-info.ru (07.03.2021).
342. *Леонид Кучма: Церковь должна быть в школе.* 09 липня 2002 // *Портал-Credo.Ru* credo.press (12.02.2021).
343. *Липовецький С. Випробування патріархатом.* 23 березня 2004 // *Україна молода* umoloda.kyiv.ua (25.03.2021).
344. *Літургія на місці будівництва собору Воскресіння Христового в Києві ознаменувала початок перебування в українській столиці глави УГКЦ.* 21 серпня 2005 // *Портал-Credo.Ru* credo.press (09.03.2021).
345. *Лозинський А. Забули Патріархат і Патріярха* // *gisu.ua* (25.09.2021).
346. *Лозинський А. Забули Патріархат і Патріярха.* 09 листопада 2016 // *Релігійно-інформаційна служба України* gisu.ua (25.09.2021).
347. *Любомир Гузар зустрівся з Папою Римським.* 4 червня 2004 // *Поступ* postup.brama.com (10.02.2021).
348. *Любомир Гузар: Святіший Отець схвалив ідею створення Патріархату УГКЦ.* 10 липня 2006 // *Телеканал ZIK* zik.ua (10.03.2021).
349. *Мазурін М. По обидва боки одного фільму.* 20 серпня 2005 // *Газета «День»* day.kyiv.ua (07.03.2021).
350. *Матвіїв Я. Крок до патріархату УГКЦ.* 7 вересня 2004 // *Поступ* postup.brama.com (20.02.2021).
351. *Матвіїв Я. УГКЦ вірить у свій патріархат.* 26 квітня 2005 // *Поступ* postup.brama.com (10.04.2021).
352. *Минин С Украинский котел.* 21 вересня 2005 // *Независимая газета Религии* ng.ru (09.03.2021).
353. *Минин С. На западном фронте без перемен.* 07 липня 2006 // *Независимая газета Религии* ng.ru (09.03.2021).
354. *Минин С. Православно-католический диалог: новые факты, привычные выводы.* 05 квітня 2006 // *Независимая газета Религии* ng.ru (09.03.2021).
355. *Минин С. Униаты - козырная карта Ватикана.* 2 листопада 2005 // *Независимая газета Религии* ng.ru (09.03.2021).

356. *Московский патриархат возражает против планов переноса резиденции главы украинских греко-католиков из Львова в Киев.* 22 грудня 2004 // Портал-Credo.Ru credo.press (06.03.2021).
357. *Московский Патриархат резко возражает против планов переноса резиденции главы украинских униатов в Киев.* 23 грудня 2004 // Україна Православна. Офіційний сайт Української Православної Церкви pravoslavuye.org.ua (06.03.2021).
358. *Московський патріархат ніяк не може, щоб не повчати Україну.* 22 серпня 2005 // Українська правда pravda.com.ua (08.03.2021).
359. *На конференції в Києве обговорили вопрос о создании греко-католического патриархата.* 23 травня 2004 // Портал-Credo.Ru credo.press (20.03.2021).
360. *На прохання РПЦ Ватикан поки не створюватиме греко-католицький патріархат в Україні.* 25 лютого 2004 // Корреспондент.net ua.korrespondent.net (16.03.2021).
361. *На Украине появится еще один Патриарх - греко-католический.* 25 листопада 2002 // Портал-Credo.Ru credo.press (12.02.2021).
362. *Народные депутаты Украины собираются на поклон к папе Римскому.* 18 травня 2004 // Україна Православна. Офіційний сайт Української Православної Церкви pravoslavuye.org.ua (19.02.2021).
363. *Невизнання Патріархату УГКЦ може врятувати католицько-православні стосунки?* 23 лютого 2004 // Релігійно-інформаційна служба України risu.ua (14.03.2021).
364. Недумов О. *Ловушка для кардинала.* 25 лютого 2004 // Независимая газета Религии ng.ru (14.03.2021).
365. Недумов О. *Ловушка для кардинала.* 25 лютого 2004 // Інформаційно політичний портал «Четверта влада» 4vlada.net (14.03.2021).
366. Недумов О. *Москва и Ватикан нашли общий язык.* 3 березня 2004 // Независимая газета Религии ng.ru (16.03.2021).
367. Недумов О. *Тайная миссия кардинала Каспера.* 3 березня 2004 // Независимая газета nvo.ng.ru (2.04.2021).

368. Недумов О. *Тайная миссия кардинала Каспера. Посланник Ватикана действовал в Москве по блестяще спланированному сценарию*. 3 березня 2004 // kotobarabia.eastview.com (18.03.2021).
369. *Одеський митрополит УПЦ (МП) проти греко-католицького екзархату*. 21 серпня 2003 // *Релігійно-інформаційна служба України* risu.ua (18.02.2021).
370. Окара А. *Святейший Патриарх Московский и Всея Руси Алексей II: «Киев является важным духовным центром Вселенского Православия»*. 09 грудня 2008 // *Українська Правда Блоги* blogs.pravda.com.ua (02.03.2021).
371. *Оприлюднено результати першого соціопитування щодо патріархату УГКЦ*. 29 липня 2004 // *Релігійно-інформаційна служба України* risu.ua (19.02.2021).
372. *Освящен краеугольный камень патриаршего собора УГКЦ в Киеве*. 05 листопада 2002 // *Портал-Credo.Ru* credo.press (01.03.2021).
373. *Папа Римский Бенедикт XVI против создания униатского патриархата на Украине*. 12 липня 2006 // *Официальный сайт Русской Православной Церкви* patriarchia.ru (10.04.2021).
374. *Папа Римский Бенедикт XVI против создания Униатского Патриархата*. 12 липня 2006 // *Україна Православна. Официальный сайт Украинской Православной Церкви* pravoslavue.org.ua (10.04.2021).
375. *Папа Римский поддержал униатов Украины в вопросе перенесения кафедры из Львова в Киев*. 18 жовтня 2005 // *Портал-Credo.Ru* credo.press (06.03.2021).
376. *Папа Римский вважас правомірним перенесення резиденції греко-католиків зі Львова до Києва*. 18 жовтня 2005 // *Львівський портал* portal.lviv.ua (05.03.2021).
377. *Патриарх Алексей II рассчитывает на конкретные действия Бенедикта XVI по устранению напряженности между православными и греко-католиками в Украине*. 04 серпня 2005 // *Україна Православна. Официальный сайт Украинской Православной Церкви* pravoslavue.org.ua (10.04.2021).

378. *Патриарх Алексий II считает неоправданным перенос кафедры главы украинских греко-католиков в Киев. 16 серпня 2005 // Портал-Credo.Ru credo.press (06.03.2021).*
379. *Патриарх Алексий II считает неоправданным перенос кафедры главы украинских греко-католиков в Киев. 16 серпня 2005 // Благовест-Инфо blagovest-info.ru (06.03.2021).*
380. *Патріарх Варфоломій I проти надання УГКЦ статусу Патріархату. 4 лютого 2004 // Релігійно-інформаційна служба України risu.ua (14.03.2021).*
381. *Петрушко В. Хамов грех ученого иезуита (комментарий в зеркале СМИ). 20 лютого 2004 // Седмица.RU sedmitza.ru (16.03.2021).*
382. *Петрушко В. Хамов грех ученого иезуита. 04 березня 2004 // Україна Православна. Официальный сайт Украинской Православной Церкви pravoslavuye.org.ua (16.03.2021).*
383. *По указанию кардинала Любомира Гузара парламентские униатско-раскольники будут добиваться создания в Украине греко-католического патриархата. 4 березня 2004 // Україна Православна. Официальный сайт Украинской Православной Церкви pravoslavuye.org.ua (19.02.2021).*
384. *Правила Первого Вселенского Собора 325 г. в г. Никее // Седмица.RU sedmitza.ru (15.09.2021).*
385. *Православно-католицький діалог та визнання Патріархату УГКЦ стали темами обговорення міжконфесійної зустрічі в Польщі. 03 червня 2004 // Релігійно-інформаційна служба України risu.ua (20.03.2021).*
386. *Православные верующие и общественные организации требуют от Бенедикта XVI отменить решение о переносе униатского центра в столицу Украины. 15 серпня 2005 // Україна Православна. Официальный сайт Украинской Православной Церкви pravoslavuye.org.ua (07.03.2021).*
387. *Предстоятель УГКЦ удивлен негативной реакцией Московского патриархата на перенос кафедры униатов из Львова в Киев. 22 серпня 2005 // Портал-Credo.Ru credo.press (07.03.2021).*

388. *Предстоятель Украинской Православной Церкви просит папу римского отказаться от перенесения резиденции греко-католиков в Киев.* 18 серпня 2005 // *Україна Православна. Офіційний сайт Украинской Православной Церкви pravoslavuye.org.ua* (05.03.2021).
389. *Предстоятель Української Православної Церкви Блаженніший Митрополит Володимир звернувся з листом до Папи Римського Бенедикта XVI щодо скасування рішення про перенесення кафедри греко-католиків до Києва.* 16 серпня 2005 // *Україна Православна. Офіційний сайт Украинской Православной Церкви pravoslavuye.org.ua* (05.03.2021).
390. *Предстоятель УПЦ МП обратился к Папе Римскому с просьбой не переносить резиденцию главы греко-католиков в Киев.* 17 серпня 2005 // *Портал-Credo.Ru credo press* (05.03.2021).
391. *Президент Украины Виктор Ющенко назвал перенос кафедры УГКЦ из Львова в Киев “внутренним делом Церкви”.* 22 серпня 2005 // *Портал-Credo.Ru credo press* (05.03.2021).
392. *РПЦ МП заявляет, что перенос кафедры главы УГКЦ из Львова в Киев станет препятствием для православно-католического диалога.* 22 червня 2005 // *Портал-Credo.Ru credo.press* (07.03.2021).
393. *РПЦ проти надання УГКЦ статусу Патріархату, а УГКЦ має свою думку.* 3 грудня 2002 // *Релігійно-інформаційна служба України risu.ua* (18.03.2021).
394. *Святейший Патриарх Алексий II: «Точки соприкосновения с Ватиканом есть».* 28 грудня 2005 // *Офіційний сайт Русской Православной Церкви patriarchia.ru* (09.03.2021).
395. *Святейший Патриарх заявил, что пока рано говорить о конкретных сдвигах в отношениях с Ватиканом.* 28 грудня 2005 // *Офіційний сайт Русской Православной Церкви patriarchia.ru* (09.03.2021).
396. *Священный Синод УПЦ выступил с заявою у зв'язку з наміченим на 21 серпня перенесенням осідку глави Української греко-католицької церкви до Києва.* 16 серпня 2005 // *Україна Православна. Офіційний сайт Украинской Православной Церкви pravoslavuye.org.ua* (06.03.2021).

397. *Священный Синод РПЦ МП решительно осудил учреждение новых католических епархий на Украине.* 17 липня 2002 // Портал-Credo.Ru credo.press (08.02.2021).
398. *Священный Синод: кафедра главы Украинской греко-католической церкви не может быть перенесена в Киев.* 19 липня 2005 // Україна Православна. Офіційний сайт Української Православної Церкви pravoslavnye.org.ua (06.03.2021).
399. Скальський А. *Алексий II не советует греко-католикам переезжать из Львова в Киев.* 18 березня 2003 // Vabr24.com Vabr24.com (02.03.2021).
400. *Собор УГКЦ підняв питання Патріархату.* 8 липня 2002. // Релігійно-інформаційна служба України risu.ua (12.02.2021).
401. *Создание греко-католического патриархата на Украине откладывается на неопределенное время, дал понять Папа Римский в ходе встречи с членами Синода УГКЦ.* 3 червня 2004 // Портал-Credo.Ru credo.press (18.03.2021).
402. Соколовська Я. *Патриарх Украинской Греко-Католической Церкви Любомир Гузар: «Мы ни для кого не представляем угрозу».* 14 жовтня 2005 // Портал-Credo.Ru credo press (06.03.2021).
403. *Стремление униатов перенести резиденцию своего главы в Киев усугубит проблемы в православно-католических отношениях, считают в Московском патриархате.* 09 серпня 2005 // Портал-Credo.Ru credo.press (07.03.2021).
404. *Тезисы УГКЦ в поддержку идеи перенесения резиденции главы этой церкви в Киев несостоятельны ни с исторической, ни с канонической точки зрения.* 5 серпня 2005 // Офіційний сайт Русской Православной Церкви patriarchia.ru (07.03.2021).
405. Турій О. *Спадкоємність проводу УГКЦ. Що буде після Патріарха Любомира?* 10 лютого 2011 // Історична правда istpravda.com.ua (08.02.2021).
406. *УГКЦ в очікуванні статусу Патріархату.* 25 листопада 2002 // Релігійно-інформаційна служба України risu.ua (10.02.2021).

407. УГКЦ намерена добитися статусу патріархата. 2 березня 2004 // Портал-Credo.Ru credo.press (2.04.2021).
408. УГКЦ офіційно повідомила про перенесення осідку Глави Церкви зі Львова до Києва. 22 серпня 2005 // Телеканал ZIK zik.ua (22.02.2021).
409. УГКЦ: жертвенний агнець на переговорах Москви и Рима? 10 квітня 2004 // Коментарии comments.ua. (2.04.2021).
410. Украинская церковь в раздоре с братьями. Греко-католическая церковь собирается переносить свою резиденцию в Киев. Это злит православных, они опасаются конкуренции. 23 серпня 2005 // Портал-Credo.Ru credo.press (05.03.2021).
411. Украинские депутаты готовят для Папы петицию об учреждении греко-католического патриархата. 3 березня 2004 // Портал-Credo.Ru credo.press (20.02.2021).
412. Все Поместные Православные Церкви мира негативно отнеслись к идее создания греко-католического патриархата на Украине. 18 лютого 2004 // Седмица.RU sedmitza.ru (20.03.2021).
413. Украинские партии и организации готовят акции протеста 19 и 21 августа в связи с переносом резиденции греко-католиков из Львова в Киев. 17 серпня 2005 // Портал-Credo.Ru credo.press (07.03.2021).
414. Українське питання знову піднімалося на зустрічі Алексія II з кардиналом Вальтером Каспером. 24 лютого 2004 // Релігійно-інформаційна служба України risu.ua (16.03.2021).
415. Униаты — козырная карта Ватикана. Заявления Святого Престола о необходимости примирения с православием все чаще расходятся с делом. 2 листопада 2005 // Україна Православна. Официальный сайт Украинской Православной Церкви pravoslavuye.org.ua (09.03.2021).
416. Униаты готовятся к оккупации матери городов русских. 17 травня 2005 // Україна Православна. Официальный сайт Украинской Православной Церкви pravoslavuye.org.ua (20.03.2021).

417. *Униаты подрывают православно-католический диалог.* 9 серпня 2005 // *Україна Православна. Офіційний сайт Української Православної Церкви pravoslavuye.org.ua* (07.03.2021).
418. *Утвержден новый униатский архиепископ Львова.* 30 грудня 2005 // *Офіційний сайт Русской Православной Церкви patriarchia.ru* (05.03.2021).
419. *Фаликов Б. Ход в обход.* 5 грудня 2005 // *Благовест-Инфо blagovest-info.ru* (06.03.2021).
420. *Фейган Д. Рим нам - не отец, но и Москва - не мать.* 25 жовтня 2000 // *Независимая газета Религии ng.ru* (20.03.2021).
421. *Фейган Д. Униаты в сумерках.* 15 листопада 2000. // *Независимая газета Религии ng.ru* (20.03.2021).
422. *Хіротонія (єпископські свячення) о. Степана Чміля.* 18 березня 2013 // *Релігійно-інформаційна служба України risu.ua* (20.02.2021).
423. *Церква: історію неможливо повернути назад.* 2 березня 2004 // *Газета «День» day.kyiv.ua* (25.03.2021).
424. *Цуновський О. До 100 річниці з дня народження владика Степана (Чміля): коротка біографія.* 18 жовтня 2014 // *Інститут Історії Церкви ichistory.org.ua* (20.02.2021).
425. *Чи отримає Українська Греко-Католицька Церква статус Патріархату?* 08 квітня 2004. // *Телеканал ZIK zik.ua* (20.03.2021).
426. *Щеткина Е. Москва, Ватикан и непредсказуемая погода в Украине.* 16 березня 2004 // *Портал-Credo.Ru credo.press* (16.03.2021).
427. *Щипков Д. “Украинский мост” между Москвой и Ватиканом.* 4 грудня 2002 // *Независимая газета Религии ng.ru* (10.02.2021).
- Відео:**
428. *Open Church, о. Иван Дацько про Патріарха Йосифа | Відкрита Церква. Діалоги,* 30 березня 2017 // *youtube.com* (05.02.2021).
429. *Живе телебачення, “Посвята” Блаж. Любомир Гузар і єп. Иван Хома,* 9 лютого 2013 // *youtube.com* (10.02.2021).
430. *Живе телебачення. “Любомир. Бути людиною” (4 серія)* 20 березня 2016 // *youtube.com* (05.02.2021).

